

**Hallituksen esitys eduskunnalle siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain,
Pelastusopistosta annetun lain sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta
kriisinhallintatehtävissä annetun lain muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia, Pelastusopistosta annettua lakia sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annettua lakia.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että sääntely kuvaisi nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan luonnetta ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymistä siviilikriisinhallinnasta. Lakiin siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ja Pelastusopistosta annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia, joilla nykyisin Pelastusopiston yksikkönä toimiva Kriisinhallintakeskus siirrettäisiin hallinnollisesti sisäministeriön yhteyteen. Sisäministeriö toimisi Kriisinhallintakeskuksen hallintovirastona ja järjestäisi sille hallinto- ja tukipalvelut. Edellä mainittuun kahteen lakiin ehdotetaan lisäksi muutoksia, joilla otetaan huomioon siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan toimintojen hallinnollinen eriyttäminen. Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia sovellettaisiin edelleen kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi. Erityisesti henkilön virka- ja työsuhteen jatkumista koskevat säännökset saatettaisiin vastaamaan oikeuskäytäntöä. Laista kävisi yksiselitteisesti ilmi, että velvoite myöntää henkilölle palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajaksi, sekä kielto päättää työ- tai virkasuhde palvelussuhteen takia tai sen aikana irtisanoa henkilö koskisivat kaikkia työnantajia. Nämä työnantajan velvoitteet ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston järjestämää peruskoulutusta, palvelussuhdetta edeltävää perehdytyskoulutusta sekä sellaista kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvää koulutusta tai harjoitusta, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Lisäksi lakiin otettaisiin säännökset palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudesta asuntokorvaukseen, koulutuskorvaukseen ja päivähoidonkorvaukseen sekä henkilön siirtämisestä ulkomaan kriisinhallintatehtävästä kotimaan tehtäviin, jos henkilö tähän suostuu tai jos siihen on painavia syitä.

Lain asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykyisen toiminnan tarpeita sekä Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiä.

Eesityksessä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan myös siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa tarkoitettuja kansainvälisen pelastustoiminnan harjoituksia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

SISÄLLYS

YLEISPERUSTELUT

- 1 Johdanto
- 2 Nykytila
 - 2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö
 - 2.1.1 Yleistä
 - 2.1.2 Siviilikriisinhallintalaki
 - Lain tarkoitus ja soveltamisala
 - Kotimaan valmiudet
 - Soveltuvuus siviilikriisinhallintatehtäviin
 - Palvelussuhde
 - Yleistä palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista
 - Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen
 - Oikeus korvauksiin
 - Muut oikeudet ja velvollisuudet
 - Asiantuntijarekisteri
 - 2.1.3 Laki Pelastusopistosta
 - 2.1.4 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä
 - 2.1.5 Laki valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta
 - 2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö
 - 2.2.1 Yleistä
 - 2.2.2 Siviilikriisinhallintaa ohjaavat periaatteet ja kansallinen lainsäädäntö
 - 2.2.3 Siviilikriisinhallintaan osallistumista koskeva päätöksentekoprosessi
 - 2.2.4 Siviilikriisinhallintaan osallistuvien henkilöiden työnantajaorganisaatio ja sen tehtävät
 - 2.2.5 Siviilikriisinhallintaan osallistumisen edellytykset
 - 2.2.6 Kansalliset uudistustarpeet
 - 2.2.7 Perhekorvaukset
 - 2.3 Nykytilan arviointi
 - 2.3.1 Siviilikriisinhallintalaki
 - Lain tarkoitus ja soveltamisala

Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen
Euroopan unionin ja kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä
toimiville maksettavat korvaukset
Palvelussuhteen päättyminen ja henkilön siirtäminen kotimaan
tehtävään
Asiantuntijarekisteri

2.3.2 Tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annettu laki

2.3.3 Kriisinhallintakeskus

Yleistä

Kriisinhallintakeskus osana Pelastusopistoa

Hallinto- ja tukitehtävät

Johtamisjärjestelmä ja tulosohjaus

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

3.2 Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisen aseman kehittämistä koskevat
toteuttamisvaihtoehdot

3.3 Keskeiset ehdotukset

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

4.1.1 Yleistä

4.1.2 Kriisinhallintakeskuksen siirto sisäministeriön yhteyteen

4.1.3 Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset

4.2 Henkilöstövaikutukset

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.4 Muut vaikutukset

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1.1 Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta

1.2 Laki Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

- 1.3 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta
- 2 Tarkemmat säännökset ja määräykset
- 3 Voimaantulo
- 4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

LAKIEHDOTUKSET

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta

Laki Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

LIITTEET

RINNAKKAISTEKSTIT

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta

Laki Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

ASETUSLUONNOS

Sisäministeriön asetus kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista annetun asetuksen muuttamisesta

1 Johdanto

Suomen siviilikriisinhallintatoiminnan tarkoituksena on vakauttaa kriisimaita sekä ehkäistä kriisien syntymistä ja niiden vaikutusten leviämistä. Siviilikriisinhallinnan kautta pyritään rakentamaan kriiseistä toipuviin maihin toimiva poliisi- ja oikeusjärjestelmä sekä ihmisoikeuksia kunnioittava hallinto ja näin luomaan olosuhteet kestäväälle rauhalle.

Suomen siviilikriisinhallintastrategian (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 8/2014) tavoitteena on lähettää vuositasolla noin 150 asiantuntijaa siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Käytännössä siviilikriisinhallinnalle osoitettu budjetti on mahdollistanut noin 120 asiantuntijan osallistumisen vuosittain. Asiantuntijat työskentelevät muun muassa Euroopan unionin (EU), Yhdistyneiden kansakuntien (YK), Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj), Pohjois-Atlantin liiton (Nato) ja Euroopan neuvoston (EN) operaatioissa ja sihteeristöissä muun muassa erilaisissa neuvonanto-, koulutus- ja tarkkailutehtävissä.

Viime vuosina muuttunut turvallisuusympäristö on vaikuttanut myös kriisinhallinnan painotuksiin, muun muassa Ukrainan kriisin, ISIL:in synnyn ja hallitsemattoman muuttoliikkeen myötä. Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisen maantieteellinen painopiste vuonna 2017 on Ukrainassa, jossa Suomi osallistuu vahvasti Etyjin monitorointioperaatioon sekä EU:n operaatioihin. Suomi osallistuu aktiivisesti myös YK:n poliisirauhanturvaamiseen Afrikassa sekä kaikkiin käynnissä olevaan yhdeksään EU:n siviilikriisinhallintaoperaatioon. EU:n siviilikriisinhallinnassa Suomi on väkilukuun suhteutettuna eniten osallistuva maa.

Suomalaiset asiantuntijat työskentelevät haastavissa ja vaarallisissa olosuhteissa esimerkiksi Afrikan operaatioissa ja Ukrainassa. Suomalaisia työskentelee myös yhä enemmän EU:n ja kansainvälisten järjestöjen päämajoissa ja sihteeristöissä.

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan (1287/2004), jäljempänä *siviilikriisinhallintalaki*, tuli voimaan tammikuussa 2005. Lain nojalla annettu sisäasiainministeriön asetus kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista (35/2005), jäljempänä *siviilikriisinhallinta-asetus*, tuli voimaan helmikuussa 2005. Näihin kahteen säädökseen ja muuhun siviilikriisinhallintaan liittyvään lainsäädäntöön on tarkoituksenmukaista tehdä tarkistuksia, joilla tuetaan Suomen valmiuksia ja mahdollisuuksia osallistua täysipainoisesti kansainväliseen siviilikriisinhallintaan ja kansainväliseen pelastustoimintaan.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Yleistä

Perustuslain 1 §:n 3 momentin mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Säännös muodostaa keskeisen perustan Suomen osallistumiselle kriisinhallintaan osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja

kansainvälistä yhteistyötä. Sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan käsitteillä ilmaistaan se, toteutetaanko tehtävä sotilas- vai siviilihenkilöstöä käyttämällä.

Erilaisen luonteensa vuoksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja siviilikriisinhallinnasta säädetään eri laeissa. Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, sotilaiden lähettämisestä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta sekä kriisinhallintahenkilöstön asemasta säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006). Sotilaallisella kriisinhallinnalla tarkoitetaan sotilaallisin keinoin ja pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla toteutettavia kansainvälisiä kriisinhallintatehtäviä.

2.1.2 Siviilikriisinhallintalaki

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Siviilikriisinhallintalain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Laissa säädetään siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla, kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista ja niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Yleisesti siviilikriisinhallinta käsitetään toiminnaksi, jolla tähdätään yhteiskunnan toimintaedellytysten palauttamiseen lähettämällä kriisialueille ulkopuolista ei-sotilaallista asiantuntija-apua. Siviilikriisinhallinnalla tuetaan valtion keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen kehittämistä ja toimintaedellytysten vahvistamista. Siviilikriisinhallinta kattaa konfliktien ehkäisemiseen sekä rauhan ja vakauden ylläpitämiseen tähtäävät toimet, mutta myös pitkäkestoisemmat tilapäiset toimet, joiden tavoitteena on vahvistaa julkista hallintoa, oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksia ja demokratiaa. Siviilikriisinhallinnan tehtävät vaihtelevat tuki-, tarkkailu-, neuvonanto- ja koulutustehtävistä eri viranomaistoimijoita, kuten poliisia tai oikeuslaitosta, korvaaviin tehtäviin toimeenpaneuvissa eli eksekutiivisissa operatioissa.

Siviilikriisinhallintalakia sovelletaan pelastuslain (379/2011) 38 §:ssä tarkoitettuun kansainväliseen pelastustoimintaan. Sisäministeriö voi EU:n, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille, jos avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Sisäministeriö voi myös pyytää tarvittaessa pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua Euroopan unionilta, toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä. Kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetussa laissa (418/2017) säädetään erikseen kansainvälisen avun antamisesta toiselle valtiolle, EU:lle tai kansainväliselle järjestölle sekä avun pyytämistä niiltä silloin, kun kyse on avusta 1) joka perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklaan; 2) joka perustuu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohtaan; 3) johon sisältyy merkittäviä sotilaallisia voimavaroja; 4) johon voi sisältyä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä; 5) joka on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävää; tai 6) joka on laajakantoista ja periaatteellisesti tärkeää.

Siviilikriisinhallintalain soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu muu humanitaarinen apu, kehitysyhteistyö tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettu toiminta ja sotilaallinen kriisinhallinta.

Kotimaan valmiudet

Siviilikriisinhallintalain mukaan sisäministeriön tehtävänä on käsitellä siviilihenkilöstön kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämiä kotimaan valmiuksia koskevat asiat. Niihin kuuluvat kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän siviilihenkilöstön rekrytointivalmiudet, materiaaliset ja logistiset valmiudet sekä siviilihenkilöstölle kohdennetun kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen. Valmiudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaista toimintakykyä, jonka avulla Suomi voi osallistua siviilikriisinhallintaan. Rekrytointivalmiudella tarkoitetaan sitä, että Suomella on toimiva järjestelmä, jolla osaavia siviilihenkilöitä haetaan, nimitetään palvelussuhteeseen ja lähetetään kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin tai kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäviin. Rekrytointivalmiuksiin katsotaan kuuluvan myös se, että Suomella on riittävä määrä koulutettuja asiantuntijoita, jotka ovat soveltuvia ja valmiita hakeutumaan siviilikriisinhallinnan tehtäviin.

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat lisäksi edellä mainittujen asioiden valmistelun yhteensovittaminen eri hallinnonaloilla sekä yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa näiden asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Sisäministeriö on koordinoanut eri ministeriöiden, niiden hallinnonalan virastojen ja muiden siviilikriisinhallinnan toimijoiden yhteistyötä. Asiantuntijoiden lähettäminen siviilikriisinhallintatyöhön heidän perustehtävistään Suomesta edellyttää suunnitelmallisuutta ja yhteistyötä, jotta varmistetaan, että kotimaan viranomaistehtäviin on edelleen riittävät resurssit ja toimintakyky. Yhteensovittamista on tehty esimerkiksi siviilikriisinhallinnan neuvottelukunnassa siviilikriisinhallintaan osallistuvien kotimaan toimijoiden kanssa. Neuvottelukunnan osana on toiminut myös kansalaisjärjestöjaosto.

Soveltuvuus siviilikriisinhallintatehtäviin

Valtion virkamieslain (750/1994) 6 §:ssä viitataan yleisten nimitysperusteiden osalta Suomen perustuslakiin, jonka 125 §:n 2 momentissa mainitut yleiset nimitysperusteet koskevat kaikkia julkisia virkoja. Niitä sovelletaan siten myös nimitettäessä henkilöitä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen.

Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan taidolla tarkoitetaan koulutuksen ja työkokemuksen avulla hankittuja tietoja ja taitoja. Kyvyllä viitataan henkilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuten lahjakkuuteen, aloitteellisuuteen ja yhteistyökykyyn. Koeteltu kansalaiskunto tarkoittaa yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja viran hoidon kannalta merkityksellisiä ansioita sekä nuhteetonta käytöstä (HE 1/1998 vp, s. 180).

Pääsääntöisesti Suomi asettaa ehdokkaita avoimna oleviin siviilikriisinhallintatehtäviin, mutta varsinaisen valinnan tekee EU, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija. Ne ovat

asettaneet tehtävään hakeneille henkilöille erityisiä vähimmäisvaatimuksia. Kansainväliset järjestöt ja EU edellyttävät usein niiden käyttöön asetettavien asiantuntijoiden luotettavuuden selvittämistä kansalliselta turvallisuusviranomaiselta. Kriisinhallintakeskus hakee aina kriisinhallintatehtäviin lähetettävistä siviiliasiantuntijoista turvallisuusselvityslaisissa (726/2014) mainitun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen.

Lähes poikkeuksetta kriisialueille sijoittuviin tehtäviin on nimittämisen edellytykseksi asetettu myös tehtävän edellyttämä fyysinen ja psyykinen terveys, ja kaikkien hakijoiden on käytävä lääkärintarkastuksessa. Sekä turvallisuusselvityksen että lääkärintarkastuksen läpäisy on edellytys nimittämiselle.

Rekrytoidessaan henkilöitä kriisinhallintaoperaatioihin Kriisinhallintakeskus on käytännössään edellyttänyt ehdokkaaksi valituilta hakijoilta henkilökohtaista soveltuvuutta. Tavallisesti henkilöltä edellytetään vähintään kolmen vuoden työkokemusta omalta alaltaan ja siviilikriisinhallinnan koulutuksen tai aiemman operaatiokokemuksen kautta syntynyttä erityisosaamista. Soveltuva korkeakoulututkinto on myös usein edellytys tehtävään valitsemiselle. Siviilikriisinhallinnan peruskurssin käymistä on painotettu valittaessa ehdokkaita siviilikriisinhallintatehtäviin, mutta se ei ole ollut ehdoton edellytys, jos henkilöllä on ollut muuta vastaavaa kokemusta.

Palvelussuhde

Alkuperäisen, vuonna 2005 voimaan tulleen siviilikriisinhallintalain mukaan palvelussuhteessa olevan henkilön valtiotyönantajaa edusti sisäministeriö ja ulkoministeriö silloin, kun se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tärkeää. Lakiin vuonna 2008 tehdyn muutoksen (471/2008) mukaan valtiotyönantajaa edustaa sisäministeriön sijasta Pelastusopisto. Ulkoasianministeriö edustaa edelleen valtiotyönantajaa, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista. Sisäministeriö edustaa valtiotyönantajaa, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Käytännössä ulkoministeriö ja sisäministeriö ovat toimineet työnantajana erittäin harvoin.

Kriisinhallintaan osallistuvat siviilihenkilöt ovat niin sanotussa muussa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Heidät otetaan palvelussuhteeseen tehtävän luonteen vuoksi vain määräajaksi. Palvelussuhteen ehdoista ei voida sopia virkaehtosopimuksin, ellei siviilikriisinhallintalaissa toisin säädetä. Henkilöt asetetaan EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan palvelukseen, jolloin välitön ohjaus työskentelyolosuhteiden järjestämiseksi on toiminnan luonteesta johtuen sen toimeenpanijalla.

Yleistä palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista

Säännökset palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista on pyritty kirjoittamaan yhdenmukaisesti sotilaallista kriisinhallintaa koskevien vastaavien säännösten kanssa. Tavoitteesta on poikettu silloin, kun siviilikriisinhallinnan luonteesta on muuta johtunut.

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan siviilikriisinhallintalakia, muutoin palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudellisesta asemasta säädetään valtion virkamieslaissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valtiotyönantajan ja palvelussuhteessa olevan henkilön yleiset oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät valtion virkamieslain mukaisesti.

Virkevapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään virkevapaudesta ja työ- tai virkasuhteen jatkumisesta. Lain mukaan valtion palveluksessa olevalle henkilölle on myönnettävä palkatonta virkevapautta tai vapautusta työstä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajaksi. Työ- tai virkasuhdetta, joka laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen takia päättää eikä sen takia irtisanoa. Lain esitöiden mukaan jälkimmäisellä säännöksellä säädetään muun julkisen sektorin kuin valtion ja yksityisen sektorin palveluksessa oleville vastaava työ- ja virkasuhdeturva kuin valtion ja kunnan palveluksessa oleville (HE 206/2004 vp, s. 43). Oikeuskäytännössä on huomautettu, ettei sääntely ole kieliasultaan täysin yksiselitteinen. Kiellon päättää tai irtisanoa työsuhde on oikeuskäytännössä katsottu koskevan niin valtion kuin yksityisen palveluksessa olevia (HKO 31.8.2012, nro 12/44598 (L 11/33937), HHO 6.11.2013, nro 2932 (S 12/2487), ja KKO 15.4.2014, nro 816 (S 2014/36).

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain säännös on samankaltainen. Molemmat lait valmisteltiin henkilöstön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta hyvin toisiaan vastaaviksi sanamuotojen osalta. Oikeuskäytännössä on katsottu, että sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamista yksityiseen työnantajaan tulisi tulkita samalla tavalla kuin siviilikriisinhallintalain soveltamisalaa. Koska sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia sovelletaan myös yksityiseen työnantajaan, kiello irtisanoa tai päättää työ- tai virkasuhde palveluksen takia koskee myös yksityistä työnantajaa (PKO 22.1.2016, nro 16/2313 (L 14/36015)). Edelleen kun työntekijällä on lain mukaan oikeus saada vapautus työstä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa tarkoitetun kriisinhallintatehtävän ajaksi, ei työntekijä välttämättä tarvitse yksityisen työnantajan lupaa lähteä kriisinhallintatehtävään. Vaikka työntekijällä voitaisiin katsoa olevan velvollisuus anoa vapautusta työstä kriisinhallintatehtävää varten, velvollisuuden laiminlyönti ei kuitenkaan voi aiheuttaa työntekijälle mitään sanktioita (PKO 22.1.2016, nro 16/2313 (L 14/36015)).

Oikeus korvauksiin

Palvelussuhteessa olevalla henkilölle maksetaan olosuhdekorvausta, jonka on tarkoitus kattaa henkilön kaikki erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäykset. Lisäksi henkilölle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset. Siviilikriisinhallintalaissa ei ole erikseen säädetty esimerkiksi asunto-, koulutus tai päivähoitokustannusten korvauksista. Olosuhdekorvaus kattaa joiltain osin myös asumiseen liittyviä kuluja.

Muut oikeudet ja velvollisuudet

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään kriisinhallintaan osallistuvien siviilihenkilöiden muista keskeisistä oikeuksista. Laki sisältää säännöksiä henkilön oikeudesta lomakorvaukseen, sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan, lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin ja eläkeoikeudesta. Lisäksi laki sisältää säännökset ryhmähenkivakuutuksesta kuolemantapauksessa maksettavasta tuesta, yleisestä eroamisistä, peruspalkasta ja palvelussuhteen päättämisestä.

Siviilikriisinhallintalakiin sisällytettiin vuonna 2015 säännökset palvelussuhteessa olevien henkilöiden toimivaltuuksista, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä, oikeudesta käyttää voimakeinoja, voimankäyttövälineen ja voimakeinojen käytöstä sekä hätävarjelusta (259/2015).

Asiantuntijarekisteri

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään rekryointitarkoituksiin perustetusta asiantuntijarekisteristä, jonka rekisterinpitäjänä toimii Pelastusopisto. Rekisteriin käytettyjä tietoja voidaan käyttää rekrytoitaessa henkilöitä laissa tarkoitettuun kriisinhallintaan. Siviilikriisinhallintatehtäviin halukkaat ilmoittavat tietonsa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävään rekisteriin, joskaan rekisteriin ilmoittautuminen ei ole ainoa tapa hakeutua tehtäviin. Nykyisin henkilö ei voi siviilikriisinhallintalain edellyttämällä tavalla rekisteröityä ja tallettaa itse tietojaan järjestelmään vaan Kriisinhallintakeskus on tallettanut ne.

Laissa luetellaan erikseen ne tiedot, jotka hakija voi tallettaa rekisteriin sekä ne, jotka rekisterinpitäjä voi tallettaa. Henkilö voi tallettaa nimensä, syntymäaikansa ja yhteystietonsa, tietoja koulutuksestaan, työkokemuksestaan sekä tietoja siitä, minkälaisista tehtävistä hän on kiinnostunut ja oman arvion terveydentilansa riittävydestä kyseisiin tehtäviin. Rekisterinpitäjä voi tallettaa rekisteriin tiedon henkilön osallistumisesta Pelastusopiston järjestämään kriisinhallintakoulutukseen, laissa tarkoitettun palvelussuhteen alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä henkilön tehtävästä ja toimipaikasta palvelussuhteen aikana.

Käytännössä rekisteriin talletetaan yhteystietojen lisäksi tietoja asiantuntijan koulutuksesta, kurssisuorituksista, työkokemuksesta, kielitaidosta ja mahdollisesti muista asiaan kuuluvista taidoista. Erityisesti henkilöstöyksikön tarpeisiin talletetaan tietoja siviilikriisinhallinnantehtäviin liittyvistä ehdokkuuksista ja palvelussuhteista. Kansainvälisen pelastustoimen asiantuntijoiden osalta talletetaan myös sellaisia terveystietoja, jotka voivat vaikuttaa tehtäviin rekryoitumiseen tai asiantuntijan käytettävyyteen nopeiden lähtöjen varalle (esimerkiksi rokotustiedot).

Rekisterissä olevia tarpeellisia tietoja voidaan lain mukaan luovuttaa rekryointitarkoituksessa ulkoministeriölle, EU:lle, kansainväliselle järjestölle tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle. Lain mukaan sisäministeriöllä on rekisterin käyttöoikeus teknisen käyttöyhteyden avulla. Sisäministeriö ei nykyisin käytä tällaista oikeutta.

Lain mukaan rekisterinpitäjä ei ole vastuussa henkilön tallettamista tiedoista. Tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

Rekisteriin talletetut tiedot poistetaan lain mukaan kahden vuoden kuluttua rekisteröitymisestä, jollei henkilö halua, että häntä koskevat tiedot poistetaan aikaisemmin. Laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kuitenkin kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisen jälkeen. Järjestelmän tarkoituksena on avustaa tilastotiedon keräämisessä ja hallinnoinnissa koko Kriisinhallintakeskuksen historian ajalta. Talletettuja tietoja tarvitaan Kriisinhallintakeskukselle osoitettuja tietopyyntöjä ja raportointivelvollisuutta varten. Yksittäistä asiantuntijaa koskevat tiedot voidaan poistaa järjestelmästä asiantuntijan pyynnöstä tai muuttaa tunnistamattomiksi, jotta tilastotietoa voidaan edelleen hyödyntää. Rekisterinpitäjällä on oikeus poistaa rekisteriin talletetut tiedot, jos niistä ei käy esille tiedot tallettaneen henkilön yhteystiedot tai tiedot ovat ilmeisen virheellisiä.

Lain mukaan muilta osin tietojen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia (523/1999).

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (2016/679 (EU)), jäljempänä *yleinen tietosuoja-asetus*, on tullut voimaan 24.5.2016, ja sitä aletaan soveltaa 25.5.2018. Yleinen tietosuoja-asetus on annettu henkilötietojen suojaa koskevan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla. Yleinen tietosuoja-asetus tulee sovellettavaksi sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Vaikka EU:n yleinen tietosuoja-asetus on kansallisesti suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä, se jättää jäsenvaltioille direktiivinomaista kansallista liikkumavaraa. Tätä liikkumavaraa on erityisesti julkisella sektorilla, mutta jossain määrin myös yksityisellä sektorilla. Sen mukaan kuin asetuksessa säädetään, jäsenvaltiot voivat antaa kansallista lainsäädäntöä, jolla täydennetään asetuksen säännöksiä. Lisäksi jäsenvaltiot voivat eräissä tilanteissa poiketa asetuksen velvoitteista.

Yleistä tietosuoja-asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jota suoritetaan sellaisen toiminnan yhteydessä, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan. Siviilikriisinhallinta kuuluu EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alaan, joka on erottamaton osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sovelletaan erityisiä sääntöjä ja menettelyjä. Eurooppa-neuvosto ja neuvosto määrittelevät ja toteuttavat politiikkaa yksimielisesti, jollei perussopimuksissa toisin määrätä. Lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttäviä säästöjä ei voida antaa (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 24 artiklan 1 kohta). Siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettu toiminta ei näin ollen kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018). Ehdotettu uusi tietosuojalaki olisi yleislaki. Lailla täydennettäisiin yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä olisi sovellettava yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa rinnakkain. Henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn aineellinen sisältö seuraa pääosin suoraan yleisestä tietosuoja-asetuksesta. Tietosuojalalla täsmennettäisiin henkilötietojen käsittelyn oikeudellista perustaa, annettaisiin yleistä tietosuoja-asetusta täydentävät valvontaviranomaista koskevat säännökset ja säädettäisiin eräistä tietojen käsittelyyn liittyvistä erityistilanteista.

Yleinen tietosuoja-asetus tulisi esityksen mukaan eräin rajauksin sovellettavaksi myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan sekä

henkilötietojen käsittelyyn, joka tapahtuisi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston 2 jaksossa tarkoitettuun yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen. Tietosuoja-asetusta sovellettaisiin näin ollen myös siviilikriisinhallintalain nojalla tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn.

2.1.3 Laki Pelastusopistosta

Siviilikriisinhallintalaissa mainittujen kotimaan valmiuksien tuottamisen operatiivinen toimija on Pelastusopiston yksikkönä toimiva vuonna 2007 perustettu Kriisinhallintakeskus. Kriisinhallintakeskuksen asemasta ja tehtävistä lisättiin säännökset Pelastusopistosta annettuun lakiin (607/2006) vuonna 2008 (471/2008). Kriisinhallintakeskuksen hoidettavaksi tulivat kriisinhallintatehtäviin lähetettävien siviilihenkilöiden kouluttaminen, rekrytointi, varustaminen ja logistiikan järjestäminen, sekä alaan liittyvä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta. Muutoksen mukaan Kriisinhallintakeskus toimii pääsääntöisesti kriisinhallintatehtäviin lähetettävien asiantuntijoiden valtiontyönantajana.

Kriisinhallintakeskus on vastannut myös kansainvälisen pelastustoimen rekrytointivalmiuksista, materiaalisten ja logististen valmiuksien ylläpitämisestä sekä koulutuksen järjestämisestä. Nykyisten suunnitelmien mukaan kansainvälinen pelastustoiminta tulee siirtymään Kriisinhallintakeskuksesta osaksi Pelastusopiston muuta yksikköä vuoden 2019 alussa. Vuoden 2020 jälkeen päätetään kansainvälisen pelastustoiminnan operatiivisesta järjestämisestä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä.

Pelastusopistosta annetun lain mukaan sisäministeriö nimittää Kriisinhallintakeskuksen johtajan. Laissa säädetään myös opiston rehtorin ja Kriisinhallintakeskuksen johtajan tehtävistä. Pelastusopiston rehtorin tehtävänä on johtaa opiston toimintaa ja vastata siitä, että opistolle kuuluvat tehtävät hoidetaan tuloksellisesti. Pelastusopistolle kuuluvat asiat ratkaisee rehtori, lukuun ottamatta edellä mainittuja Kriisinhallintakeskuksen tehtäviin kuuluvia asioita, jotka ratkaisee keskuksen johtaja siten kuin ratkaisuvallasta tarkemmin säädetään opiston työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä keskuksen johtaja vastaa muiden opiston vastualueiden johtajien tavoin muun muassa tulosalueensa tulostavoitteiden saavuttamisesta, määrärahojen käytöstä ja laskujen oikeellisuudesta sekä osallistuu opiston toimintakertomuksen, tulossopimuksen sekä käyttötalousuunnitelman valmisteluun.

2.1.4 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä

Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä (1522/2016) tuli voimaan tammikuussa 2017. Lakia sovelletaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain tai siviilikriisinhallintalain nojalla palvelussuhteessa olevaan, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilikriisinhallintalain mukaisessa koulutuksessa olevaan sekä rajavartiolaitoksen palveluksessa olevaan sotilasviranhaltijaan, joka osallistuu Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston toimintaan kansallisena asiantuntijana, Euroopan rajavartioryhmän jäsenenä tai muutoin mainitun viraston käyttöön lähetettynä rajavartijana.

Lailla yhtenäistettiin kaikkien kriisinhallintaan osallistuvien turva työtapaturmien ja ammattitautien varalle, koska palvelusolosuhteet ja niiden aiheuttamat riskit ovat sekä siviili- että sotilaallisessa kriisinhallinnassa pitkälti samanlaiset. Korvauksedellytykset noudattavat samoja periaatteita kuin mitä on säädetty sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta (1521/2016). Turva on siten kattavampi kuin työntekijöitä koskeva työtapaturma- ja ammattitautiturva.

Laissa huomioidaan ne kriisinhallintatehtävien erityisolosuhteet, jotka tulisi ottaa huomioon korvausharkinnassa. Kriisinhallintatehtävissä olosuhteet poikkeavat kotimaan rauhanajan olosuhteista ja niihin sisältyy paljon vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisääviä tekijöitä.

Kriisinhallintaa koskevaan turvaan sisällytettiin erityinen lisäturva kuolemantapauksen sekä pysyvän invaliditeetin varalta. Kriisinhallintatehtävästä palaavalle annettiin myös oikeus erityiseen psyykkiseen tukeen. Vastaavat etuudet järjestettiin ennen lain voimaantuloa sopimusperusteisesti. Muilta osin lain nojalla myönnettävät etuudet määräytyvät pääsääntöisesti työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) mukaisesti. Samoin toimeenpanossa ja muutoksenhaussa noudatetaan pääsääntöisesti työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä.

2.1.5. Laki valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta

Valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annettu laki (530/2017) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018. Lailla muutettiin valtion virkamiesten ja työntekijöiden ulkomaan matkavakuutusikäntöä siten, että yksityisten vakuutusyhtiöiden vakuutusten käyttämisestä luovuttiin ja vahingonkorvausvastuu siirrettiin valtion kannettavaksi. Lakia sovelletaan siviilikriisinhallintatehtävissä olevaan henkilöön sekä tämän perheenjäseniin paitsi silloin, kun vahinko kuuluu tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaan. Valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain soveltamisala jää siten henkilöön kohdistuvien vahinkojen tai sairauksien osalta varsin vähäiseksi ja kohdistuu ensi sijassa siviilikriisinhallintaan osallistuvien henkilöiden perheenjäseniin. Lain mukaan korvataan myös matkatavaroille aiheutunut vahinko sekä siviilikriisinhallintaan osallistuvan henkilön tai hänen mukana seuraavan perheenjäsenen matkalla yksityishenkilönä toiselle aiheuttama henkilö- tai esinevahinko sekä oikeudenkäynnistä aiheutuneet kustannukset siten kuin laissa tarkemmin säädetään.

Valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain mukaan yli kolmen kuukauden pituisella virkamatkalla olevalle sekä hänen mukanaan seuraavalle perheenjäsenelleen korvataan myös ulkomailla järjestettävä terveydenhuolto. Säännös koskee myös siviilikriisinhallintaan osallistuvia henkilöitä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Yleistä

Ulkomaiden lainsäädännön vertailu toteutettiin kyselyllä, jonka ulkoministeriö lähetti kesäkuussa 2016 EU:n siviilikriisinhallintakomitean jäsenille eli EU:n 28 jäsenvaltiolle sekä Kanadalle, Norjalle ja Sveitsille. Kyselyyn vastasivat Alankomaat, Kroatia, Luxemburg, Norja, Ruotsi, Saksa, Sveitsi, Tanska, Tšekki ja Viro.

2.2.2 Siviilikriisinhallintaa ohjaavat periaatteet ja kansallinen lainsäädäntö

Kaikilla kyselyyn vastanneilla valtioilla on jonkinlainen siviilikriisinhallintaan osallistumista koskeva strategia tai vastaava asiakirja. Kaikilla muilla valtioilla paitsi Ruotsilla, Tanskalla ja Tšekillä on myös erityislainsäädäntöä henkilöiden lähettämisestä siviilikriisinhallintaoperaatioihin. Ruotsissa operaatioihin lähetettävien henkilöiden asema määräytyy julkisen alan työnantajia edustavan viraston ja työntekijöitä edustavien keskusjärjestöjen kanssa neuvotteleman työehtosopimuksen perusteella. Tanskassa asiantuntijoiden kanssa tehdään määräaikainen sopimus, jota sääntelee Tanskan toimihenkilöitä koskeva laki. Tšekissä henkilöiden asema määräytyy yleisen työsuhdelainsäädännön perusteella.

2.2.3 Siviilikriisinhallintaan osallistumista koskeva päätöksentekoprosessi

Kaksi yleisintä siviilikriisinhallintaoperaatioihin osallistumisesta päättävää tahoja ovat kyselyn perusteella pelkistetysti ulkoministeriö tai koko hallitus, mutta usein päätöksentekoprosessiin osallistuu poikkihallinnollisia työryhmiä tai päätöksentekoa koordinoidaan muuten eri ministeriöiden välillä.

Virossa ulkoministeriö vastaa siviilikriisinhallintaan liittyvästä päätöksenteosta. Hakijat ovat usein muiden ministeriöiden hallinnonaloilta, jolloin kyseiset ministeriöt tekevät sisäisesti alustavan valinnan hakijoiden välillä, minkä jälkeen asia siirretään ulkoministeriön päätettäväksi. Koordinaatio eri ministeriöiden välillä on suurimmaksi osaksi epämuodollista.

Sveitsissä hallitus on delegoinut ulkoministeriölle toimivallan tehdä muiden valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa kansainvälisiä sopimuksia osallistumisesta rauhanrakennusoperaatioihin ja asiantuntijoiden lähettämisestä ja rahallisesta osallistumisesta. Ennen kuin ulkoministeriö tekee päätöksen osallistumisesta rauhanrakennusoperaatioon, se konsultoi muita ministeriöitä.

Norjassa ulkoministeriö päättää siviilikriisinhallintaan osallistumisesta yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Joissain tapauksissa päätöksen tekee hallitus. Ulkoministeriö vastaa kriisinhallinnasta osana ulkopoliittikkaa, mutta yhdessä oikeusministeriön kanssa silloin, kun operaatiossa tarvitaan poliisia ja muita turvallisuusviranomaisia.

Myös Alankomaissa päätöksen siviilikriisinhallintaoperaatioon osallistumisesta tekee ulkoministeriö. Alankomaihin on kuitenkin perustettu ministeriöiden välinen siviilioperaatioita käsittelevä työryhmä, jossa on edustajat pääministerin kabinetista, ulkoministeriöstä, puolustusministeriöstä sekä oikeusministeriöstä ja näiden alaisesta hallinnosta. Työryhmän tehtävänä on neuvoa hallitusta siitä, milloin on toivottavaa ja kannattavaa lähettää siviiliasiantuntijoita. Tietyissä tapauksissa päätös asiantuntijoiden lähettämisestä viedään vielä operaatioita käsittelevään ohjausryhmään, johon osallistuvat yleisten asioiden ministeriö, ulkoministeriö ja puolustusministeriö. Sekä siviilioperaatioita käsittelevä työryhmä että ohjausryhmä antavat suosituksensa ulkoministerille.

Saksassa on useita eri toimielimiä ja foorumeja ministeriöiden väliselle koordinaatiolle, ja hallitus on ylin päätöksentekijä. Toimivaltainen ulkoministeriön alueellinen johtaja voi tarvittaessa kutsua koolle tiettyyn alueeseen tai konfliktiin keskittyvän ministeriöiden välisen toimintaryhmän valmistelemaan Saksan osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Operaatiosta vastaava ulkoministeriön yksikkö tekee kuitenkin päätöksen saksalaisen hakijan esittämisestä kansalliseksi asiantuntijaksi.

Kroatiassa hallitus tekee päätöksen henkilöiden lähettämisestä operaatioihin toimivaltaisen ministeriön tai viraston esityksestä ja ulkoministerin suostumuksella. Mainitun päätöksen perusteella toimivaltainen ministeri tai laitoksen johtaja tekee päätöksen henkilöiden sijoittamisesta operaatioon. Siviilikriisinhallintaan liittyviä kysymyksiä koordinoi kansainvälisistä siviili- ja sotilasoperaatiosta vastaava komitea, joka koostuu eri ministeriöiden edustajista.

Tšekissä hallitus päättää kansallisen turvallisuusneuvoston ja sen alaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen koordinaatiokomitean suosituksesta siviilikriisinhallintaoperaatioihin osallistumiselle tarvittavista määrärahoista. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen koordinaatiokomitea, jonka puheenjohtajana on ulkoministeri ja joka kokoontuu varaministeritasolla, on siviilikriisinhallinnan pääasiallinen koordinaatio-, suunnittelu- ja päätöksentekuelin. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen koordinaatiokomitea laatii osallistumissuunnitelman ja jakaa budjetoidut varat muille ministeriöille, jotka asettavat ehdokkaita operaatioihin. Nimitykset perustuvat ulkoministeriön suositukseen, jotka heijastavat Tšekin ulko- ja turvallisuuspoliittisia prioriteetteja.

Ruotsin ja Tanskan päätöksentekoprosessit puolestaan poikkeavat edellä selostetuista yleisimmistä malleista.

Ruotsissa siviilikriisinhallinnan prioriteetit ja rahoitus päätetään hallituksen ja kuuden asiantuntijolta lähettävän viraston yhteisesti antamassa toimintaohjeessa. Koordinaatiokokouksia pidetään säännöllisesti sekä poliittisella että asiantuntijatasolla. Päätöksentekoprosessi riippuu siitä, kuka rahoittaa asiantuntijan lähettämisen.

Tanskassa tärkeä osa kansallisessa siviilikriisinhallinnan strategiassa on rauhan ja vakautuksen rahastolla (Peace and Stabilisation Fund, PSF). Rahasto on yhteinen hallinnon läpileikkaava rahoitusväline. Ministeriöiden välinen johtoryhmä (IMSC) varmistaa, että pääministerin kanslian, ulkoministeriön, puolustusministeriön ja oikeusministeriön rahastoa koskevat toimet sovitetaan yhteen. Vaikka rahasto toimii yhteisten ministeriöiden välisten toimintaperiaatteiden mukaan, kukin ministeriö toimii myös omien tavoitteidensa, sääntöjensä ja käytänteidensä mukaisesti. Ulkoministeriö ja puolustusministeriö vastaavat rahoituksesta ja ovat tärkeimmät toimijat ministeriöiden välisessä johtoryhmässä. Tanskassa on myös rauhan ja vakautuksen toimiin

tarkoitettu asiantuntijarekisteri (The Peace and Stabilisation Response, PSR), jonka kautta pääasiallisesti ulkoministeriö lähettää asiantuntijat siviilikriisinhallintaoperaatioihin samoin kuin vaalitarkkailijat.

2.2.4 Siviilikriisinhallintaan osallistuvien henkilöiden työnantajaorganisaatio ja sen tehtävät

Alankomaissa, Luxemburgissa, Saksassa, Sveitsissä, Tanskassa ja Virossa ulkoministeriö toimii siviilikriisinhallintaoperaatioihin lähetettyjen henkilöiden työnantajana. Saksassa lainsäädäntöä on kuitenkin muutettu siten, että jatkossa valtio-omisteinen voittoa tavoittelematon yhtiö The Center for International Peace Operations tekee työsopimuksen lähetettävän henkilön kanssa. Yhtiö vastaa nykyisin henkilöiden rekrytointia varten ylläpidettävästä asiantuntijarekisteristä. Saksan ulkoministeriö tulee kuitenkin vastaamaan uudistuksen jälkeenkin henkilöiden lähettämistä koskevasta poliittisesta harkinnasta.

Alankomaissa lähetettävä henkilö tekee työsopimuksen ulkoministeriön kanssa. Ulkoministeriön yhteydessä toimii palveluorganisaatio, joka vastaa myös esimerkiksi rekrytoinnista ja muista käytännön seikoista. Tanskassa ulkoministeriön henkilöstötoimisto vastaa työsuhteisiin liittyvistä riita-asioista, mutta päivittäiset asiat hoidetaan asiantuntijan ja operaation välillä. Terveysteen liittyvistä asioista huolehtivat vakuutusyhtiöt, jotka on palkattu avustamaan asiantuntijoita sairaus- ja tapaturmatapauksissa.

Kroatiassa ja Tšekissä henkilön lähetävä toimivaltainen ministeriö tai virasto toimii työnantajana. Ruotsissa kuusi eri virastoa lähettää henkilöitä siviilikriisinhallintaoperaatioihin ja kukin virasto toimii lähettämänsä henkilön työnantajana vastaten kaikista henkilöiden lähettämiseen liittyvistä tehtävistä, kuten rekrytoinnista ja koulutuksesta. Norjassa poliisihallitus toimii työnantajana niille norjalaisille poliiseille, jotka lähetetään kansainvälisiin operaatioihin. Norjalaiset oikeusalan asiantuntijat rekrytoidaan Rule of law –rekisteriin ("Crisis"). Rekisteriä koskeva haku avataan kerran vuodessa. Rekisteriin haluavat voivat lähettää hakemuksensa, jonka jälkeen heidät haastatellaan ja tehdään päätös heidän sisällyttämisestään rekisteriin.

2.2.5 Siviilikriisinhallintaan osallistumisen edellytykset

Alankomaissa kaikkien asiantuntijoiden tulee periaatteessa osallistua ennen operaatioon lähtöä valmistavaan koulutukseen, ja korkean turvallisuusriskin maihin lähtevien on vastaisuudessa osallistuttava vihamielistä ympäristöä käsittelevään koulutukseen. Ulkoministeriö tekee yksityisoikeudellisen työsopimuksen asiantuntijan kanssa yleensä vuodeksi. Sopimusta voidaan jatkaa aina viiteen vuoteen asti. Alankomaiden hallitus ei ota asiantuntijoille vakuutuksia, vaan Alankomaat kantaa itse vahingonkorvausvastuun.

Tšekissä kukin lähetävä viranomainen päättää itse lähetettävän asiantuntijan ennakkokoulutuksesta. Saksassa The Center for International Peace Operations ylläpitää asiantuntijarekisteriä ja vastaa siihen pääsyyn liittyvistä vaatimuksista ja rekrytointiprosessista.

Virossa kaikkien operaatioihin valittujen asiantuntijoiden tulee osallistua koulutukseen. Virossa koulutusmahdollisuudet ovat rajalliset ja siksi se tukeutuu ulkomaisiin, esimerkiksi European Defence and Security Collegen (ESDC), Kriisinhallintakeskuksen ja Folke Bernadotte Akatemian järjestämiin koulutuksiin. Ennen operaation lähtöä asiantuntijalle tehdään vielä turvallisuusselvitys ja lääkärintarkastus, mukaan lukien tapaaminen psykologin kanssa. Asiantuntijalle pidetään, jos mahdollista, ulkoministeriössä poliittinen informaatiotilaisuus. Asiantuntijan kanssa tehdään työsopimus, hänelle otetaan vakuutus ja hankitaan tarvittavat varusteet.

Ruotsissa Folke Bernadotte Akatemian lähettämien asiantuntijoiden on läpäistävä lääkärintarkastus ja turvallisuusselvitys. Lisäksi Folke Bernadotte Akademia edellyttää useimpien operaatioiden osalta, että henkilö on osallistunut vihamielisessä ympäristössä työskentelyyn valmistavaan koulutukseen. Kaikkien on osallistuttava operaation tehtäviä ja sopimusasioita koskevaan koulutukseen. Ennen EU-operaatioihin osallistumista asiantuntija pyritään lähettämään myös ESDC:n koulutukseen Brysseliin.

Sveitsissä kaikki operaatioihin lähtevät asiantuntijat osallistuvat ulkoministeriön alaisen siviilikriisinhallinnan asiantuntijapalvelun informaatiotilaisuuksiin ja kansainvälisesti suositeltuihin pakollisiin koulutuksiin. Asiantuntijat voivat lisäksi kehittää edelleen tietotaitoaan operaation aikana. Yhdessä ulkoisten yhteistyökumppaneiden kanssa siviilikriisinhallinnan asiantuntijapalvelu tarjoaa peruskursseja sekä vaativampia kursseja esimerkiksi operaation johtamisesta, tehokkaasta neuvonnasta rauhanrakentamisen kontekstissa, siviilien suojelusta, ihmisoikeuksista ja sovittelusta. Uudet asiantuntijat tutustutetaan rauhanrakentamiseen ja ihmisoikeuksiin kahden viikon pituisella peruskurssilla, jonka ulkoministeriö järjestää yhteistyössä eräiden muiden ministeriöiden kanssa. Ennen kuin asiantuntijan kanssa tehdään työsopimus, hänen tulee saada terveydenhuollon todistus siitä, että hänen terveydentilansa on operaation kannalta riittävä. Ulkoministeriön ja asiantuntijan välinen sopimus sisältää niin sanotun Sveitsin armeijan vakuutuksen.

Kroatiassa operaatioon lähtevien asiantuntijoiden edellytetään osallistuvan operaatiossa työskentelyn kannalta tarpeellisiin koulutuksiin ja valmennuksiin. Koulutusta järjestetään sekä Kroatiassa että ulkomailla. Operaatioihin lähtevien poliisien osalta se yksikkö, joka vastaa rauhanturvaoperaatioista ja sinne lähetettävistä poliiseista, laatii toimintaohjelman. Ohjelmassa on maininnat muun muassa matkustusasiakirjojen hankkimisesta, tarvittavien teknisten välineiden ja muun materiaalin hankkimisesta, työsopimusten tekemisestä, ja vakuutuksesta. Sisäministeriö tekee operaatioihin lähtevien poliisien kanssa työsopimuksen, jossa sovitaan muun muassa palkasta, bonuksista, matkustuskustannusten ja muiden kustannusten korvaamisesta sekä muista eduista ja työajasta, samoin kuin vuosilomasta, kurinpidollisesta vastuusta ja vahingonkorvausvastuusta. Sopimus tehdään määräaikaisena, ja se on kestoaltaan vähintään kuusi kuukautta ja enintään 12 kuukautta, mutta sitä voidaan pidentää enintään kuudella kuukaudella.

Tanskassa rauhan ja vakautuksen toimiin tarkoitetusta asiantuntijarekisteristä lähetettävien asiantuntijoiden on osallistuttava vihamielistä ympäristöä käsittelevään koulutukseen. Erittäin vaarallisiin kohteisiin lähtevät asiantuntijat käyvät läpi psykologisen arvioinnin ennen lähtöä ja palautuskeskustelun operaatiosta paluun jälkeen. Asiantuntijan on käytävä tällöin myös terveystarkastuksessa, ja hänen on hankittava lääkärintodistus siitä, että hänen terveydentilansa on riittävä korkean riskin operaatiota varten. Operaation ottamien vakuutusten lisäksi asiantuntijalle otetaan sairaus- ja tapaturmavakuutus sekä henkivakuutus.

Norjassa Rule of Law –rekisteriin valittujen henkilöiden on osallistuttava sekä yleisiin asiantuntijaksi lähtöön valmistaviin kursseihin että erityisiin tiettyyn operaatioon osallistumiseen valmistaviin kursseihin. Asiantuntijoiden kanssa tehdään työsopimukset. Asiantuntijat on vakuutettu diplomaattien ja muiden ulkomaankomennuksella olevien tavoin valtion eläkekassan kautta.

2.2.6 Kansalliset uudistustarpeet

Kyselyn aikaan Alankomaat, Kroatia, Luxemburg, Saksa ja Tšekki olivat tarkistamassa tai aikoivat lähiaikoina tarkistaa siviilikriisinhallintaa koskevaa lainsäädäntöään. Ruotsi, Saksa ja Sveitsi lisäksi suunnittelivat siviilikriisinhallintaan osallistumista ohjaavien periaateasiakirjojen tai muiden oikeudellisesti sitomattomien asiakirjojen uudistamista tai kehittämistä. Sveitsi halusi selvittää erityisesti operaatioihin lähetettyjen henkilöiden toimintaan liittyvää kansallisen työnantajan huolellisuusvelvoitetta suhteessa henkilön vastaanottavan operaatiosta vastaavan kansainvälisen järjestön velvoitteisiin. Sveitsi oli laatimassa asiasta vapaaehtoista ohjeistusta.

2.2.7 Perhekorvaukset

Erikseen valmistelussa on selvitetty, missä määrin muut valtiot maksavat perhekorvauksia siviilikriisinhallintaan osallistuville henkilöille.

Kansainvälisesti perheisiin liittyviä asumis- ja koulutuskorvauksia maksavat ainakin Ruotsi, Norja, Sveitsi ja Saksa, jotka korvaavat kuluja joko täysin tai pitkälti samojen periaatteiden mukaisesti kuin diplomaateilleen.

Esimerkiksi Ruotsissa käytössä on valtion ja ammattiliittojen välillä neuvoteltu keskitetty raamisopimus (ns. URA-sopimus), jonka pohjalta maksetaan yhtenäiset perhekorvaukset eri tahojen lähettäville asiantuntijoille. Perhekorvauskäytäntö koskee kaikkia siviilikriisinhallintatehtäviä sekä sihteeristöpaikoissa että operaatioissa. Perhekorvaukset kattavat asumisen ja esikoulu/koulukustannukset, mutta koulukyytejä ja -kouluruokailuja ei korvata. Asiantuntijat tekevät itse vuokrasopimukset ja vuokra korvataan heille palkan yhteydessä. Siviilikriisinhallinnantehtäviin lähetettävät vakuutetaan valtiollisen URA-vakuutuksen kautta, ja mukaan lähtevät perheenjäsenet sisällytetään samaan sopimukseen. Myös esimerkiksi Norja maksaa Ruotsin tapaan kattavat perhekorvaukset (ml. koulukorvaus, muuttokorvaus ja asuntokorvaus) kaikille niille siviilikriisinhallinnan asiantuntijoille, jotka haluavat ottaa perheensä mukaan sihteeristöpaikkoihin tai operaatioihin, joihin EU:n tai kansainvälisten järjestön turvallisuusluokituksen mukaan on mahdollista ottaa perhe mukaan.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Siviilikriisinhallintalaki

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Siviilikriisinhallintalain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kolmeen eri toimintakokonaisuuteen. Nämä ovat 1) konfliktien ehkäiseminen ja rajoittaminen, niistä aiheutuvien tuhojen korjaaminen ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttaminen, 2) suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventäminen ja 3) Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittäminen.

Siviilikriisinhallinnan tavoitteet on kuvattu vuonna 2014 julkaistussa Siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa. Strategian mukaan siviilikriisinhallinnan tavoitteena on yhteiskunnan toimintaedellytysten palauttaminen lähettämällä kriisialueille ulkopuolista ei-sotilaallista asiantuntija-apua. Siviilikriisinhallinnalla tuetaan valtion keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen kehittämistä ja toimintaedellytysten vahvistamista. Siviilikriisinhallinta kattaa konfliktien ehkäisemiseen sekä rauhan ja vakauden ylläpitämiseen tähtäävät toimet, mutta myös pitkäkestoisemmat tilapäiset toimet, joiden tavoitteena on vahvistaa julkista hallintoa, oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksia ja demokratiaa.

Siviilikriisinhallinnalla ei ole kansainvälisesti yhtä yleisesti tunnustettua määritelmää, mutta käytännössä kansainvälisten järjestöjen siviilikriisinhallintatoiminta on luonteeltaan edellä kuvatun kaltaista. EU:ssa käytettiin siviilikriisinhallintatoimintaa perustettaessa termiä ”non-military crisis management”, eli lähinnä rajattiin toimet sellaisiksi kriisinhallintatoimiksi, jotka eivät ole luonteeltaan sotilaallisia. Vuoden 2000 Feiran Eurooppa-neuvostossa puolestaan määritettiin siviilikriisinhallinnan prioriteettialueiksi poliisi, oikeusvaltio, julkinen hallinto ja pelastuspalvelu. Näitä on sittemmin tarkennettu toukokuussa 2017, jolloin pelastuspalvelu poistettiin prioriteeteista. Käytännössä pelastuspalvelua on toteutettu muilla keinoilla kuin siviilikriisinhallinnalla. YK ja Etyj eivät puolestaan käytä siviilikriisinhallinta-termiä lainkaan, mutta ne toimivat tavalla, joka vastaa sisällöltään pitkälti edellä kuvattuja tavoitteita.

Kansainvälisen pelastustoiminnan ja siviilikriisinhallinnan operaatioiden luonteet poikkeavat toisistaan merkittävästi. Kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävän käynnistyessä lähes välittömästi ja kestäessä tyypillisesti parista viikosta muutamaan kuukauteen, siviilikriisinhallintaoperaation aloittaminen kestää yleensä useita kuukausia tarpeen ilmaantumisesta ja tehtävä kestää yleensä useita vuosia. Kansainvälisellä pelastustoiminnalla pyritään turvaamaan ihmishenkiä välittömästi katastrofin tai onnettomuuden jälkeen. Siviilikriisinhallinnalla sen sijaan pyritään muun muassa rakentamaan kriiseistä toipuviin maihin toimiva poliisi- ja oikeusjärjestelmä sekä ihmisoikeuksia kunnioittava hallinto.

Siviilikriisinhallintalain säännökset eivät kuvasta kyllin tarkasti siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa mainittuja tavoitteita. Muuttuneet painotukset kuvastavat siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäväkenttien eriytymistä, mikä on syytä huomioida myös siviilikriisinhallintalaissa. Lakia tulee siten näiltä osin tarkistaa.

Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Oikeuskäytännössä on katsottu, että siviilikriisinhallintalain säännökset virkavapaudesta ja työ- tai virkasuhteen jatkumisesta eivät ole kieliasultaan täysin yksiselitteisiä. Käytännön mukaan kiello päättää tai irtisanoa työ- tai virkasuhde palvelussuhteen takia koskee niin valtiota kuin yksityisiä työnantajia. Edelleen oikeuskäytännössä on todettu, että henkilöstön kannalta laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja siviilikriisinhallintalaki on valmisteltu hyvin toisiaan vastaaviksi sanamuotojen osalta ja katsottu, että koska työntekijällä on sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaan oikeus saada vapautus työstä laissa tarkoitetun kriisinhallintatehtävän ajaksi, ei työntekijä välttämättä tarvitse yksityisen työnantajan lupaa lähteä kriisinhallintatehtävään. Oikeuskäytännön valossa siviilikriisinhallintalaista tulisi käydä yksiselitteisesti ilmi, että lain säännökset virkavapaudesta ja työ- tai virkasuhteen jatkumisesta koskevat kokonaisuudessaan sekä yksityisen että julkisen sektorin työnantajia. Sääntelyä olisi siksi selvennettävä.

Työnantajan velvollisuus myöntää palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä, kiello päättää työsuhdetta palvelussuhteen vuoksi tai irtisanoa työsuhdetta palvelussuhteen aikana sekä henkilön oikeus palata työhön palvelussuhteen päätyttyä tai keskeydyttyä koskevat palvelussuhdetta. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaan lain vastaava sääntely koskee palvelussuhteen lisäksi laissa tarkoitettua koulutusta ja harjoituksia. Siviilikriisinhallintalain hallituksen esityksen perusteluissa katsottiin, että vaikka koulutus antaa siviilihenkilöstölle hyvät edellytykset toimia kriisinhallintatehtävässä, koulutuksen merkitys ei ole niin olennainen kuin rauhanturvaamistoiminnassa (HE 206/2004 vp, s. 43). Lakiin ei siksi otettu asiasta säännöksiä. On kuitenkin huomioitava, että siviilikriisinhallintaoperaatioihin tai kansainväliseen pelastustoimintaan hakeutuvan ja niihin valitun henkilön on lähtökohtaisesti osallistuttava siviilikriisinhallinnan peruskoulutukseen, palvelussuhdetta edeltävään perehdytyskoulutukseen tai kansainvälisen pelastustoiminnan edellyttämiin koulutuksiin tai harjoituksiin, jos hän haluaa tulla valituksi tehtävään. Sääntelyä olisi siksi tarkistettava.

Euroopan unionin ja kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä toimiville maksettavat korvaukset

Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtävissä toimii nykyisin 14 asiantuntijaa. Heistä lähes kaikki ovat joko perheettömiä tai he eivät ole ottaneet perhettään mukaan sihteeristökaupunkiin. Aiemmin perheellisiä on myös irtisanoutunut tehtävistään tai he eivät ole pystyneet ottamaan tarjottua tehtävää vastaan korkeiden asumis- ja koulukustannusten vuoksi. Asuminen on useissa sihteeristökaupungeissa huomattavasti kalliimpaa kuin kenttäoperaatioissa. Joihinkin sihteeristökaupunkeihin on ollut vaikea (Geneve) tai mahdotonta (New York) löytää sopivia asiantuntijoita, koska asuntokulut veisivät lähes kaikki tai kaikki asiantuntijan tulot. Ongelma korostuu entisestään perheellisillä asunnon koon tarpeen kasvaessa. Lisäksi kansainvälisten koulujen lukukausimaksut ovat niin korkeita, ettei niitä ole mahdollista maksaa nykyisellä olosuhdekorvauksella ja palkalla.

Sihteeristötehtävissä oleville henkilöille maksettavia korvauksia tulisi siten tarkistaa.

Palvelussuhteen päätyminen ja henkilön siirtäminen kotimaan tehtävään

Siviilikriisinhallintalain mukaan palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa. Tehtävä lakkaa esimerkiksi silloin, kun operaatio päättää lopettaa operaationsa tietyssä valtiossa. Siviilikriisinhallintaissa ei ole sääntelyä valtiotyönantajan oikeudesta irtisanoa palvelussuhteessa oleva henkilö tilanteessa, jossa Suomen kansallisen päätöksen johdosta osallistumista kriisinhallintaan supistetaan tai osallistuminen siihen lopetetaan. Niin ikään laissa ei ole sääntelyä valtiotyönantajan oikeudesta siirtää henkilö ulkomaan tehtävästä Suomeen silloin, kun henkilön edellytykset toimia ulkomaan tehtävässä ovat heikentyneet merkittävästi esimerkiksi siksi, että operaatio on suosittanut Suomelle henkilön siirtämistä operaatiosta pois, mutta jossa irtisanomisperusteet eivät ole täyttyneet. Sääntelyä tulisi näin ollen muuttaa.

Asiantuntijarekisteri

Siviilikriisinhallintalain mukaan henkilö voi rekisteröityä ja tallettaa itse tietojaan laissa tarkoitettuun asiantuntijarekisteriin. Rekisteri ei ole toiminut kuvatulla tavalla vaan Kriisinhallintakeskus on tallettanut kaikki henkilöitä koskevat tiedot. Sääntely tulisi muuttaa vastaamaan nykykäytäntöä.

Rekisteriin talletettuja tietoja voidaan voimassa olevan lain mukaan käyttää rekrytoitaessa henkilöitä laissa tarkoitettuun kriisinhallintaan. Rekisterin käyttötarkoituksia tulisi laajentaa kattamaan valtiotyönantajan henkilöstöhallinnon, koulutus- ja harjoitustoiminnan, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpidon sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämisen.

Tietojen kahden vuoden säilytysaika on käytännön tarpeisiin nähden liian lyhyt. Esimerkiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säilytysaika on kymmenen vuotta. Sääntelyä tulisi tarkistaa. Asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset tulisi lisäksi yhdenmukaistaa Euroopan unionin uuden tietosuojasääntelyn kanssa.

2.3.2 Tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annettu laki

Tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annettua lakia sovelletaan siviilikriisinhallintalain nojalla palvelussuhteessa ja koulutuksessa olevaan henkilöön. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta poiketen lakia ei sovelleta siviilikriisinhallintalain mukaiseen harjoitukseen osallistuvaan henkilöön vaikka kansainväliseen pelastustoimintaan liittyy sellaisia harjoituksia, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Lain soveltamisalasäännöksiä tulisi siten yhdenmukaistaa.

2.3.3 Kriisinhallintakeskus

Yleistä

Kriisinhallintakeskus perustettiin sisäministeriön alaisen Pelastusopiston yhteyteen Kuopioon vuoden 2007 alussa. Perustettaessa keskusta Pelastusopiston yhteyteen yhtenä keskeisenä perusteena olivat opiston uudet ja riittävät tilat. Toiminnallista yhteyttä opiston ja keskuksen välillä ei tässä yhteydessä niinkään arvioitu.

Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen asemaan liittyviä haasteita on keskuksen perustamisen jälkeen tarkasteltu useissa selvityksissä. Vuonna 2010 laadittiin Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista asemaa selvittäneen työryhmän, jäljempänä *vuoden 2010 työryhmä*, loppuraportti. Lisäksi sisäministeriö asetti alkuvuonna 2017 Kriisinhallintakeskuksen asemaa ja tehtäviä käsittelevän selvitysryhmän, jäljempänä *vuoden 2017 selvitysryhmä*, jonka selvitys luovutettiin käsillä olevaa esitystä valmistelleelle työryhmälle 31.5.2017.

Kriisinhallintakeskus osana Pelastusopistoa

Vuoden 2010 työryhmän tehtävänä oli laatia kokonais selvitys Kriisinhallintakeskuksen asemasta ja kehittämisvaihtoehdoista, mukaan lukien itsenäisen viraston perustaminen, sekä tehdä esitys Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisesta asemasta. Lähtökohtana oli toimintojen järjestäminen Kuopiossa myös jatkossa. Työryhmä ehdotti raportissaan (sisäministeriön julkaisu 17/2010), että Kriisinhallintakeskuksen toimintaa jatkettaisiin edelleen nyky muodossa osana Pelastusopistoa.

Työryhmä esitti, että mahdollisuudet itsenäisenä virastona toimimiseen arvioitaisiin viiden vuoden kuluessa.

Vuoden 2010 työryhmä piti haasteellisenä sitä, että Kriisinhallintakeskus toimii Pelastusopiston yhteydessä, koska niiden ydintehtävät ovat huomattavan erilaiset. Pelastusopisto vastaa oppilaitoksena sisäiseen turvallisuuteen liittyvistä pelastustoimen ja Häätäkeskuslaitoksen ammatillisesta koulutuksesta ja varautumiskoulutuksesta. Kriisinhallintakeskuksen tehtävät puolestaan liittyvät ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaiseen kansainvälisen kriisinhallinnan osallistumisen mahdollistavaan toimintaan eli kansainvälisiin operatiivisiin valmiuksiin sekä valtiotyönantajana toimimiseen. Loppuraportin mukaan Kriisinhallintakeskus on toimintansa luonteen vuoksi vahvasti kansainvälinen ja kansainvälisesti tunnettu toimija. Tehtävien erilaisuuden vuoksi oman toimintaprofiilin hämärtyminen ei välttämättä ole eduksi Pelastusopistolle ja Kriisinhallintakeskukselle. Hallinnollis-juridista yhteyttä Pelastusopistoon ei loppuraportin mukaan ole voitu suositella mallina niille Euroopan unionin jäsenvaltioille, jotka ovat kehittämässä vastaavia valmiuksia.

Vuoden 2017 selvitysryhmän mukaan Pelastusopiston yhteys ei luo synergiaetuja. Osa synergiaiksi esitetystä ja yhteisistä palveluista on siviilikriisinhallinnan tarpeiden kannalta kalliita ja epätarkoituksenmukaisia. Lisäksi keskuksen nykyinen sijainti hankaloittaa yhteistyötä ministeriöiden ja muiden kumppanien kanssa. Sijainti myös vähentää osallistumista alan kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Selvitysryhmä teki seuraavat ehdotukset:

1. Siirrytään kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan toimintamalliin ja perustetaan uusi poikkihallinnollinen kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan keskus tällä hallituskaudella tehtävän valmistelun perusteella.
2. Kriisinhallintakeskus irrotetaan hallinnollisesti Pelastusopistosta ja se siirretään väliaikaisesti sisäministeriön yhteyteen. Samanaikaisesti käynnistetään valmistelut Kriisinhallintakeskuksen siirtämiseksi pääkaupunkiseudulle ja luodaan uudet ohjaus- ja johtamisjärjestelmät.
3. Kriisinhallintakeskuksen johtamista vahvistetaan uudistuksen varmistamiseksi. Keskukseen johtajaksi nimitetään uusi määräaikainen muutosjohtaja ja keskuksen operatiiviseen työhön uusi apulaisjohtaja.

Hallinto- ja tukitehtävät

Kriisinhallintakeskuksen keskeisimpien tehtävien toimintaympäristö poikkeaa vuoden 2010 työryhmän loppuraportin mukaan Pelastusopiston toimintaympäristöstä myös hallinnollisten ja tukitehtävien osalta. Toiminnallisten erojen vuoksi tukipalveluiden järjestäminen on osoittautunut monimutkaiseksi ainakin Pelastusopiston näkökulmasta tarkasteltuna. Esimerkiksi palvelusopimukset eivät sellaisenaan palvele riittävästi Kriisinhallintakeskuksen tarpeita. Kriisinhallintakeskuksen ja opiston tehtävien merkittävien erojen vuoksi myös keskuksen henkilöstön sijoittaminen Pelastusopiston palkkausjärjestelmään on ollut haasteellista.

Johtamisjärjestelmä ja tulosohjaus

Vuoden 2010 työryhmän mukaan Kriisinhallintakeskuksen tulosohjausprosessiin liittyy merkittäviä haasteita, koska tulosohjausprosessissa on useita toimijoita ja rahoituslähteitä. Työryhmän mukaan tulosohjauksen yhteensovittamista ja koordinaatiota tulee edelleen kehittää. Myös vuoden 2017 selvitysryhmän mukaan tulosjohtaminen on epäselvää: tulosohjausta ja tulossopimusta tulee vahvistaa strategisen ohjauksen välineenä ja tulosohjauksen ja tulosohjauksen järjestelmän on tuettava keskuksen johtajaa ja johtamista.

Vuoden 2010 työryhmän mukaan lopullinen vastuu ratkaisuvallasta on virastopäällikön asemassa toimivalla Pelastusopiston rehtorilla, mutta tosiasiallinen vastuu rehtorin ja keskuksen johtajan välillä ei ole selkeä. Myös vuoden 2017 selvitysryhmän mukaan keskuksen ja sen toiminnan johtamisessa on sekä puutteita että päällekkäisyyksiä eikä selkeää strategista johtamista ole ollut.

Edellä mainittuja Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen asemaan liittyviä kysymyksiä ei ole aiempien työryhmien eikä selvitysten ehdottamista ja toteutetuista toimenpiteistä huolimatta saatu ratkaistua kaikkien toimijoiden kannalta tyydyttävällä tavalla. Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista asemaa tulisi näin ollen tarkistaa, ja tarvittavat muutokset tulisi tehdä Pelastusopistosta annettuun lakiin ja siviilikriisinhallintalakiin.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa Suomen edellytyksiä osallistua kansainväliseen siviilikriisinhallintaan. Tavoitteena on myös tehdä lainsäädäntöön siviilikriisinhallinnan luonteesta ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymistä siviilikriisinhallinnasta johtuvat muutokset sekä luoda Kriisinhallintakeskukselle nykyistä itsenäisempi, selkeä ja toimiva hallinnollinen asema. Lisäksi tavoitteena on, että Suomen ulkomaille lähettämien henkilöiden ja heidän valtiotyönantajansa oikeudet ja velvollisuudet ovat mahdollisimman selkeät.

3.2 Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisen aseman kehittämistä koskevat toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen tavoitteista keskeisin toteuttamisvaihtoehtojen arviointi liittyy Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisen aseman kehittämiseen. Arvion on tehnyt sisäministeriö yhteistyössä Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston kanssa. Valmistelussa on arvioitu neljää eri vaihtoehtoa. Arvioinnin lähtökohtana on ollut, että Kriisinhallintakeskus säilyy sisäministeriön hallinnonalalla.

Ensimmäisenä vaihtoehtona on tarkasteltu Kriisinhallintakeskuksen toiminnan jatkamista nyky muodossa osana Pelastusopistoa. Aiemmissa työryhmien raporteissa ja selvityksissä on tuotu esille Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston toimintojen erilaisuuteen, keskuksen hallinnolliseen asemaan sekä keskuksen johtajan ja Pelastusopiston rehtorin väliseen vastuunjakoon liittyviä kysymyksiä. Ne ovat edelleen ajankohtaisia eikä niitä ole tehtyjen selvitysten perusteella mahdollista ratkaista nykyistä hallinnointimallia soveltamalla. Valmistelussa ei siksi ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että Kriisinhallintakeskus jatkaisi Pelastusopiston yksikkönä.

Toisena vaihtoehtona on tarkasteltu niin sanottua virastomallia, jossa Kriisinhallintakeskus muutettaisiin omana kirjanpitoyksikkönä toimivaksi virastoksi. Virastomalli toisi Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen asemaan selkeyttä ja itsenäisyyttä. Se korostaisi myös keskuksen valtakunnallista ja valtion hallinnossa vain keskukselle kuuluvaa kansainvälistä tehtävää.

Keskushallinnon uudistamisesta (Valtiovarainministeriön julkaisu 8/2014) hallitusohjelmassa linjattiin, että virastorakenteen uudistamista jatketaan välittömästi tukeutuen keskushallinnon uudistushankkeessa (KEHU) ja keskus- ja aluehallinnon (Valtiovarainministeriön julkaisu 5/2015) virastaselvityshankkeessa (VIRSU) omaksuttuihin kehittämisperiaatteisiin selkeästä rakenteesta ja ohjauksesta, valtakunnallisesta toimivallasta, asiakasnäkökulmasta, sähköisistä palveluista, kyvystä muutokseen ja riskienhallintaan sekä julkisen hallinnon yhteistyöhön asiakaspalvelussa.

Virastaselvityshankkeen ehdotukset valtionhallinnon virastorakenteen uudistamiseksi jakautuivat kolmeen pääryhmään. Pienet virastot tulisi yhdistää toiminnallisesti samankaltaisiin suurempiin yksiköihin riittävän suuren virastokoon muodostamiseksi. Muista tulosohjatuista virastoista tulisi tehdä kirjanpitoyksiköitä. Erityisen suurta riippumattomuutta vaativista tehtävistä vastaavat pienet virastot tulisi liittää itsenäiseksi osaksi hallinnonalan emovirastoa. Muutosesitykset koskivat erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön sekä oikeusministeriön hallinnon alaa, joissa virastoja on määrällisesti paljon ja osa niistä on kooltaan pieniä.

Edellä mainittujen periaatteiden mukaan Kriisinhallintakeskuksesta ei sen pienen kokonsa vuoksi voisi tehdä omana kirjanpitoyksikkönään toimivaa itsenäistä virastoa. Kun tavoitteena on vahvistaa Kriisinhallintakeskuksen itsenäistä asemaa, sen yhdistäminen toiminnallisesti samankaltaisiin suurempiin yksikköihin ei myöskään ole tarkoituksenmukaista.

Kolmantena ja neljäntenä vaihtoehtona olisi liittää Kriisinhallintakeskus itsenäiseksi osaksi hallinnonalan emovirastoa. Tässä niin sanotussa erillisyyksikömallissa Kriisinhallintakeskus toimisi joko Pelastusopiston yhteydessä ja osana sen kirjanpitoyksikköä tai sisäministeriön yhteydessä ja osana ministeriön kirjanpitoyksikköä. Virastaselvityshankkeen loppuraportin mukaan tässä mallissa riippumattoman viranomaistoiminnan edellytykset taataan ensisijaisesti substanssilainsäädännössä ja vastaanottavan emoviraston hallintosäädöksissä. Emovirasto tarjoaa liitettävälle virastolle hallinto- ja muut palvelut mutta varsinainen substanssia koskeva päätöksenteko säilytetään liitettävässä organisaatioyksikössä.

Valmistelussa sisäministeriö on katsonut parhaimmaksi vaihtoehdoksi soveltaa erillisyyksikömallia myös järjestettäessä Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista asemaa. Tärkeintä on rakentaa toiminnallinen kokonaisuus, jossa hallintopalvelut tuotetaan suuremman toimesta ja jonka rakenne ja johtaminen on järjestetty toimivasti. Erillisyyksikömalli tukisi tavoitteita vahvistaa Kriisinhallintakeskuksen itsenäisyyttä ja päätösvaltaa sille kuuluvissa asioissa sekä selkeyttää keskuksen johtamisjärjestelmää. Erillisyyksikömalli tukisi myös siviilikriisinhallinnan poikkihallinnollista ja verkostomaista yhteistoimintamallia. Kriisinhallintakeskuksen toiminta on korostuneesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjausten toimeenpanoa. Sisäministeriön arvion mukaan sisäministeriön yhteys tukisi tätä poikkihallinnollista toimintaa Pelastusopiston yhteyttä paremmin. Siksi sisäministeriö on katsonut tarkoituksenmukaisimmaksi vaihtoehdoksi siirtää Kriisinhallintakeskus sisäministeriön yhteyteen.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Siviilikriisinhallintalain tarkoituksäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ne kuvaisivat nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan strategiassa mainittuja Suomen siviilikriisinhallinnan tavoitteita. Lain tarkoituksena olisi edelleen tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi. Ehdotuksen mukaan tarkoituksiin lisättäisiin oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luominen ja palauttaminen, rauhan ja vakauden ylläpitäminen sekä muiden näihin verrattavien toimien tukeminen.

Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen säännökset vastaavat siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymiskehitystä. Lain tarkoituksena olisi jatkossa vain poikkeustapauksissa ja erikseen päätettäessä tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan suuronnettomuuksien tai luonnonkatastrofien aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi, mikä on ensisijaisesti kansainvälisen pelastustoiminnan tavoite. Uutena tavoitteena lakiin kirjattaisiin muiden laaja-alaisten häiriöiden ja tuhojen lieventäminen. Tällainen toiminta olisi poikkeuksellista siviilikriisinhallinnan ydintehtäviin nähden, ja tarkoituksena olisi käyttää siviilikriisinhallintaoperaatioita tai yksittäisiä asiantuntijoita apuna osana kansainvälistä vastetta

luonnonkatastrofi- ja pandemiatilanteisiin, kun tällaiset tapahtumat voisivat johtaa laajaan yhteiskunnalliseen epävakauteen.

Siviilikriisinhallintalain soveltamisalaa koskevaa sääntelyä muutettaisiin vastaamaan lain tarkoituksääntelyyn tehtäviä muutoksia. Lakia ei enää sovellettaisi kokonaisuudessaan kansainväliseen pelastustoimintaan vaan lain soveltamisalasäännöksissä eriteltäisiin sovellettavat säännökset. Pelastusopistosta annettua lakia muutettaisiin tarpeellisin osin.

Kriisinhallintakeskuksen itsenäistä asemaa ja toimintaedellytyksiä ehdotetaan vahvistettavaksi siirtämällä keskus Pelastusopiston kirjanpitoyksiköstä sisäministeriön kirjanpitoyksikköön erillisyyksiköksi. Siviilikriisinhallintalain ja Pelastusopistosta annetun lain muutoksilla vastattaisiin aiemmissa selvityksissä nostettuihin, lähinnä Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston ydintehtävien eroista johtuviin hallinnollisiin ongelmiin.

Lisäksi esitykseen liittyen sisäministeriössä selvitetään vaihtoehtoja Kriisinhallintakeskuksen sijaintipaikaksi.

Nykyisten suunnitelmien mukaan kansainvälinen pelastustoiminta tulee siirtymään Kriisinhallintakeskuksesta osaksi Pelastusopiston muuta yksikköä vuoden 2019 alkuun mennessä.

Siviilikriisinhallintalakiin ehdotetaan säännöksiä asunto-, päivähoito- ja koulutuskorvauksista EU:n ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtävissä oleville. Nykyisessä järjestelmässä perheettömille ja perheellisille asiantuntijoille maksetaan samaa olosuhdekorvausta ja palkkaa.

Korvausta ehdotetaan maksettavaksi, koska sihteeristötehtävät sijaitsevat kaupungeissa, kuten New York, Wien, Bryssel ja Geneve, joissa asumis- ja koulukustannusten voidaan katsoa olevan erityisesti perheellisille kohtuuttoman suuret nykyisin maksettuihin päivärahaan nähden. Kustannusten suuruus on johtanut siihen, että eräissä tapauksissa tehtävään valittu henkilö on kieltäytynyt tehtävien vastaanottamisesta tai kotiutunut kesken tehtävänsä. Ehdotetun kaltainen korvauskäytäntö on voimassa eri tavoin myös muissa siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita lähettävissä maissa kuten Ruotsissa, Norjassa, Saksassa ja Sveitsissä.

Korvaukset ovat tarpeen, jotta myös perheelliset henkilöt voisivat hakea näihin vaikuttavuudellaan tärkeisiin siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Muutoksella tuetaan erityisesti naisten mahdollisuuksia hakeutua näihin tehtäviin. Tavoitteena on, että tehtäviin voidaan esittää ehdolle mahdollisimman päteviä henkilöitä.

Sihteeristötehtävissä työskentelevien siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden ei ole syytä saada lisätua operaatiossa työskenteleviin siviilikriisinhallinnan asiantuntijoihin verrattuna. Siksi asumis- ja päivähoitokorvausten tarkoituksena on kattaa vain ylimääräisiä kuluja perheellisille sekä täydentää olosuhdekorvausta niissä kaupungeissa, joissa asuminen on hyvin kallista. Siksi ehdotetaan, että asiantuntijoiden asuntokorvauksesta vähennettäisiin asetuksella säädettävä omavastuuosuus ja korvauksille asetettaisiin asetuksella säädettävä vuokratto.

Ehdotetut korvauksia koskevat säännökset on laadittu tietyin poikkeuksin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain (596/2006) säännöksiä vastaaviksi. Tarkoituksena on esittää vain

tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämättömiä korvauksia sekä pitää valtiotyönantajan hallinnollinen taakka mahdollisimman kevyenä.

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi. Erityisesti henkilön virkavapautta ja työ- tai virkasuhteen jatkumista koskevat säännökset saatettaisiin vastaamaan oikeuskäytännössä omaksuttuja soveltamisratkaisuja. Näin ollen laista kävisi yksiselitteisesti ilmi, että velvoite myöntää henkilölle vapautusta työstä tai palkatonta virkavapautta laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajaksi, sekä kieltö päättää työ- tai virkasuhde palvelussuhteen takia tai sen aikana irtisanoa koskisivat niin yksityistä kuin julkista työnantajaa.

Edellä mainitut julkisen ja yksityisen työnantajan velvoitteet ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan Kriisinhallintakeskuksen järjestämää siviilikriisinhallinnan ja Pelastusopiston järjestämää kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutusta, palvelussuhdetta edeltävää perehdytyskoulutusta ja sellaista kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvää koulutusta tai harjoitusta, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Mainitut koulutukset ja harjoitukset ovat sellaisia, joihin henkilön on lähtökohtaisesti osallistuttava, jotta hänet voidaan lähettää ulkomaille siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäviin. Suomen siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan kannalta on tärkeää, että henkilöiden edellytyksiä osallistua laissa mainittuihin koulutuksiin ja harjoituksiin parannetaan.

Lain palvelussuhteen päättämistä koskevaan sääntelyyn ehdotetaan lisättäväksi säännökset valtiotyönantajan oikeudesta irtisanoa palvelussuhde silloin, kun Suomi päättää supistaa osallistumistaan tai lopettaa osallistumisensa tiettyyn operaatioon. Valtiotyönantajan tulee myös voida tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa siirtää henkilö ulkomaan kriisinhallintatehtävästä kotimaan tehtäviin, jos henkilö tähän suostuu tai jos siihen on painavia syitä. Säännös soveltuisi esimerkiksi tilanteeseen, jossa henkilön edellytykset toimia kansainvälisissä tehtävissä ovat heikentyneet ratkaisevasti, mutta irtisanomiskynnys ei ole ylittynyt. Henkilön toimintaedellytykset ovat heikentyneet ratkaisevasti esimerkiksi silloin, kun operaatio on suosittanut lähettäjävaltiolle hänen siirtämistään pois operaatiosta.

Lain asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykyisen toiminnan tarpeita sekä Euroopan unionin yleisen tietosuojasetuksen säännöksiä.

Tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan sotilaallisen kriisinhallinnan tavoin myös siviilikriisinhallintalain mukaisessa harjoituksessa olevia henkilöitä. Laissa tarkoitettuja harjoituksia ovat kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvät sellaiset harjoitukset, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

4.1.1 Yleistä

Esityksellä on taloudellisia vaikutuksia. Esityksessä ehdotetaan, että Kriisinhallintakeskus siirrettäisiin hallinnollisesti sisäministeriön yhteyteen 1.1.2019. Lisäksi siviilikriisinhallintalakiin ehdotetaan muutoksia, joiden mukaan siviilikriisinhallintalain nojalla Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtävissä olevat henkilöt olisivat oikeutettuja asuntokorvaukseen, lastensa koulutuskorvaukseen ja päivähoitokorvaukseen. Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla on mahdollisesti vaikutuksia kansalliseen talousarvioon.

Esitykseen liittyen siviilikriisinhallinta-asetuksen liitteen olosuhdekorvauksia on tarkoitus tarkistaa siten, että sihteeristötehtävissä korvaukset olisi suhteutettu sihteeristön sijaintipaikan kustannuksiin, ja operaatioissa maksettavat olosuhdekorvaukset seuraisivat EU:n omissa operaatioissaan oleville henkilöille maksamien korvausten tasoa. Olosuhdekorvauksia koskevan muutoksen kustannusvaikutus olisi vuositasolla noin 46 000 euroa ja noin vuoden siirtymäkaudella enintään noin 90 000 euroa vuodessa. Siirtymäkausi on tarpeen niiden muutamien henkilöiden oikeuksien kannalta, joiden olosuhdekorvaus laskee.

Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisesta siirrosta sisäministeriön yhteyteen aiheutuvat menot maksetaan sisäministeriön momentilta 26.01.01. Kriisinhallintakeskuksen henkilöstön palkkamenot ja muut siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuden menot maksetaan sisäministeriön momentilta 26.01.04. Kriisinhallintatoimintaan ulkomailla osallistuvasta suomalaisesta siviilihenkilöstöstä aiheutuvat menot maksetaan ulkoministeriön momentilta 24.10.21. Kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden osalta kulut maksetaan sisäministeriön momentilta 26.30.20.

Muutoksiin tarvittavasta lisärahoituksesta päätetään julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvion valmistelun yhteydessä.

4.1.2 Kriisinhallintakeskuksen siirto sisäministeriön yhteyteen

Muutosehdotuksilla on kustannusvaikutuksia sisäministeriön hallinnonalalla ministeriön ja Pelastusopiston osalta. Osa Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen siirtoon liittyvistä kustannusvaikutuksista on kertaluonteisia (järjestelmäsiirrot) ja osa pysyviä (henkilöstökustannukset, mahdolliset palvelumaksut ja järjestelmien ylläpitokulut).

Sisäministeriölle aiheutuu kustannuksia Kriisinhallintakeskuksen henkilöstön siirrosta ministeriön palkkausjärjestelmään ja henkilöstöhallinnon järjestelmiin. Lisäksi mahdollisista taloushallinnan ja asianhallinnan järjestelmiin liittyvistä siirroista saattaa aiheutua kustannuksia.

Kriisinhallintakeskuksen siirto Pelastusopiston yksiköstä erillisyyksiköksi sisäministeriön kirjanpitoyksikköön tarkoittaisi 18–20 henkilötyövuoden siirtoa Pelastusopiston kirjanpitoyksiköstä sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Lisäksi siviilikriisinhallintaan ulkomailla osallistuvien henkilöiden

(vuosittain keskimäärin 120 henkilöä) työnantajaviranomaisen tehtävät siirtyvät sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Siirrolla on vaikutuksia Palkeiden palvelumaksuihin siirrettäessä siviilikriisinhallintatehtävissä olevien henkilöiden palkanmaksu, Kriisinhallintakeskuksen henkilöstö sekä talous- ja hallintotehtävät sisäministeriön kirjanpitoyksikköön.

Alustavan arvion mukaan siirto edellyttää 1-2 henkilötyövuoden lisäystä ministeriön hallinnollisiin ohjaus- ja tukitehtäviin. Valmistelun edetessä selvitetään siirron vaikutukset Pelastusopistoon jääviin tukitehtävien henkilöresursseihin.

Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisesta siirrosta sisäministeriön yhteyteen arvioidaan aiheutuvan sisäministeriön momentille 26.01.01 kustannuksia yhteensä enintään 100 000 euroa. Henkilöstön siirrosta ministeriön palkkausjärjestelmään aiheutuvat kustannusvaikutukset painottuvat vuodelle 2019, mutta palkkausjärjestelmän muutoksesta saattaa aiheutua myös pysyviä kustannusvaikutuksia. Palkkausjärjestelmästä aiheutuvat kustannukset kohdistuvat momentille 26.01.04 Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet.

Pelastusopistolle aiheutuu kustannuksia kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävien siirrosta Kriisinhallintakeskuksesta Pelastusopiston toiseen yksikköön. Kustannuksia aiheutuu esimerkiksi päivystysjärjestelyistä ja henkilöstön siirrosta sekä mahdollisesta asiantuntijoiden rekrytointiin liittyvien palvelujen ostosta Kriisinhallintakeskukselta.

Siirron taloudellisia vaikutuksia sisäministeriön hallinnonalalla täsmennetään siirron valmistelun edetessä.

4.1.3 Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset

EU:n ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtäviin lähetetyille siviilikriisinhallinnan asiantuntijoille ehdotetaan maksettavaksi korvausta asunto-, koulutus- ja päivähoitokustannuksista.

Esitettyjen asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten lisäkustannusten arvioidaan olevan enintään noin 577 500 euroa vuodessa. Summa vastaa noin viiden siviilikriisinhallinnan asiantuntijan vuosittaisia keskimääriä kuluja. Laskelma on tehty sen perusteella, että Brysselissä, Genevessä, Strasbourgissa, Varsovassa ja Wienissä sihteeristötehtävissä 1.1.2018 olevilla henkilöillä (14) olisi asemapaikallaan puoliso ja kaksi lukioikäistä lasta. Lisäksi laskelmassa yksi perheellinen asiantuntija asuisi New Yorkissa, jossa nykyisin ei ole asiantuntijaa. Asiantuntijoiden omavastuuosuudeksi on laskelmassa käytetty rahamäärää (1450 euroa), joka vastaa ulkoministeriön järjestelmän vuokrattoa sellaisille Brysselissä oleville 1-2 hengen kotitalouksille, joilla ei ole kotiedustusvelvollisuutta. Tämä malli perustuu siihen, että korkein sihteeristökaupunkeihin määritetty olosuhdekorvaus on sama kuin EU:n maksama päiväraha Brysselissä, joten sen voidaan katsoa kattavan tavallisesti yhden hengen asumisen Brysselissä. Asiantuntijoiden vuokratot on laskettu noudattaen ulkoministeriön korvausjärjestelmää.

4.2 Henkilöstövaikutukset

Esityksen henkilöstövaikutukset kohdistuvat Kriisinhallintakeskuksen tehtäviä hoitavaan Pelastusopiston henkilöstöön. Kriisinhallintakeskuksen siirto Pelastusopiston yksiköstä erillisyksiköksi sisäministeriön kirjanpitoyksikköön koskisi 18–20 henkilötyövuotta. Käytännössä muutos koskisi niitä henkilöitä, joiden työnkuvasta vähintään 50 prosenttia käsittää siirrettäviä siviilikriisinhallinnan tehtäviä.

Valtionhallinnon organisaation muutostilanteissa henkilöstön asema järjestetään voimassa olevan lainsäädännön, virkaehtosopimusten ja valtioneuvoston periaatepäätösten mukaisesti.

Valtion virkamieslain 5 a §:n (1548/2011) mukaan valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyn yhteydessä virat ja niihin nimitetyt virkamiehet siirtyvät samaan virastoon tai samoihin virastoihin kuin tehtävät siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Jos virka siirretään virkamiehen työssäkäyntialueella tai työssäkäyntialueelle, voidaan virka siirtää ilman virkamiehen suostumusta. Työssäkäyntialueella tarkoitetaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 1 luvun 9 §:n mukaista aluetta, joka ulottuu 80 kilometrin etäisyydelle henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta. Pykälän perustelujen mukaan jos organisaatiomuutoksen yhteydessä viran tehtävät siirtyisivät toiselle työssäkäyntialueelle ja virkamies kieltäytyisi siirrosta oman työssäkäyntialueensa ulkopuolella olevaan virastoon, tulisi tilanteessa noudatettavaksi virkamieslain 27 §:n sekä mahdollisesti muut asiaa koskevat säännökset (HE 95/2011 vp, s. 9). Edelleen pykälän mukaan virkamiehen palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä niistä virkaehtosopimuksissa sovitaan tai laissa säädetään.

Tehtäväjärjestelyiden lähtökohtana on henkilöstön aseman turvaaminen niitä periaatteita noudattaen, jotka on vahvistettu valtioneuvoston 26 päivänä tammikuuta 2012 antamassa periaatepäätöksessä valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa (VM/201/00.00.02.2012) ja sen soveltamisohjeessa. Ohjeen mukaan tavoitteena on, että muutoksen kohteena oleva henkilöstä sijoittuu sellaisiin uusiin tehtäviin, jotka vastaavat mahdollisimman hyvin vaativuudeltaan, työn luonteeltaan ja palkkaukseltaan henkilön tehtäviä ennen muutosta.

Lisäksi noudatetaan valtiovarainministeriön päätöstä muutosten johtamisesta ja muutosturvasta valtionhallinnosta (VM/305/00.00.00/2012).

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kriisinhallintakeskuksen siirto erillisyksiköksi sisäministeriön kirjanpitoyksikköön lisäisi ministeriön hallinnollisia ja taloudellisia tehtäviä. Vastaavat tehtävät poistuisivat Pelastusopistolta. Sisäministeriö toimisi jatkossa Kriisinhallintakeskuksen hallintovirastona ja järjestäisi sille hallinto- ja tukipalvelut.

Siirto vaikuttaisi sisäministeriön kirjanpitoyksikön päällikön tehtäviin. Hänellä olisi vastaisuudessa kokonaisvastuu siitä, että Kriisinhallintakeskus hoitaa tehtävänsä lainsäädännön mukaisesti ja valtion

talousarviossa asetettujen määrärahojen puitteissa. Vastaava vastuu poistuisi Pelastusopiston rehtorilta.

Kriisinhallintakeskuksen johtajan toimivaltuuksia esitetään vahvistettavaksi. Johtaja nimittäisi keskuksen virkamiehet ja ottaisi palvelukseen keskuksen muun henkilöstön. Johtaja myös vahvistaisi keskuksen työjärjestyksen. Sisäministeriö nimittäisi edelleen Kriisinhallintakeskuksen johtajan.

4.4 Muut vaikutukset

Esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetään muutettavaksi siviilikriisinhallintalain 7 §:ää siten, että työnantajan olisi myönnettävä palveluksessaan olevalle henkilölle palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitetun palvelussuhteen lisäksi Kriisinhallintakeskuksen järjestämän siviilikriisinhallinnan peruskoulutuksen tai Pelastusopiston järjestämän kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutuksen, palvelussuhdetta edeltävän perehdytyskoulutuksen, sekä sellaisen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvän koulutuksen tai harjoituksen ajaksi, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Nämä velvoitteet koskisivat kaikkia työnantajia. Pykälässä mainitut koulutukset ja harjoitukset ovat lyhytkestoisia, tarkasti rajattuja ja Suomen siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan kannalta olennaisten tärkeitä. Ne ovat myös sellaisia, joihin henkilön on lähtökohtaisesti osallistuttava, jotta hänet voidaan määrätä ulkomaan tehtävään. Muutoksilla on vaikutusta etenkin niihin työnantajiin, joiden henkilöstöä osallistuu säännöllisesti mainittuihin koulutuksiin ja harjoituksiin.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäministeriö asetti tammikuussa 2016 hankkeen, jonka tarkoituksena oli selvittää siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevan lainsäädännön ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeita ja valmistella mahdollinen lainsäädännön muutosesitys eduskunnalle (SM015:00/2015). Hankkeen määräaika on 1.2.2016 - 31.12.2017. Hankkeen määräaika jatkettiin 31.12.2018 asti.

Sisäministeriö asetti hanketta varten työryhmän, jossa oli edustettuna sisäministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö, pelastusosasto, poliisiosasto ja rajavartio-osasto sekä ulkoministeriö ja puolustusministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriö osallistui työryhmän työhön toukokuusta 2016 elokuuhun 2017. Työryhmän tehtävänä oli hankkeen toimeksiannon mukaisesti selvittää kattavasti siviilikriisinhallintalain ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeet ja käsitellä mahdollisia vaihtoehtoja lainsäädännön tarkistamiseksi. Työryhmän tuli arvioida, kansainvälinen toimintaympäristö ja päätöksentekomenettelyt huomioiden muun muassa siviilikriisinhallinnan lainsäädännön käsitteitä sekä asiantuntijoiden lähettämistä, palvelussuhteen

ehtoja ja kotimaan valmiuksia koskevia säännöksiä. Ajanmukaisilla säännöksillä tulee kyetä ennakoimaan kansainvälisen ja kansallisen turvallisuuden muutoksia ja tulevaisuutta.

Työryhmän tuli työssään ottaa huomioon ulkoministeriön asettaman Kriisinhallintaan ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät lainsäädännön muutostarpeet -työryhmän 4.11.2014 julkaisema mietintö sekä mietinnön perusteella annettu laki muutoksista sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin ja puolustusvoimista annettuun lakiin (HE 297/2014 vp). Työryhmän tuli lisäksi ottaa huomioon siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden oikeudellista asemaa selvittäneen työryhmän 30.6.2011 valmistunut raportti (sisäasiainministeriön julkaisu 26/2011). Työryhmä laati mietintönsä hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän asettamispäätöksen mukainen toimikausi oli 1.2.2016 - 31.12.2016. Sisäministeriö jatkoi työryhmän toimikautta 31.12.2017 asti.

Työryhmä kuuli toimikautensa aikana seuraavia tahoja: lakiasiainpäällikkö Pekka Syrjänen ja asiantuntija Tuomo Yliluoma, Valtiokonttori, neuvotteleva virkamies Jarmo Huotari ja neuvotteleva virkamies Joanna Autiovuori, valtiovarainministeriö, Kriisinhallintakeskuksen vt. johtaja Jari-Pekka Paajala, Helsingin käräjäoikeuden tuomari Satu Seppänen, varatuomari Hannu Taimisto, Laajan turvallisuuden verkoston (WISE) toiminnanjohtaja Anne Palm, diplomi-insinööri, julkishallinnon maisteri Päivi Nikander, Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry:n pääluottamusmies (SM) Pekka Lassila, Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen johtaja Jukka-Pekka Schroderus, Pelastusopiston rehtori Mervi Parviainen ja Poliisiammattikorkeakoulun rehtori Kimmo Himberg.

Sisäministeriö asetti 14.2.2017 selvitysryhmän arvioimaan Kriisinhallintakeskuksen asemaa ja tehtäviä Suomen siviilikriisinhallinnassa sekä tarkastella niihin liittyviä lainsäädännöllisiä kysymyksiä, jotka käsiteltiin lakihankkeen yhteydessä. Selvitysryhmän tuli esittää selvitys työryhmälle. Selvityksen määräaika oli 15.2.2017–31.5.2017. Selvitysryhmään puheenjohtajana toimi varatuomari Hannu Taimisto ja jäsenenä diplomi-insinööri, julkishallinnon maisteri Päivi Nikander, lähetystöneuvos Pia Stjernvall ulkoministeriöstä ja neuvotteleva virkamies Antti Häikiö sisäministeriöstä.

Selvitysryhmän selvitys valmistui 31.5.2017. Työryhmä on ottanut huomioon selvitysryhmän näkemykset käsillä olevan mietinnön valmistelussa.

Sisäministeriö asetti 28.2.2018 työryhmän valmistelemaan Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista siirtoa sisäministeriön yhteyteen. Työryhmän toimikausi on 1.3.2018–31.3.2019. Työryhmässä on jäseniä sisäministeriöstä, Pelastusopistosta ja Kriisinhallintakeskuksesta sekä Pelastusopiston henkilöstön ja Kriisinhallintakeskuksen siirtyvän henkilöstön edustajat.

Lisäksi esitykseen liittyen sisäministeriössä selvitetään vaihtoehtoja Kriisinhallintakeskuksen sijaintipaikaksi. Mahdollinen sijoittamispäätös valmisteltaisiin valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetun lain (362/2002) mukaisesti.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Sisäministeriö pyysi lausuntoa siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevan lainsäädännön ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeita käsittelevän työryhmän mietinnöstä.

Lausunnon antoivat...

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta

Lain nimike

Voimassa olevan lain nimikkeessä käytetään ilmaisua "siviilihenkilöstö". "Henkilöstö" on kollektiivinen ilmaisu, jolla tarkoitetaan tietyn organisaation henkilöstöä. Suomi on lähettänyt eri siviilikriisinhallintaoperaatioihin yksittäisiä henkilöitä, jotka eivät yleensä muodosta yhdessä selkeää erillistä kollektiivia. Lain nimikettä ehdotetaan näin ollen muutettavaksi siten, että siinä käytettäisiin "siviilihenkilöstön" sijasta ilmaisua "siviilihenkilöiden".

1 luku **Yleiset säännökset**

1 §. *Lain tarkoitus.*

Voimassa olevassa pykälässä lain tarkoitus on kytketty Suomen kansainvälisen kriisinhallinnan osallistumisen tavoitteisiin. Pykälässä mainittuja tavoitteita ehdotetaan muutettavaksi kuvastamaan selkeämmin Suomen nykyisen siviilikriisinhallintatoiminnan tavoitteita sellaisina kuin ne on kuvattu vuonna 2014 julkaistussa Siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa.

Voimassa olevan pykälän 1 kohdassa mainittuja tavoitteita ovat konfliktien ehkäisy ja rajoittaminen, niistä aiheutuneiden tuhojen korjaaminen ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttaminen. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kuvaisi nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan ydintehtäviä. Näitä ovat konfliktien ehkäisemisen ja rajoittamisen lisäksi oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luominen ja palauttaminen, rauhan ja vakauden ylläpitäminen sekä muiden näihin verrattavien toimien toteuttaminen.

Voimassa olevan pykälän 2 kohdassa mainitulla suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämisellä tarkoitetaan erityisesti kansainvälistä pelastustoimintaa. Kansallisesti ja EU:n tasolla linjattuihin siviilikriisinhallinnan tavoitteisiin ei kuulu suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventäminen. Pykälän 2 kohdassa mainittu toiminta ehdotetaan siksi poistettavaksi laista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kohdemaan yhteiskunnan keskeisten toimintojen tuki ei voisi käsittää esimerkiksi maan pelastustoiminnan järjestelmän kehittämistä osana siviilikriisinhallintaa.

Pykälän voimassa olevan 3 kohdan mukaan lain tavoitteena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan EU:n ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintakykyjen kehittämiseksi. Lain tavoitteena tulisi olla myös Suomen kansallisten kriisinhallintakykyjen kehittäminen. Kohtaan ehdotetaan siksi lisättäväksi tästä maininta, ja kohdan sisältö ehdotetaan siirrettäväksi 2 kohtaan.

Pykälän 3 kohtaan ehdotetaan sääntelyä, jonka mukaan lain tarkoituksena olisi tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan poikkeuksellisesti muiden laaja-alaisten häiriöiden ja

tuhojen lieventämiseksi. Lisäyksellä halutaan varautua siihen, että tulevaisuudessa siviilikriisinhallintaoperaatiota voitaisiin poikkeuksellisesti käyttää apuna myös edellä mainitunlaisissa toimissa. Esimerkiksi EU:n vuoden 2016 globaalistrategiassa linjataan, että siviilikriisinhallintaoperaatioita voitaisiin käyttää apuna osana kansainvälistä vastetta luonnonkatastrofi- ja pandemiatilanteisiin, kun tällaiset tapahtumat voisivat johtaa laajaan yhteiskunnalliseen epävakauteen. Siviilikriisinhallintavaroja voidaan käyttää tehtävään, joka on muodollisesti esimerkiksi pelastuspalvelua, mutta joka on samalla luokiteltavissa myös siviilikriisinhallinnaksi.

2 §. Lain soveltamisala.

Lain 2 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohtaan tehtäisiin lain nimikkeen muutoksen mukainen tarkistus.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa kotimaan valmiuksilla tarkoitetaan siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksia. Kansainvälisen pelastustoiminnan kotimaan valmiuksista ehdotetaan säädettäväksi Pelastusopistosta annetussa laissa, johon tarvittavat muutokset ehdotetaan esityksen 2. lakiehdotuksessa.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 kohta, jonka mukaan laissa säädettäisiin Kriisinhallintakeskuksesta. Nykyisin Kriisinhallintakeskuksesta säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa. Koska Kriisinhallintakeskus esitetään eriytettäväksi Pelastusopistosta, luontevin paikka säännellä keskuksesta olisi siviilihenkilöiden osallistumista kriisinhallintaan koskevassa yleissäädöksessä. Esitykseen sisältyvällä 2. lakiehdotuksella tehtäisiin Pelastusopistosta annettuun lakiin tarvittavat muutokset.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan laki koskee nyt jo kumotun pelastuslain (486/2003) 49 §:ssä tarkoitettua humanitaarista apua eli voimassa olevan pelastuslain 38 §:ssä tarkoitettua pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua. Lain 1 §:ään ehdotettujen muutosten mukaisesti lakia ei kokonaisuudessaan sovellettaisi tällaiseen apuun. Säännös siitä, että siviilikriisinhallintalaki koskee pelastuslain 49 §:ssä tarkoitettua humanitaarista apua ehdotetaan siksi poistettavaksi.

Pelastuslain 38 §:ään vuonna 2017 lisätyn uuden 4 momentin mukaan pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelussuhteesta ja henkilöstön asemasta avustustoiminnassa säädetään siviilikriisinhallintalaissa. Siviilikriisinhallintalain 2 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti siten, että siviilikriisinhallintalakia sovellettaisiin pelastuslain 38 §:n nojalla kansainväliseen pelastustoimintaan lähetettävän henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa lukuun ottamatta mitä lain 6a-6d §:ssä säädetään. Sovellettavaksi tulisivat siten lain 2 luku 6a-6d §:ää lukuun ottamatta ja 3 luku (asiantuntijarekisteri). Momentissa olisi myös informatiivinen viittaus siitä, että pelastuslain 38 §:n mukaiseen pelastustoimeen kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa.

Suomalaiset pelastusmuodostelmat toimivat kohdemaan pelastustoiminnan johtajan alaisuudessa pelastuslain mukaisessa pelastustoiminnassa eikä niillä ole itsenäistä toimivaltaa tehtävissä

avustaessaan. Pelastustoimeen kuuluvassa avunannossa ei käytetä voimakeinoja tai voimankäyttövälineitä. Siviilikriisinhallintalain 6 a-d §:n säännöksiä toimivaltuuksista, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja sekä voimankäyttövälineistä, voimakeinojen käytöstä ja hätävarjelusta ei siksi sovelleta kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuviin henkilöihin.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, johon sisällytettäisiin voimassa olevan 2 momentin toisen virkkeen soveltamisalasäännökset.

2 a §. Määritelmät

Pykälässä säädettäisiin asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksia koskevia säännöksiä (14 a-c §) varten tarpeellisista puolison, lapsen, perheenjäsenen ja mukana seuraavan perheenjäsenen määritelmistä. Määritelmät ovat samansisältöiset kuin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 2 §:n ja valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain 3 §:n määritelmät.

Pykälässä säädettäisiin myös sihteeristötehtävän määritelmästä. Sihteeristötehtävällä tarkoitettaisiin Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvan valtion alueelle taikka kansainvälisen järjestön päämajaan.

Pykälässä käytettyä ilmaisua "kansainvälinen järjestö" ei tule tässä yhteydessä tulkita suppeasti kattamaan vain perinteiset hallitustenväliset järjestöt. Ilmaisun voidaan tässä yhteydessä katsoa tarkoittavan myös esimerkiksi valtioiden yhdessä kansalaisjärjestöjen tai muiden ei-valtiollisten järjestöjen kanssa perustamat tietyn valtion lainsäädännön alaiset järjestöt.

3 §. Toimialajako

Lain 3 §:n 1 momenttiin tehtäisiin lain nimikkeen muutoksen mukainen tarkistus.

Valtioneuvostosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta annetulla lailla (767/2013) sisäasiainministeriön nimi on muutettu sisäministeriöksi. Samoin valtioneuvostosta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta annetulla lailla (837/2017) ulkoasiainministeriön nimi on muutettu ulkoministeriöksi. Pykälän 1 ja 2 momentin ilmaisuja ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti.

Pykälän 2 momentin mukaan sisäministeriö käsittelee asiat, jotka koskevat pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamista pelastuslain nykyisen 38 §:n nojalla. Säännös ehdotetaan poistettavaksi, koska tarkoituksena on, että siviilikriisinhallintalaki ei kokonaisuudessaan koskisi tällaisen avun antamista vaan lakia sovellettaisiin vain osittain kansainväliseen pelastustoimintaan.

4 §. Kotimaan valmiudet

Lain 4 §:n 1 ja 3 kohtaan tehtäisiin lain nimikkeen muutoksen mukainen tarkistus.

Pykälän 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kotimaan valmiuksien yhteydessä ei käytettäisi ilmaisua "rekryointivalmiudet" vaan ilmaisua "rekryointi". Rekryoinnilla voidaan rekryointivalmiuksia paremmin ilmaista se kokonaisuus, joka kattaa Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimenpanijan tekemää rekryointipäätöstä edeltävät kansalliset toimet. Rekryointi ei kotimaan valmiuksiin kuuluvana käsitteenä kuitenkaan sisältäisi päätöksentekoa siitä, kenet Suomi asettaa ehdolle kriisinhallintatehtävään. Tästä säädetään lain 3 §:ssä.

Pykälän 2 kohta ehdotetaan selkeyssyistä muutettavaksi pykälän 3 kohdaksi ja pykälän 3 kohta 2 kohdaksi. Pykälän uudeksi 4 kohdaksi ehdotetaan siirrettäväksi Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa mainittu Pelastusopiston tehtävä huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Pykälän uutta 5 kohtaa koskevan ehdotuksen mukaan kotimaan valmiuksiin kuuluisivat pykälän 1-4 kohdassa mainittujen asioiden valmistelun yhteensovittamisen sijasta näiden asioiden yhteensovittaminen. Sisäministeriö ei ole sovittanut yhteen näiden asioiden valmistelua vaan itse asioita.

4 a §. Kriisinhallintakeskus

Pykälässä säädettäisiin Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisesta asemasta ja tehtävistä. Kriisinhallintakeskus siirrettäisiin hallinnollisesti Pelastusopistosta sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Kriisinhallintakeskus ei olisi sisäministeriön osasto tai yksikkö vaan ministeriön yhteydessä toimiva erillisyksikkö. Lakiin ehdotettavassa sääntelyssä mallia on otettu lähinnä Onnettomuustutkintakeskusta koskevasta sääntelystä (turvallisuustutkintalaki 525/2011).

Valtion virkamieslaissa säädetään virkamiehen asemasta valtionhallinnon uudelleenjärjestelyissä. Lakiin lisättiin virkamiesten asemaa koskevat siirtymäsäännökset, jotta vastaavia säännöksiä ei tarvitsisi ottaa erikseen jokaiseen organisaatiomuutoslakiin. Yhdenmukaiset säännökset kaikkien organisaatiomuutostyyppien osalta yhtenäistävät käytäntöä henkilöstön aseman suhteen (HE 95/2011 vp, s. 4-5).

Valtion virkamieslain 5 a §:n mukaan valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyn yhteydessä virat ja niihin nimitetyt virkamiehet siirtyvät samaan virastoon tai samoihin virastoihin kuin tehtävät siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Pykälän mukaan virka voidaan siirtää edellä tarkoitetuissa tilanteissa ilman virkamiehen suostumusta, jos virka siirretään virkamiehen työssäkäyntialueella tai työssäkäyntialueelle. Työssäkäyntialueella tarkoitetaan julkisesta työvoimaja yrityspalvelusta annetun lain 1 luvun 9 §:n mukaista aluetta. Virkamiehen mahdollinen kieltäytyminen siirrosta ei vaikuta tehtävien siirtoon uuteen sijaintipaikkaan.

Pelastusopiston Kriisinhallintakeskuksen siviilikriisinhallinnan virat ja niitä hoitavat virkasuhteessa olevat henkilöt siirtyisivät näin ollen ehdotetun 4 a §:n ja valtion virkamieslain 5 a §:n nojalla sisäministeriöön.

Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi Pelastusopistolain 2 §:n 2 momentissa säädetyt Pelastusopiston tehtävät, joita Kriisinhallintakeskus hoitaa mainitun lain 3 a §:n mukaan. Lain 2 §:n 2 momentissa

viitataan siviilikriisinhallintalain 4 §:n 1-3 kohdassa mainittuihin tehtäviin, siviilikriisinhallintalain 5 §:ssä säädettyyn tehtävään toimia valtiotyönantajan edustajana sekä säädetään erikseen Pelastusopiston tehtäväksi huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.

4 b §. Kriisinhallintakeskuksen organisaatio

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Kriisinhallintakeskuksen henkilöstöstä. Pykälän 2 momentin mukaan keskuksen johtajan tehtävänä olisi johtaa, valvoa ja kehittää keskuksen toimintaa sekä vastata toiminnan laadusta ja tuloksellisuudesta. Johtajalla olisi oikeus nimittää keskuksen virkamiehet ja ottaa palvelukseen muun henkilöstön. Säännös olisi tarpeen vahvistamaan keskuksen itsenäistä asemaa sisäministeriön yhteydessä. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin Pelastusopistosta annetun lain 3 a §:n säännös siitä, että sisäministeriö nimittää Kriisinhallintakeskuksen johtajan.

4 c §. Työjärjestys

Kriisinhallintakeskuksella olisi pykälän mukaan työjärjestys, jonka keskuksen johtaja vahvistaa. Nykyisin Kriisinhallintakeskuksen työn järjestämiseen liittyvistä asioista määrätään Pelastusopiston työjärjestyksessä. Myös tämä sääntely on tarpeen vahvistamaan Kriisinhallintakeskuksen itsenäistä asemaa. Työjärjestyksessä määrättäisiin vakiintuneen käytännön mukaisesti keskuksen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä keskuksen toiminnan muusta yleisestä järjestämisestä.

2 luku Palvelussuhteessa olevan oikeudet ja velvollisuudet

5 §. Julkisoikeudellinen palvelussuhde.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin ja Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan henkilön valtiotyönantajaa edustaa Pelastusopisto. Pelastusopistosta annetun lain 3 a §:n mukaan Pelastusopistolla on lain 2 §:n 2 momentin mukaisia tehtäviä varten Kriisinhallintakeskus. Siviilikriisinhallintalain 5 §:n 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että henkilön valtiotyönantaja olisi Kriisinhallintakeskus. Pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun kansainvälisen pelastustoiminnan osalta valtiotyönantajana toimisi Pelastusopisto.

Pykälän 1 momentissa huomioitaisiin ulkoministeriön ja sisäministeriön nimenmuutokset.

6 §. Suhde Euroopan unioniin, kansainvälisen järjestöön tai operaation toimeenpanijaan.

Voimassa olevan pykälän otsikon mukaan pykälässä säädetään palvelussuhteessa olevan henkilön asemasta. Pykälän tekstin mukaan pykälässä säädetään otsikkoa suppeammin siitä, että

palvelussuhteeseen otettu henkilö on toiminnallisesti EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan alainen. Henkilön asemasta on säännöksiä myös muualla kuin 6 §:ssä. Lain 5 §:ssä säädetään henkilön oikeudellisesta asemasta. Pykälän otsikkoa ehdotetaan siksi muutettavaksi kuvaamaan tarkemmin pykälän sisältöä. Lisäksi pykälää muutettaisiin siten, että palvelussuhteeseen otettu henkilö olisi palvelussuhteen ajan toiminnallisesti kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan sijasta operaation toimeenpanijan alainen. Lyhyempi ilmaisu kattaisi myös kansainvälisen pelastustoiminnan operaatiot, joissa vieras valtio tai kansainvälinen järjestö voi toimia operaation toimeenpanijana. Edellä 2 a §:n 5 kohdan perusteluissa on tehty selkoa ilmaisun "kansainvälinen järjestö" tulkinnasta.

Jäljempänä lain 16 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännökset palvelussuhteessa olevan henkilön siirtämisestä ulkomaan tehtävästä valtiotyönantajana toimivaan ulkoministeriöön taikka sisäministeriöön tai Kriisinhallintakeskukseen, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Lain 6 §:ään ehdotetaan siksi otettavaksi maininta siitä, että henkilö ei näissä tapauksissa ole enää EU:n, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alainen.

6 a §. *Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet.*

Pykälän 3 kohdassa olevan tullilain säädösnumero (1466/1994) ehdotetaan korvattavaksi vuonna 2016 säädetyin uuden tullilain säädösnumerolla (304/2016).

6 b §. *Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja.*

Pykälän 1 momentissa säädetään palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudesta käyttää voimankäyttövälineitä operaation toimialueella. Pykälän 2 momentissa viitataan 1 momentin mukaiseen oikeuteen käyttää voimankäyttövälineitä operaatioalueella. Pykälän 2 momentin ilmaisua ehdotetaan muutettavaksi 1 momentissa käytettyä ilmaisua vastaavaksi.

6 c §. *Voimankäyttövälineet ja voimakeinojen käyttö*

Pykälän 2 momentin 2 kohtaan tehtäisiin kieliopillinen korjaus.

7 §. *Vapautus työstä, virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen*

Pykälän 1 momenttia selkeytettäisiin nimenomaisella maininnalla siitä, että velvoite myöntää vapautusta työstä tai palkatonta virkavapautta koskisi sekä työ- että virkasuhteessa olevien henkilöiden työnantajia. Pykälän 1 momentin muutosten myötä 2 momentin säännöksestä poistuu oikeuskäytännössä esitetty tulkinnanvaraisuus. Pykälän otsikkoon ehdotetaan tehtäväksi sanonnallinen tarkistus.

Edelleen pykälän säännökset työnantajan velvollisuudesta myöntää vapautusta työstä tai palkatonta virkavapautta, kieltoa päättää työsuhde tai irtisanoa työsuhde sekä henkilön oikeudesta palata työsuhteeseen ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan palvelussuhteen lisäksi Kriisinhallintakeskuksen järjestämää siviilikriisinhallinnan peruskoulutusta ja Pelastusopiston järjestämää kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutusta, palvelussuhdetta edeltävää perehdytyskoulutusta sekä sellaista kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvää koulutusta tai harjoitusta, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Pykälän uudessa 2 momentissa säädettäisiin siitä, että työnantaja voisi mahdollistaa henkilön osallistumisen 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen tai harjoitukseen muillakin toimenpiteillä kuin myöntämällä vapautusta työstä tai virkavapautta. Näiden toimenpiteiden olisi kuitenkin oltava henkilön kannalta edullisemmat kuin vapautus työstä tai palkaton virkavapaus. Harjoitukset ja koulutukset ovat tyypillisesti lyhytkestoisia. Työnantaja voisi nykyiseen tapaan sallia henkilön osallistua niihin esimerkiksi työajalla tai henkilön vuosiloman aikana.

Voimassa olevan pykälän 2 momentti siirrettäisiin 3 momentiksi ja pykälän 3 momentti uudeksi 4 momentiksi, johon tehtäisiin lain kirjoitustapaa koskeva muutos.

8 §. Lomakorvaus

Voimassa olevassa pykälässä oleva vuosilomalain (272/1973) säädösnumero korvattaisiin vuonna 2005 säädetyin vuosilomalain säädösnumerolla (162/2005). Lain 7 §:n 1 momentin muutoksen vuoksi pykälässä ei enää voitaisi viitata kyseisessä momentissa tarkoitettuihin henkilöihin vaan tarkoitettu henkilöpiiri kirjoitettaisiin pykälässä auki.

Siviilikriisinhallintalaki on tarkoitettu henkilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien ja palvelussuhteen ehtojen sääntelyssä tyhjentäväksi. Laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevalla henkilöllä ei siten ole suoraan oikeutta vuosilomalain mukaisiin etuisuuksiin (HE 206/2004 vp, s. 43). Laissa olevan viittauksen muotoilussa tulisi huomioida nykyiset lainkirjoitustavan ohjeet. Pykälässä ehdotetaan säänneltäväksi nykyistä selkeämmin siitä, että muulla kuin valtion palveluksessa olevalla henkilöllä, jolle on myönnetty palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi, on oikeus saada palvelussuhteen ajalta vuosilomain mukaista lomakorvausta. Pykälä sisältäisi myös säännökset lomakorvauksen maksamisesta. Lomakorvaus maksettaisiin nimittämiskirjan mukaisen palvelussuhteen päätyttyä, jollei muuta ole sovittu.

9 §. Perhevapaat ja sairausloma

Voimassa olevassa pykälässä säädetään palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudesta sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan. Pykälässä säädetään myös oikeudesta lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin, mutta ei palkkaukseen. Valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen 23 §:ssä määrätään äitiysvapaan, isyysvapaan ja ottovanhemman vanhempainvapaan palkallisuudesta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että

palvelussuhteessa olevan henkilön oikeus palkkaukseen lapsen syntymään ja hoitoon liittyvien poissaolojen ajalta määräytyisi valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

10 §. Ryhmähenkivakuutus

Lain 6 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan sijasta puhuttaisiin operaation toimeenpanijasta. Lyhyempi ilmaisu kattaisi myös kansainvälisen pelastustoiminnan operaatiot. Lain 10 §:n 2 momenttiin ehdotetaan vastaavaa muutosta.

11 §. Eläkeoikeus

Voimassa olevassa pykälässä mainittu valtion eläkelaki (280/1966) ja valtion perhe-eläkelaki (774/1968) on kumottu lailla valtion eläkelain voimaannpanosta (1296/2006). Valtion eläkelaki (1295/2006) on kumottu julkisten alojen eläkelain voimaannpanolalla (82/2016), joka tuli voimaan 1.1.2017. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin voimassa olevaan julkisten alojen eläkelakiin (81/2016).

Myös pykälän 2 momentin pykäläviittaukset päivitettäisiin. Julkisten alojen eläkelain 101 §:n 1 momentissa sotilaalla tarkoitetaan sotilaskoulutusta vaativassa virassa tai tehtävässä tai erikseen säädettyssä sotilasvirassa palvelevaa virkamiestä. Lain 103 §:ssä säädetään sotilaan eläkkeen perusteena olevasta työansioista ja loppupalkasta, ja 104 §:ssä säädetään sotilaan eläkkeen karttumisesta.

Kumotun valtion eläkelain säännöksissä käytetään ilmaisua "edunsaaja". Voimassa olevassa julkisten alojen eläkelain sotilaseläkkeitä koskevissa säännöksissä ei enää käytetä tätä ilmaisua. Siviilikriisinhallintalain muissa säännöksissä käytetään ilmaisua "henkilö". Momentissa ehdotetaan siksi käytettäväksi tätä ilmaisua.

Edelleen pykälän 2 momentin mukaan laissa tarkoitettu palvelus voidaan ottaa huomioon valtion eläkelain 10 §:n 3 momentin mukaisesti kyseisen edunsaajan eläkettä määrättäessä. Julkisten alojen eläkelain 103 §:ssä säädetään siitä, mitkä työansiot otetaan huomioon laskettaessa sotilaan eläkettä. Myös 104 §:ssä sotilaan eläkkeen karttuminen määräytyy niin ikään työansioiden mukaan. Siksi momentissa tulisi puhua palveluksen sijasta työansioista. Momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti.

13 §. Peruspalkka

Pykälän 2 momentissa huomioitaisiin sisäministeriön nimenmuutos. Lisäksi 2 momentin asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin kuvaamaan tarkemmin asetuksella toteutettavan sääntelyn alaa.

14 §. Olosuhdekorvaus ja olosuhdekorvauksen lisäosa.

Lain voimassa olevan 14 §:n 1 momentin mukaan palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvausta, jollei EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päiväraha tai muu korvaus kata sitä. Lain perustelujen mukaan yhteensovittamissäännön mukaisesti olosuhdekorvausta ei makseta jos EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päiväraha tai muu korvaus olisi yhtä suuri tai suurempi kuin olosuhdekorvaus (HE 206/2004 vp, s. 45). Pykälän 2 momentin mukaan korvauksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella.

Siviilikriisinhallinta-asetuksen 4 §:ssä säädetään kahdenlaisesta olosuhdekorvauksesta. Pykälän 1 momentissa säädetään jokaiselle muulle palvelussuhteeseen otetulle henkilölle kuin sihteeristötehtävissä oleville maksettavasta 15 euron olosuhdekorvauksesta. Pykälän 2 momentissa säädetään olosuhdekorvauksen maksamisesta silloin, kun palvelussuhteessa oleva henkilö ei ole oikeutettu saamaan EU:lta, kansainväliseltä järjestöltä tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalta lainkaan päivärahaa tai muuta korvausta. Tällöin henkilölle maksetaan hänelle 1 momentissa tarkoitetun olosuhdekorvauksen lisäksi asetuksen liitteen mukaista päivärahaa.

Siviilikriisinhallintalain 14 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se sisältäisi perussäännökset olosuhdekorvauksesta ja sen maksamisesta. Siviilikriisinhallinta-asetuksessa säädettäisiin voimassa olevan asetuksen antoaltuussäännöksen mukaisesti korvauksen määrästä.

Pykälän 1 momentissa selkiinnytettäisiin voimassa olevaa sääntelyä, jossa olosuhdekorvauksella tarkoitetaan sekä siviilikriisinhallinta-asetuksen 4 §:n 2 momentin mukaista olosuhdekorvausta, jonka määrästä säädetään asetuksen liitteessä, että asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaista 15 euron olosuhdekorvausta. Nyt ehdotetussa pykälässä edellistä kutsuttaisiin olosuhdekorvaukseksi ja jälkimmäistä olosuhdekorvauksen lisäosaksi.

Pykälän 1 momenttiin sisällytettäisiin säännökset olosuhdekorvauksen maksamisesta erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi. Olosuhdekorvausta maksettaisiin silloin, kun EU, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija ei maksa päivärahaa tai muuta korvausta. Näin ollen olosuhdekorvausta ei maksettaisi silloinkaan, kun EU:n, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan maksama olosuhdekorvaus olisi pienempi kuin siviilikriisinhallinta-asetuksessa säädetty korvaus. Lisäksi momentin mukaan palvelussuhteessa olevalle henkilölle, joka ei ole sihteeristötehtävissä, maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvauksen lisäosaa. Siviilikriisinhallinta-asetuksen 4 §:n 1 momentin säännös nostettaisiin siten lain tasolle, ja asetuksessa säädettäisiin vain olosuhdekorvauksen lisäosan määrästä.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan olosuhdekorvausta ja olosuhdekorvauksen lisäosaa ei makseta, jos palvelussuhteeseen otettu henkilö on siirretty jäljempänä 16 §:ssä tarkoitetulla tavalla kotimaan tehtävään. Tällöin henkilö ei ole enää ulkomaan tehtävässä, minkä takia perustetta maksoo olosuhdekorvausta tai sen lisäosaa ei enää ole.

Pykälän uudessa 3 momentissa huomioitaisiin sisäministeriön nimenmuutos. Voimassa olevan 2 momentin asetuksenantovaltuus siirrettäisiin pykälän uuteen 3 momenttiin. Asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin kuvaamaan tarkemmin asetuksella toteutettavan sääntelyn alaa.

14 a §. Asuntokorvaus

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin EU:n tai kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä toimivan palvelussuhteeseen otetun henkilön oikeudesta saada korvaus sihteeristön sijaintipaikalla asumisesta aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista. Korvaus kattaisi asunnon vuokran, lämmitys-, vesi-, kaasu- tai sähkömaksut, autopaikan maksun tai muut vastaavat asumiseen liittyvät välttämättömät kustannukset. Korvaus ei olisi sidottu tiettyyn asumismuotoon vaan myös esimerkiksi hotelli- tai muusta asumisesta aiheutuvat välttämättömät kustannukset korvattaisiin.

Pykälän 2 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden säätää sisäministeriön asetuksella asuntokorvauksen omavastuuosuudesta ja enimmäismäärästä sekä valtuuden antaa tarkempia säännöksiä asuntokorvauksesta. Omavastuuosuuden määrittelyssä huomioidaan se, että olosuhdekorvaus kattaa joiltain osin myös asumiseen liittyviä kuluja.

14 b §. Koulutuskorvaus

Ehdotetut koulutuskorvauksia koskevat säännökset on muotoiltu tietyin poikkeuksin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 9 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä vastaaviksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Euroopan unionin ja kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä olevien henkilöiden oikeudesta saada korvaus mukanaan seuraavan lapsensa esi-, perus-, lukio- ja ammatillisen perusopetuksen kirjoittautumis- ja lukukausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Korvausta maksettaisiin, jos henkilön palvelussuhde kestää vähintään vuoden. Oikeus koulutuskorvaukseen alkaisi lukuvuoden alusta sinä kalenterivuonna, jonka aikana lapsi täyttää viisi vuotta ja päättyy sen lukukauden lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 20 vuotta.

Pykälän 1 momentin nojalla korvattaisiin vain esi-, perus-, lukio- ja ammatillisesta perusopetuksen kirjoittautumis- ja lukukausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 9 §:n 2 momenttia mukaillen siitä, että korvattavien kustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon EU:n tai kansainvälisen järjestön sihteeristön toimipaikan erityiset olosuhteet, opetuksen taso ja sisältö sekä opetuskielen ja koulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuus lapsen aikaisemman koulunkäynnin ja jatkokoulutusmahdollisuuksien kannalta. Ulkoministeriön käytännön mukaisesti oikeus koulutuskorvaukseen ei tarkoita sitä, että henkilöllä olisi muut kouluvaihtoehdot poissulkevaa oikeutta saada lapsensa maksulliseen yksityiseen kouluun.

Pykälän 3 momentti sisältäisi sisäministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuuden antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta.

14 c §. Päivähoitokorvaus

Pykälä vastaa ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 9 a §:n säännöksiä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä, joka on EU:n tai kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä, olisi oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen päivähoidosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Korvauksen edellytyksenä olisi hoidon järjestäminen valtiotyönantajan hyväksymässä hoitopaikassa.

Sisäministeriön asetuksella voitaisiin säätää koulutuskorvaukselle enimmäismäärä ja omavastuuosuus sekä antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeus päivähoitokorvaukseen alkaisi seuraavan kalenterikuukauden alusta lapsen täytettyä kolme vuotta ja päättyisi, kun oikeus koulutuskorvaukseen alkaa. Korvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta voitaisiin säätää sisäministeriön asetuksella.

15 §. Eräiden kustannusten korvaaminen

Pykälän 1 momentin ilmaisuun "kriisinhallintaoperaation toimeenpanija" tehtäisiin sama muutos kuin 6 §:ään ja 10 §:n 2 momenttiin. Pykälän 2 momentissa huomioitaisiin sisäministeriön nimenmuutos. Lisäksi 2 momentin asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin kuvaamaan tarkemmin asetuksella toteutettavan sääntelyn alaa.

15 a §. Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten toissijaisuus

Pykälässä säädettäisiin palvelussuhteeseen otetun henkilön oikeudesta saada tässä laissa säädetyt asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset vain siltä osin kuin puolisoilla ei ole oikeutta vastaavien etuuksien saamiseen muulta työnantajalta. Edelleen jos palvelussuhteeseen otettu henkilö ja hänen puolisonsa ovat molemmat tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa ja heidät on määrätty samalle toimialueelle, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan puolisoille puoliksi.

15 b §. Perhe- ja olosuhdekorvaukset perhevapaiden ja sairausloman aikana

Pykälässä säädettäisiin siitä, että palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada siviilikriisinhallintalain 9 §:ssä tarkoitettun perhevapaan ja sairausloman aikana lain 14 §:n mukaisesti määräytyvä olosuhdekorvaus ja sen lisäosa vastaavilla perusteilla ja vastaavassa suhteessa kuin valtion virkaehtosopimuksessa on sovittu virkamiehelle näiden poissaolojen aikana maksettavasta palkkauksesta. Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä olisi oikeus saada asunto- ja koulutuskorvaus

täysimääräisinä sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden sekä adoptiovanhemman rahakauden aikana.

Pykälän 2 momentin mukaan korvausten maksamisen edellytyksenä on, että henkilö asuu virkavapauden aikana EU:n, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan määräämällä toimialueella. Ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 17 § sisältää vastaavanlaista sääntelyä henkilölle virkavapauden aikana maksettavista korvauksista. Säännöstä perusteltiin sillä, että korvausjärjestelmässä on kyse ulkomaanedustukseen määrätyn virkamiehen ulkomailla suorittamasta työstä ja paikallisista olosuhteista johtuvien erityisten menojen kattamiseksi maksettavista korvauksista (HE 16/2010 vp, s. 5).

15 c §. Korvaukset kuolemantapauksen yhteydessä

Pykälän 1 momentin mukaan jos palvelussuhteeseen otettu henkilö kuolee toimikautensa aikana, oikeus saada olosuhde-, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus jatkuu sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana henkilö kuoli. Valtiotyönantaja voisi erityisestä syystä päättää, että oikeus asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksen saamiseen jatkuu kauemminkin.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä olisi oikeus saada mukana seuranneen perheenjäsenen perusteella maksettavat korvaukset sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana perheenjäsen kuoli.

Ehdotettu pykälä on kirjoitettu pääosin yhdenmukaisesti ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 20 §:n 1 ja 2 momentin kanssa. Korvauksista kuolemantapauksissa säädetään lisäksi tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 10 §:ssä sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain 10 ja 11 §:ssä.

15 d §. Korvausten hakeminen

Pykälässä säädettäisiin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 24 §:ää vastaavasti korvausten hakemisesta. Ehdotetun pykälän mukaan asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus maksettaisiin hakemuksesta. Palvelussuhteessa olevan henkilön olisi ilmoitettava viipymättä valtiotyönantajalle korvauksen maksamisperusteisiin vaikuttavasta olosuhteen muutoksesta. Korvaushakemus olisi tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin oikeus korvaukseen alkoi. Korvauspäätös on tehtävä viimeistään kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta.

15 e §. Takaisinperintä

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääosin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 27 §:ää vastaavasti korvausten takaisinperinnästä. Maksettu korvaus voitaisiin periä takaisin, jos korvauksen saamisen edellytys ei täyty. Korvausta ei kuitenkaan perittäisi takaisin, jos palvelussuhteen aikaa tai

asumista koskevan edellytyksen täyttymättä jääminen johtuu palvelussuhteessa olevan henkilön tai perheenjäsenen sairaudesta, henkilöstä riippumattomasta syystä toteutetusta palvelussuhteen päättämisestä tai siirrosta kotimaan tehtävään taikka muusta vastaavasta valtiotyönantajan hyväksymästä syystä. Muutoin tässä laissa tarkoitettujen korvausten takaisinperintään sovellettaisiin valtion virkamieslain 60 ja 61 §:n säännöksiä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan sisäministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

16 §. Palvelussuhteen päättäminen ja siirtäminen kotimaan tehtävään

Voimassa olevan lain 16 §:ssä säädetään palvelussuhteen päättämisestä. Pykälän mukaan sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa. Pykälän perusteluissa sääntelyn tarpeellisuutta perustellaan sillä, että erityisesti kriisialueilla toimiva siviilihenkilöstö saattaa esimerkiksi turvallisuustilanteen muuttumisen takia joutua poistumaan kriisialueelta, ja äärimmäisessä tapauksessa tietty kriisinhallintaoperaatio saatetaan toistaiseksi keskeyttää. Valtiotyönantajalla ei ole perustelujen mukaan mahdollisuutta vaikuttaa näihin kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan ratkaisuihin (HE 206/2004 vp, s. 45).

Pykälästä tai sen perusteluista ei käy ilmi, onko valtiotyönantajalla oikeutta irtisanoa henkilö tilanteessa, jossa Suomen osallistuminen operaatioon lopetetaan tai sitä supistetaan Suomen kansallisen päätöksen johdosta. Tällöin tehtävä sinänsä ei lakkaa vaan operaatio mahdollisesti etsii tehtävään uuden henkilön. Tarve irtisanoa voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, jos siviilikriisinhallinnan määrärahoja supistetaan. Voimassa olevaan pykälään ehdotetaan siksi lisättäväksi tästä sääntelyä. Muutetusta pykälästä tulisi pykälän 1 momentti.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan palvelussuhteessa oleva henkilö voitaisiin velvoittaa siirtymään ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtiotyönantajana toimivaan ulkoministeriöön taikka Kriisinhallintakeskukseen tai sisäministeriöön, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä.

Ehdotettu siirtymisvelvoite koskee hyvin poikkeuksellisia tilanteita, joissa henkilön tosiasialliset edellytykset toimia ulkomaan kriisinhallintatehtävässä ovat ratkaisevasti heikentyneet. Säännösehdoituksessa tarkoitettu painava syy voisi tulla kysymykseen esimerkiksi tilanteessa, jossa operaation tutkinta on päättynyt ja operaatio on suosittanut henkilön siirtämistä operaatiosta Suomeen. Valtiotyönantajan tulee voida siirtää henkilö Suomeen esimerkiksi sairaustapauksissa, joissa irtisanomiskynnys ei ylity mutta edellytykset toimia tehtävässä ovat ratkaisevasti heikentyneet.

Ulkoasiainhallintolain (204/2000) 18 § sisältää säännökset erityisvirkamiehen siirtämisestä toiseen virkapaikkaan. Sääntelyä sovelletaan esimerkiksi eri hallinnonalojen asiantuntemusta edustaviin virkamiehiin, jotka toimivat määräaikaisesti ulkomaanedustustoissa ulkoasiainhallinnon erityisasiantuntijan virkasuhteessa. Pykälän mukaan erityisvirkamies voidaan siirtää edustustosta ulkoministeriöön, jos virkamies tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Edelleen pykälän mukaan edustustosta ulkoministeriöön siirtyvä erityisvirkamies on määrättäessä velvollinen

siirtymään virkaansa vastaavaan tehtävään. Pykälän perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitettu painava syy olisi esimerkiksi vastaanottajavaltion ilmoitus siitä, että edustuston diplomaattiseen henkilökuntaan kuuluva erityisvirkamies on ei-toivottu henkilö (*persona non grata*), mutta siirron perusteena voisi olla myös jokin muu syy, jonka perusteella edustustossa toimimisen edellytykset olisivat ratkaisevasti heikentyneet. Tällaiset syyt voisivat perustelujen mukaan olla joko virkamiehestä itsestään johtuvia tai ulkoisia tekijöitä. Edelleen perustelujen mukaan virkamiehen oikeusturva edellyttää, että säännöstä tulkittaisiin suppeasti ja siirrot perustuisivat yleensä virkamiehen suostumukseen. Toisaalta siirtämisen perusteeksi ei tarvittaisi yhtä painavia syitä kuin virkamiehen irtisanomiseen valtion virkamieslain 25 §:n nojalla (HE 139/1999 vp).

Edelleen pykälän 2 momentin mukaan henkilö olisi määrättäessä velvollinen siirtymään ulkomaan tehtäväänsä vaativuudeltaan vastaavaan tehtävään Suomessa. Siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevalle voidaan kuitenkin vain poikkeustapauksissa osoittaa Suomessa ulkomaan tehtävää nimikkeeltä ja tehtävien sisällöltä vastaava tehtävä. Siksi huomiota kiinnitetään tehtävien vaativuuteen, ja esimerkiksi siviilikriisinhallinnan esimiestehtävissä toiminut voitaisiin siirtää yhtä vaativiin asiantuntijatehtäviin. Siirto Suomeen ei vaikuttaisi henkilön palkkaan. Henkilö ei kuitenkaan olisi enää oikeutettu olosuhde-, asunto-, koulutus- tai päivähoitokorvauksiin.

17 §. Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Pykälän 1 ja 2 momentti ehdotetaan yhdistettäväksi yhdeksi 1 momentiksi. Voimassa olevan lain määritelmä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävästä rekisteristä poistettaisiin tarpeettomana. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin asiantuntijarekisteristä ja sen käyttötarkoituksesta. Momentissa rekisterin käyttötarkoituksia laajennettaisiin vastaamaan kotimaan valmiuksien ylläpidon edellytyksiä. Tietoja voitaisiin käyttää voimassa olevan lain tavoin henkilöiden rekrytoimiseen, mutta momentissa mainittaisiin erikseen kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaiset tehtävät. Uusina laissa mainittuina käyttötarkoituksina olisivat valtiotyönantajan henkilöstöhallinto, koulutus- ja harjoitustoiminta, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpito sekä koulutuksen ja osaamisen kehittäminen.

Pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjänä toimisi Pelastusopiston sijaan Kriisinhallintakeskus, joka Pelastusopiston yksikkönä nykyisin hoitaa rekisterinpitäjän tehtäviä. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta rekisterinpitäjänä toimisi Pelastusopisto. Voimassa olevan 3 momentin säännös sisäministeriön käyttöoikeudesta rekisteriin teknisen käyttöyhteyden avulla poistettaisiin. Sisäministeriöllä ei nykyisin ole tällaista yhteyttä eikä tällaiselle yhteydelle ole tarvetta.

18 §. Tietolähteet ja tietosisältö

Voimassa olevan pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että siinä ei säädettäisi erikseen henkilöiden ja rekisterinpitäjän mahdollisuudesta tallettaa tietoja asiantuntijarekisteriin. Pykäläehdotuksen mukaan vain rekisterinpitäjä voi tallettaa tietoja rekisteriin. Nykyisin asiantuntijatehtäviin hakevat henkilöt eivät ole voineet tallettaa tietojaan rekisteriin laissa tarkoitettulla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan asiantuntijarekisteriin voitaisiin tallettaa siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun kriisinhallintatehtävään ja pelastuslain 38 §:n mukaiseen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään ehdolle asetetusta, palvelussuhteeseen nimitetystä taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvasta henkilöstä momentissa luetellut tarpeelliset tiedot. Näitä olisivat henkilön nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, kansalaisuus ja yhteystiedot. Lisäksi rekisteriin voitaisiin tallettaa tarpeelliset tiedot henkilön koulutuksesta, työkokemuksesta ja siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen, koulutukseen tai harjoitukseen liittyvät tiedot.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjä ei ole vastuussa rekisteriin talletettujen tietojen oikeellisuudesta. Säännös on ristiriidassa unionin yleisen tietosuojasetuksen kanssa. Asetuksen 5 artiklan mukaan rekisterinpitäjä vastaa siitä, että henkilötiedot ovat täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; rekisterinpitäjän on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Säännös ehdotetaan siksi poistettavaksi laista.

Voimassa olevan 2 momentin säännös siitä, että rekisteriin talletetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä, siirrettäisiin uuteen 3 momenttiin.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan asiantuntijarekisteriin voidaan lisäksi tallettaa tiedot kansainväliseen pelastustoiminnan tehtävään nimitetyn taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvan henkilön allergioista, veriryhmästä ja saamista rokotteista.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin sääntely ehdotetaan siirrettäväksi muutettuun 1 momenttiin.

19 §. Tietojen luovuttaminen

Voimassa olevasta pykälästä poistettaisiin maininta teknisestä käyttöyhteydestä tarpeettomana. Koska lain 17 §:n 3 momentin säännös sisäministeriön käyttöoikeudesta rekisteriin teknisen käyttöyhteyden avulla ehdotetaan poistettavaksi, sisäministeriö ehdotetaan lisättäväksi lain 19 §:n luetteloon niistä tahoista, jolle rekisterinpitäjä voi luovuttaa rekisterissä olevia tietoja. Pykäläehdotuksen mukaan tietoja voitaisiin luovuttaa rekrytointitarkoituksen lisäksi myös koulutus- ja tutkimustarkoituksessa. Ennen tietojen luovuttamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

Ehdotetun 18 §:n uuden 2 momentin mukaan rekisteriin voidaan tallettaa tietoja allergioista, veriryhmästä ja rokotteista. Erityisesti allergioita koskevat tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisia salassa pidettäviä arkaluonteisia tietoja. Tällaisten tietojen luovuttamisesta on säädettävä erikseen. Lisäksi edellä mainitun lain 16 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen henkilötietorekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. EU:lla, kansainvälisellä järjestöllä tai operaation toimeenpanijalla ei ole tällaista Suomen lainsäädäntöön perustuvaa oikeutta. Siviilikriisinhallintalain 19 §:ään ehdotetaan siksi

sääntelyä siitä, että henkilötietoja voidaan luovuttaa pykälässä mainituille tahoille viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä.

20 §. Tietojen säilytysaika

Voimassa olevan pykälän 1 ja 2 momentissa tietojen säilytysaika on kytketty yhtäältä rekisteröitymisen ajankohtaan ja toisaalta viimeisen palvelussuhteen päättymisajankohtaan. Sääntelyä ehdotetaan sujuvoitettavaksi siten, että säilytysaika on kytketty vain viimeisen palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päättymisajankohtaan. Lisäksi kahden vuoden säilyttämisaika on hyvin lyhyt ottaen huomioon, että siviilikriisinhallinnan asiantuntijat usein osallistuvat uransa aikana useampaan kuin yhteen kriisinhallintatehtävään ja kahden tehtävän välillä saattaa kulua useampi kuin kaksi vuotta. Siksi tietojen säilytysaika ehdotetaan pidennettäväksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 33 §:n mukaisesti kymmeneen vuoteen.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus poistaa rekisteriin talletetut tiedot, jos niistä ei käy esille tiedon tallettaneen henkilön yhteystiedot tai tiedot ovat ilmeisen virheellisiä. Momentti ehdotetaan poistettavaksi, koska rekisterinpitäjän vastuusta poistaa tai oikaista viipymättä epätarkat ja virheelliset tiedot säädetään yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa.

21 §. Muu tietojen käsittely

Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut, että laeissa on tarpeetonta viitata hallinnon yleislakeihin (ks. esim. PeVL 13/2010 vp). Yleislakeja sovelletaan niiden soveltamisalaa koskevien säännösten mukaisesti, vaikka niihin ei viitattaisi. Siksi voimassa oleva pykälä, jossa viitataan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999) ja henkilötietolakiin (523/1999), ehdotetaan kumottavaksi.

22 §. Muiden säännösten soveltaminen

Voimassa oleva pykälä sisältää viittaussäännöksen valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annettuun lakiin (449/1990) ja ammattitautilakiin (1343/1988). Mainitut lait on kumottu työtapaturma- ja ammattitautilailla (459/2015), joka on voimassa 1 päivästä tammikuuta 2016. Tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetussa laissa säädetty turva kattaa siviilikriisinhallintaan osallistuvan henkilön toiminnan koko hänen palvelussuhteensa ajan, myös vapaa-ajan. Työtapaturma- ja ammattitautilain säännökset eivät siten sovellu tällaisen toimintaan. Pykälä ehdotetaan siksi kumottavaksi.

1.2 Laki Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymisen vuoksi siviilikriisinhallintalain soveltamisalasäännöksiin ehdotetaan muutoksia.

Lain Kriisinhallintakeskusta koskevat säännökset ehdotetaan kumottavaksi. Näitä ovat lain 3 a §, jossa säädetään Kriisinhallintakeskuksen toimimisesta Pelastusopiston yksikkönä ja sisäministeriön tehtävästä nimittää Kriisinhallintakeskuksen johtaja, sekä lain 4 §:n 2 momentti, jossa säädetään Kriisinhallintakeskuksen johtajan ratkaisuvallasta.

2 §. Pelastusopiston tehtävät

Lain 2 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että Pelastusopiston tehtävänä ei olisi enää hoitaa siviilikriisinhallintalain mukaisia siviilikriisinhallinnan tehtäviä eikä kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Pykälään lisättäisiin säännökset pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun kansainvälisen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista. Pelastusopiston tehtävänä olisi hoitaa sisäministeriön ohjauksessa pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen rekrytointia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä huolehtia kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvästä valtakunnallisesta koulutuksesta ja harjoituksista. Pelastusopisto huolehtisi sisäministeriön määräämän mukaisesti kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen käytännön järjestelyistä ja toimisi siviilikriisinhallintalain 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajana. Edellä mainittuun rekrytointiin kuuluisi toimia siviilikriisinhallintalain 17 §:ssä tarkoitetun asiantuntijarekisterin rekisterinpitäjänä kansainvälisen pelastustoiminnan osalta.

1.3 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Henkilöllinen soveltamisala

Lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa huomioitaisiin tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetty siviilikriisinhallintalain nimikkeen muutos.

Lain 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa muutettaisiin siten, että lain soveltamisala ulotettaisiin siviilikriisinhallintalain mukaisissa harjoituksissa oleviin. Esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:ssä on sääntelyä henkilöiden osallistumisesta sellaiseen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvään koulutukseen tai harjoitukseen, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyy sisäministeriölle osoitettuja asetuksenantovaltuuksia.

Ehdotetun lain 13 §:n 2 momentissa, 14 §:n 3 momentissa ja 15 §:n 2 momentissa ehdotetaan tarkistettavaksi voimassa olevia valtuussäännöksiä.

Ehdotettu 14 a §:n 2 momentti sisältäisi sisäministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuuden säätää asuntokorvauksen omavastuuosuudesta ja enimmäismäärästä sekä antaa tarkempia säännöksiä asuntokorvauksesta, 14 b §:n 3 momentti valtuuden antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta, 14 c §:n 1 momentti valtuuden säätää päivähoitokorvauksen enimmäismäärästä ja omavastuuosuudesta sekä antaa tarkempia säännöksiä päivähoitokorvauksesta, 14 c §:n 2 momentti koulutuskorvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta ja 15 e §:n 2 momentti korvausten takaisinperintään liittyvästä menettelystä. Säännökset olisivat uusia.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Siirtymäsäännöksen mukaan siviilikriisinhallintalain 16 §:n 2 momentin siirtymisvelvollisuutta sovelletaan vain sellaiseen henkilöön, jonka palvelussuhde alkaa tämän lain voimaantulon jälkeen. Palvelussuhteeseen nimitettävän henkilön oikeusturvan kannalta on tärkeää, että siirtymisvelvollisuus kuuluu julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen jo silloin, kun henkilö siihen suostumuksellaan nimitetään.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi valtiotyönantajan oikeudesta siirtää palvelussuhteessa oleva henkilö ulkomaan kriisinhallintatehtävistä valtiotyönantajana toimivaan ulkoministeriöön taikka Kriisinhallintakeskukseen tai sisäministeriöön, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Henkilö olisi määrättäessä velvollinen siirtymään ulkomaan tehtäväänsä vaatavuudeltaan vastaavaan tehtävään.

Säännös on merkityksellinen perustuslain 9 §:n 1 momentin kannalta. Momentissa säädetään jokaisen perusoikeuksiin kuuluvasta vapaudesta valita asuinpaikkansa. Ehdotettuun siirtymisvelvollisuuteen ei kuulu oikeudellista velvollisuutta asua tietyllä paikkakunnalla. Sääntely on kuitenkin perusoikeusnäkökulmasta merkityksellistä, koska sääntely vaikuttaa välillisesti yksilön tosiasiallisiin mahdollisuuksiin valita asuinpaikkansa.

Asuinpaikan valinnan vapautta koskeva perustuslakisääntely ei sisällä erityistä rajoituslauseketta. Perusoikeuden rajoitukseen sovelletaan siten perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä. Perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina perusoikeuksina perustuslakivaliokunta on johtanut joitain yleisiä perusoikeuksien rajoittamista

koskevia vaatimuksia (PeVM 25/1994 vp). Valiokunnan mukaan perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin, niiden on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määritettyjä, hyväksyttäviä ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisia eivätkä ne saa ulottua perusoikeuden ytimeen tai olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Lisäksi perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä (PeVM 25/1994 vp).

Valiokunnan edellytysluettelossa mainitaan lailla säätämisen vaatimus ja sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimus. Siirtymisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi lain tasolla eikä sääntelyssä delegoitaisi perusoikeuden rajoitustoimivaltaa lakia alemmalle säädöstasolle. Lisäksi pykälässä säädettäisiin perustuslain kannalta riittävän täsmällisesti siitä, ketä velvollisuus koskee sekä velvollisuuden edellytyksistä ja sisällöstä.

Rajoituksen hyväksyttävyyksivaatimuksen kannalta merkitystä on sillä, että henkilö toimii kansainvälisessä tehtävässä toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alaisuudessa. Siirtymisvelvoite koskee hyvin poikkeuksellisia tilanteita, joissa henkilön tosiasialliset edellytykset toimia tällaisissa tehtävissä ovat heikentyneet oleellisesti. Tällaiset syyt voivat olla joko virkamiehestä itsestään johtuvia tai ulkoisia tekijöitä. Tällöin niin Suomen ulkosuhteiden, kuin Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan toiminnan ja usein henkilön itsensä kannalta ei ole mielekästä, että hän jatkaisi kyseisessä tehtävässä. Henkilö voidaan siirtää joko valtiotyönantajana toimivaan ulkoministeriöön taikka sisäministeriöön tai Kriisinhallintakeskukseen.

Suhteellisuusvaatimuksen mukaan rajoituksen on oltava välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi ja sallittu vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin (PeVM 25/1994 vp). Yleensä henkilö siirtyisi kotimaan tehtäviin suostumuksellaan. Valtiotyönantaja käyttäisi siirtämistoimivaltaansa vain poikkeustapauksissa ja viimesijaisena keinona silloin kun siirtoon on painavia syitä. Tällaisiin tapauksiin ei ole käytössä toista, perusoikeutta vähemmän puuttuvaa keinoa.

Ehdotettuun siirtymisvelvollisuuteen ei kuulu oikeudellista velvollisuutta asua tietyllä paikkakunnalla ja rajoitus vaikuttaa vain välillisesti henkilön tosiasiallisiin mahdollisuuksiin valita asuinpaikkansa. Ehdotettu asuinpaikan valinnanvapauden rajoitus ei siten ulotu kyseisen perusoikeuden ydinalueeseen eikä sillä puututa perusoikeuteen niin laajasti, että se mitätöisi perusoikeuden ydinsisällön.

Perusoikeutta rajoitettaessa huolehditaan riittävästä oikeusturvajärjestelystä. Siirtymisvelvoite koskisi vain lain voimaantulon jälkeen syntyviä palvelussuhteita. Ehdotetulla sääntelyllä ei näin ollen puututtaisi voimassaoleviin palvelussuhteisiin. Näin ollen voidaan olettaa, että palvelussuhteeseen hakeutuva henkilö on tietoinen siihen liittyvästä siirtymisvelvoitteesta. Henkilön oikeusturvan kannalta on myös tärkeää, että ehdotettavassa sääntelyssä ei esitetä rajoitettavaksi henkilöön oikeutta hakea muutosta siirtämispäätöksiin.

Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan (SopS 19/1990) 2 artiklan 1 kohdassa määrätään jokaisen, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, oikeudesta liikkua vapaasti tällä alueella

ja vapaudesta valita asuinpaikkansa. Artiklan 3 kohdan mukaan näiden oikeuksien käytölle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikosten ehkäisemiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Ehdotettu asuinpaikan valinnanvapauden rajoitus ei sisälly 2 artiklan 3 kohdan rajoitusperusteisiin. Ehdotettu 16 §:n muutos on kuitenkin ymmärrettävä siten, että siinä ei suoranaisesti rajoiteta henkilön oikeutta valita asuinpaikkaansa.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:n säännökset on laadittu noudattaen pitkälti ulkoasiainhallintolain vastaavaa sääntelyä. Ulkoasiainhallintolain 18 §:ssä säädetään erityisvirkamiehen tehtävän määrittämisestä ja siirtämisestä toiseen virkapaikkaan. Lain perustelujen mukaan erityisvirkamiesten joukossa yhden ryhmän muodostavat eri hallinnonalojen asiantuntemusta edustavat virkamiehet, jotka toimivat määräajaksi ulkomaanedustustoissa ulkoministeriön erityisasiantuntijan virkasuhteessa (HE 139/1999 vp).

Lain 18 §:n 2 momentin mukaan erityisvirkamies voidaan siirtää edustustosta ulkoministeriöön, jos virkamies tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Erityisvirkamies on määrättäessä velvollinen siirtymään virkaansa vastaavaan tehtävään.

Ulkoasiainhallintolaki säädettiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella vastaamaan uuden perustuslain vaatimuksia. Valiokunnan mukaan ehdotetun lain yleisvirkamiehen ja erityisvirkamiehen siirtämistä koskevan 17 ja 18 §:n valtiosääntöoikeudellinen merkitys johtui perustuslain 9 §:n 1 momentin säännöksistä asuinpaikan valinnan vapaudesta. Valiokunnan mukaan ulkoasiainhallintoon liittyy valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta oleellisia erityispiirteitä. Ulkoasiainhallinnon virkauraan kuuluu osana siirtyminen säännöllisin välein eri virkapaikoille ja maasta toiseenkin. Ulkoasiainhallintoon hakeutuvat ovat etukäteen tietoisia siirtymisvelvollisuudesta. Lakiehdotuksen säännökset siirtymisestä olivat täsmällisiä ja osittain sidottuja virkamiehen suostumukseen. Oikeusturvan kannalta oli tärkeää, että päätös siirtämisestä toiseen virkapaikkaan on 30 §:n 2 momentin mukaisen muutoksenhakumahdollisuuden piirissä. Aiempaan puolustusvoimien virkamiesten siirtovelvoitetta koskevaa kannanottoon (PeVL 40/1998 vp - HE 240/1998) viitaten valiokunta katsoi, että ehdotetut säännökset virkamiehen siirtymisvelvollisuudesta eivät vaikuttaneet lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:n säännösten ei todetulla tavalla voida katsoa merkittävällä tavalla rajoittavan perusoikeuksien käyttämistä. Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 21 ja 22 §,

muutetaan lain nimike, 1 §, 2 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohta sekä 2 momentti, 3 §, 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta, 6 b §:n 2 momentti, 6 c §:n 2 momentin 2 kohta, 7 §, 8 §, 10 §:n 2 momentti, 11 §, 13 §:n 2 momentti ja 14–20 §,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentti laissa 217/2006, 7 §:n 3 momentti laissa 309/2009, 5 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentti, ja 18 §:n 3 momentti laissa 471/2008, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta, 6 b §:n 2 momentti ja 6 c §:n 2 momentin 2 kohta laissa 259/2015,

sekä

lisätään 2 §:n 1 momenttiin uusi 4 kohta, 2 §:ään uusi 3 momentti, 4 §:ään uusi 6 kohta, 7 §:ään uusi 2 momentti, 14 §:ään uusi 3 momentti, 16 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 2 a §, 4 a–c §, 14 a–c § ja 15 a–e §, seuraavasti:

Laki

siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan:

- 1) konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luomiseksi ja palauttamiseksi, rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi sekä muiden näihin verrattavien toimien toteuttamiseksi;
- 2) Suomen, Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintakykyjen kehittämiseksi; ja
- 3) poikkeuksellisesti muiden laaja-alaisen häiriöiden ja tuhojen lieventämiseksi.

2 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään:

- 1) siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla;
- 2) kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittamisestä;
- 3) kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilön oikeuksista ja velvollisuuksista; ja
- 4) Kriisinhallintakeskuksesta.

Tätä lakia sovelletaan pelastuslain (379/2011) 38 §:n nojalla pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa lukuun ottamatta mitä lain 6a–6d §:ssä säädetään. Pelastustoimeen kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006).

Tämä laki ei koske humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *puolisolla* palvelussuhteeseen otetun henkilön aviopuolisoa tai henkilön kanssa elävää avopuolisoa, jos avopuolisot ovat todistettavasti asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi;
- 2) *lapsella*:
 - a) palvelussuhteeseen otetun henkilön alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja henkilö on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;
 - b) puolison alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja puoliso on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;
 - c) palvelussuhteeseen otetun henkilön tai puolison 20 vuotta täyttänyttä lasta, jonka edunvalvoja henkilö tai puoliso on ja joka sairauden, vian tai vamman vuoksi ei kykene elättämään itseään omalla työllään;
- 3) *perheenjäsenellä* puolisoa tai lasta;

4) *mukana seuraavalla perheenjäsenellä* puolisoa tai lasta, joka asuu samassa taloudessa palvelussuhteeseen otetun henkilön kanssa; mukana seuraamiseksi ei kuitenkaan katsota alle kuuden kuukauden pituista asumista;

5) *sihteeristötehtävällä* Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvan valtion alueelle taikka kansainvälisen järjestön päämajaan.

3 §

Toimialajako

Ulkoministeriö käsittelee siviilihenkilöiden osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat.

Sisäministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat.

4 §

Kotimaan valmiudet

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat:

- 1) kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävien siviilihenkilöiden rekrytointi;
- 2) siviilihenkilöiden kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen;
- 3) materiaaliset ja logistiset valmiudet;
- 4) tutkimus- ja kehittämistoiminta;
- 5) edellä 1–4 kohdassa mainittujen asioiden yhteensovittaminen eri hallinnon aloilla; ja
- 6) yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa edellä 1–4 kohdassa mainittujen asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

4 a §

Kriisinhallintakeskus

Sisäministeriön yhteydessä on Kriisinhallintakeskus. Sen tehtävänä on hoitaa edellä 4 §:n 1-4 kohdassa mainittuja tehtäviä sekä toimia jäljempänä 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuna valtiotyönantajana.

4 b §

Kriisinhallintakeskuksen organisaatio

Kriisinhallintakeskuksessa on johtaja ja muita virkamiehiä sekä tarvittaessa muuta henkilöstöä.

Johtajan tehtävänä on johtaa, valvoa ja kehittää Kriisinhallintakeskuksen toimintaa sekä vastata toiminnan laadusta ja tuloksellisuudesta. Johtaja nimittää keskuksen virkamiehet ja ottaa palvelukseen keskuksen muun henkilöstön. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää sisäministeriö.

4 c §

Työjärjestys

Kriisinhallintakeskuksella on työjärjestys, jonka johtaja vahvistaa. Työjärjestyksessä määrätään keskuksen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä toiminnan muusta yleisestä järjestämisestä.

5 §

Julkisoikeudellinen palvelussuhde

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva henkilö on määräaikaissa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Henkilön työnantaja on Kriisinhallintakeskus. Työnantaja on kuitenkin ulkoministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista tai sisäministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta työnantaja on Pelastusopisto.

6 §

Suhde Euroopan unioniin, kansainväliseen järjestöön tai operaation toimeenpanijaan

Palvelussuhteeseen otettu henkilö on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alainen, jollei häntä ole siirretty jäljempänä 16 §:ssä tarkoitetulla tavalla kotimaan tehtävään.

6 a §

Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet

Palvelussuhteessa oleviin sovelletaan:

3) Tullin palveluksesta 7 §:n nojalla virkavapaalla olevan henkilön osalta, mitä tullilaisissa (304/2016) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

6 b §

Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja

Valtiotyönantaja vahvistaa asiantuntijan palvelussuhteeseen nimittämisen yhteydessä tai palvelussuhteen aikana asiantuntijan 1 momentin mukaisen oikeuden kantaa voimankäyttövälineitä operaation toimialueella ja oikeuden käyttää palvelustehtävää suorittaessaan voimakeinoja.

6 c §

Voimankäyttövälineet ja voimakeinojen käyttö

Sallittuihin voimankäyttövälineisiin ja niiden kantamiseen, voimakeinojen käyttöön sekä vaadittavaan voimankäyttövälineiden ja voimakeinojen käytön koulutukseen sovelletaan sen lisäksi, mitä operaatioasiakirjoissa ja operaatiolle vahvistetuissa voimankäyttöä säännöksissä määrätään:

2) rajavartiomiesten osalta, mitä rajavartiolaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

7 §

Vapautus työstä, virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Työ- tai virkasuhteessa olevalle henkilölle on myönnettävä vapautusta työstä tai palkatonta virkavapautta seuraavan toiminnan ajaksi:

- 1) tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde;
- 2) Kriisinhallintakeskuksen järjestämä siviilikriisinhallinnan peruskoulutus tai Pelastusopiston järjestämä kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutus;
- 3) palvelussuhdetta edeltävä perehdytyskoulutus; ja

4) sellainen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvä koulutus tai harjoitus, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, työ- tai virkasuhteessa olevan henkilön osallistuminen 1 momentin 2-4 kohdassa tarkoitettuun toimintaan voidaan mahdollistaa henkilön kannalta momentissa mainittuja toimenpiteitä edullisemmin ehdoin.

Työ- tai virkasuhdetta, joka tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä taikka 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvalla tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen takia päättää eikä sen aikana irtisanoa.

Henkilön oikeuteen palata työhön palvelussuhteen tai toiminnan päätyttyä tai keskeydyttyä sovelletaan maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 4 §:ää.

8 §

Lomakorvaus

Muulle kuin valtion palveluksessa olevalle henkilölle, jolle on myönnetty palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi, suoritetaan tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajalta vuosilomalain (162/2005) mukaista lomakorvausta. Lomakorvaus maksetaan nimittämiskirjan mukaisen palvelussuhteen päätyttyä, jollei muuta ole sovittu.

9 §

Perhevapaat ja sairausloma

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeus sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan sekä lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin ja palkkaukseen määräytyy valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

10 §

Ryhmähenkivakuutus

Jos tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen henkilön kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan saman palvelussuhteen perusteella kuolemantapauksen johdosta maksamaan korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettua tukea maksetaan vain siltä osin kuin se on kyseistä korvausta suurempi.

11 §

Eläkeoikeus

Tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen tuottamasta eläkeoikeudesta säädetään julkisten alojen eläkelain (81/2016).

Jos henkilö on tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen alkaessa ja päättyessä julkisten alojen eläkelain 101 §:n 1 momentissa tarkoitetussa palveluksessa, ja palvelussuhteen aikana virkavapaalla tai vapautettuna kyseisestä palveluksesta, voidaan tässä laissa tarkoitetusta palvelussuhteesta saatu työansio ottaa huomioon julkisten alojen eläkelain 103 ja 104 §:n mukaisesti hänen eläkettään määrättäessä.

13 §

Peruspalkka

Palkkaluokista ja palkan maksamismenettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

14 §

Olosuhdekorvaus ja olosuhdekorvauksen lisäosa

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvausta. Olosuhdekorvausta maksetaan, jollei Euroopan unioni, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija maksa päivärahaa tai muuta korvausta. Palvelussuhteessa olevalle henkilölle, joka ei ole sihteeristötehtävässä, maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvauksen lisäosaa.

Olosuhdekorvausta ja olosuhdekorvauksen lisäosaa ei makseta, jos palvelussuhteeseen otettu henkilö on siirretty jäljempänä 16 §:ssä tarkoitetulla tavalla kotimaan tehtävään.

Olosuhdekorvauksen ja sen lisäosan määrästä ja maksamismenettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

14 a §

Asuntokorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus sihteeristön sijaintipaikalla asumisesta aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista.

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää asuntokorvaukselle enimmäismäärä ja omavastuuosuus sekä antaa tarkempia säännöksiä asuntokorvauksesta.

14 b §

Koulutuskorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen esi-, perus-, lukio- ja ammatillisen perusopetuksen kirjoittautumis- ja lukukausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos henkilön toimikausi kestää vähintään vuoden, jäljempänä *koulutuskorvaus*. Oikeus koulutuskorvaukseen alkaa lukuvuoden alusta sinä kalenterivuonna, jonka aikana lapsi täyttää viisi vuotta ja päättyy sen lukukauden lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 20 vuotta.

Korvattavien kustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon sihteeristön sijaintipaikan erityiset olosuhteet, opetuksen taso ja sisältö sekä opetuskielen ja koulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuus lapsen aikaisemman koulunkäynnin ja jatkokoulutusmahdollisuuksien kannalta.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta.

14 c §

Päivähoitokorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen päivähoidosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jäljempänä *päivähoitokorvaus*. Korvauksen edellytyksenä on hoidon järjestäminen valtiotyönantajan hyväksymässä hoitopaikassa. Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää päivähoitokorvaukselle enimmäismäärä ja omavastuuosuus sekä antaa tarkempia säännöksiä päivähoitokorvauksesta.

Oikeus päivähoitokorvaukseen alkaa seuraavan kalenterikuukauden alusta lapsen täytettyä kolme vuotta ja päättyy, kun oikeus koulutuskorvaukseen alkaa. Korvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta voidaan säätää sisäministeriön asetuksella.

15 §

Eräiden kustannusten korvaaminen

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan maksama korvaus kata niitä.

Kustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvästä menettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

15 a §

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten toissijaisuus

Palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset vain siltä osin kuin puolisoilla ei ole oikeutta vastaavien etuuksien saamiseen muulta työnantajalta. Jos palvelussuhteeseen otettu henkilö ja hänen puolisonsa ovat molemmat tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa ja heidät on määrätty samalle toimialueelle, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan puolisoille puoliksi.

15 b §

Perhe- ja olosuhdekorvaukset perhevapaiden ja sairausloman aikana

Palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada edellä 9 §:ssä tarkoitetun perhevapaan ja sairausloman aikana 14 §:n mukainen olosuhdekorvaus ja sen lisäosa vastaavilla perusteilla ja vastaavassa suhteessa kuin valtion virkaehtosopimuksessa on sovittu näiden poissaolojen aikana maksettavasta palkkauksesta. Sihteeristötehtävässä olevalla henkilöllä on oikeus saada asunto- ja koulutus- ja päivähoitokorvaus täysimääräisinä sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden sekä adoptiovanhemman rahakauden aikana.

Korvausten maksamisen edellytyksenä on, että henkilö asuu perhevapaan tai sairausloman aikana edellä 6 §:ssä tarkoitetun tahon määräämällä toimialueella.

15 c §

Korvaukset kuolemantapauksen yhteydessä

Jos palvelussuhteeseen otettu henkilö kuolee toimikautensa aikana, oikeus saada olosuhde-, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus jatkuu sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana henkilö kuoli. Valtiotyönantaja voi erityisestä syystä päättää, että oikeus asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksen saamiseen jatkuu kauemminkin.

Palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada mukana seuranneen perheenjäsenen perusteella maksettavat korvaukset sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana perheenjäsen kuoli.

15 d §

Korvausten hakeminen

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus maksetaan hakemuksesta. Palvelussuhteessa olevan henkilön on ilmoitettava viipymättä valtiotyönantajalle korvauksen maksamisperusteisiin vaikuttavasta olosuhteen muutoksesta. Korvaushakemus on tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin oikeus korvaukseen alkoi. Korvauspäätös on tehtävä viimeistään kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta.

15 e §

Takaisinperintä

Maksettu korvaus voidaan periä takaisin, jos korvauksen saamisen edellytys ei täyty. Korvausta ei kuitenkaan peritä takaisin, jos palvelussuhteen aikaa tai asumista koskevan edellytyksen täyttymättä jääminen johtuu palvelussuhteessa olevan henkilön tai perheenjäsenen sairaudesta, henkilöstä riippumattomasta syystä toteutetusta palvelussuhteen päättämisestä tai siirrosta kotimaan tehtävään taikka muusta vastaavasta valtiotyönantajan hyväksymästä syystä. Muutoin tässä laissa tarkoitettujen korvausten takaisinperintään sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 60 ja 61 §:ssä säädetään.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvausten takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

16 §

Palvelussuhteen päättäminen ja siirtäminen kotimaan tehtävään

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa taikka jos Suomen kansallista osallistumista kriisinhallintaan supistetaan tai osallistuminen lopetetaan.

Palvelussuhteessa oleva henkilö voidaan siirtää ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtiotyönantajana toimivaan ulkoministeriöön taikka sisäministeriöön tai Kriisinhallintakeskukseen, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Henkilö on määrätessä velvollinen siirtymään ulkomaan tehtäväänsä vaativuudeltaan vastaavaan tehtävään Suomessa.

17 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Tämän lain mukaisten tehtävien hoitamista varten on asiantuntijarekisteri. Asiantuntijarekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää henkilöiden rekrytoimiseen tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään, valtiotyönantajan henkilöstöhallintoon, koulutus- ja harjoitustoimintaan, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpitoon sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämiseen.

Rekisterinpitäjänä on Kriisinhallintakeskus. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta rekisterinpitäjänä on Pelastusopisto.

18 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Asiantuntijarekisteriin voidaan tallettaa tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään ehdolle asetetusta, palvelussuhteeseen nimitetystä taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvasta henkilöstä seuraavat tarpeelliset tiedot:

- 1) nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, kansalaisuus ja yhteystiedot;
- 2) koulutus;
- 3) työkokemus; ja
- 4) tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen, koulutukseen tai harjoitukseen liittyvät tiedot.

Asiantuntijarekisteriin voidaan lisäksi tallettaa tiedot kansainväliseen pelastustoiminnan tehtävään nimitetyn taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvan henkilön allergioista, veriryhmästä ja rokotteista.

Rekisteriin talletetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

19 §

Tietojen luovuttaminen

Asiantuntijarekisterissä olevia tietoja voidaan salassapitosäännösten ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä luovuttaa rekrytointi-, koulutus- ja tutkimustarkoituksessa ulkoministeriölle, sisäministeriölle, Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai operaation toimeenpanijalle. Ennen tietojen luovuttamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

20 §

Tietojen säilytysaika

Tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa, koulutuksessa tai harjoituksessa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kymmenen vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päättymisen jälkeen, jollei henkilö ole pyytänyt, että häntä koskevat tiedot poistetaan aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 16 §:n 2 momentin siirtymisvelvollisuutta sovelletaan vain sellaiseen henkilöön, jonka palvelussuhde alkaa tämän lain voimaantulon jälkeen.

2.

Laki

Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan Pelastusopistosta annetun lain (607/2006), 3 a § ja 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 472/2008, sekä

muutetaan lain 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 472/2008, seuraavasti:

2 §

Pelastusopiston tehtävät

.....

Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on hoitaa sisäministeriön ohjauksessa pelastuslain (379/2011) 38 §:ssä tarkoitetun kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen rekrytointia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä huolehtia kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvästä valtakunnallisesta koulutuksesta ja harjoituksista. Pelastusopisto huolehtii sisäministeriön määräämän mukaisesti kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen käytännön järjestelyistä ja toimii siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajana.

.....

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta seuraavasti:

1 §

Henkilöllinen soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

- 1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;
- 2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa olevaan;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä päivänä _____ kuuta 20

Pääministeri

Juha Sipilä

Sisäministeri Kai Mykkänen

1.

Laki**siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 21 ja 22 §, *muutetaan* lain nimike, 1 §, 2 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohta sekä 2 momentti, 3 §, 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta, 6 b §:n 2 momentti, 6 c §:n 2 momentin 2 kohta, 7 §, 8 §, 10 §:n 2 momentti, 11 §, 13 §:n 2 momentti ja 14—20 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentti laissa 217/2006, 7 §:n 3 momentti laissa 309/2009, 5 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentti, ja 18 §:n 3 momentti laissa 471/2008, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta, 6 b §:n 2 momentti ja 6 c §:n 2 momentin 2 kohta laissa 259/2015, sekä
lisätään 2 §:n 1 momenttiin uusi 4 kohta, 2 §:ään uusi 3 momentti, 4 §:ään uusi 6 kohta, 7 §:ään uusi 2 momentti, 14 §:ään uusi 3 momentti, 16 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 2 a §, 4 a—c §, 14 a—c § ja 15 a—e §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki**siviilihenkilöstön osallistumisesta
kriisinhallintaan****1 §***Lain tarkoitus*

Tämän lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan:

1) konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, niistä aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttamiseksi;

2) suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi; ja

3) Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi.

2 §*Lain soveltamisala*

Tässä laissa säädetään:

1) siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla;

2) kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä; ja

3) kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Laki**siviilihenkilöiden osallistumisesta
kriisinhallintaan****1 §***Lain tarkoitus*

Tämän lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan:

1) konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, *oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luomiseksi ja palauttamiseksi, rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi sekä muiden näihin verrattavien toimien toteuttamiseksi;*

2) *Suomen, Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintakykyjen kehittämiseksi; ja*

3) *poikkeuksellisesti muiden laaja-alaisten häiriöiden ja tuhojen lieventämiseksi.*

2 §*Lain soveltamisala*

Tässä laissa säädetään:

1) *siviilihenkilöiden* osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla;

2) kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä;

3) kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan *siviilihenkilön* oikeuksista ja velvollisuuksista; ja

Tämä laki koskee lisäksi pelastuslain (468/2003) 49 §:ssä tarkoitettua humanitaarista apua. Se ei koske muuta humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

Ulkoasiainministeriö käsittelee siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat.

4) Kriisinhallintakeskuksesta.

Tätä lakia sovelletaan pelastuslain (379/2011) 38 §:n nojalla pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa lukuun ottamatta mitä lain 6a–6d §:ssä säädetään. Pelastustoimeen kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006).

Tämä laki ei koske humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) **puolisolla** palvelussuhteeseen otetun henkilön aviopuolisoa tai henkilön kanssa elävää avopuolisoa, jos avopuolisot ovat todistettavasti asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi;

2) **lapsella:**

a) palvelussuhteeseen otetun henkilön alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja henkilö on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;

b) puolison alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja puoliso on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;

c) palvelussuhteeseen otetun henkilön tai puolison 20 vuotta täyttänyttä lasta, jonka edunvalvoja henkilö tai puoliso on ja joka sairauden, vian tai vamman vuoksi ei kykene elättämään itseään omalla työllään;

3) **perheenjäsenellä** puolisoa tai lasta;

4) **mukana seuraavalla perheenjäsenellä** puolisoa tai lasta, joka asuu samassa taloudessa palvelussuhteeseen otetun henkilön kanssa; mukana seuraamiseksi ei kuitenkaan katsota alle kuuden kuukauden pituista asumista;

5) **sihteeristötehtävällä** Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvan valtion alueelle taikka kansainvälisen järjestön päämajaan.

Ulkoministeriö käsittelee siviilihenkilöiden osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat.

Voimassa oleva laki

Sisäasiainministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat, *sekä asiat, jotka koskevat pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamista pelastuslain 49 §:n nojalla.*

4 §

Kotimaan valmiudet

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat:

- 1) kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän siviilihenkilöstön rekrytointivalmiudet;
- 2) materiaaliset ja logistiset valmiudet;
- 3) siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen;
- 4) edellä 1—3 kohdassa mainittujen asioiden *valmistelun* yhteensovittaminen eri hallinnon aloilla; ja
- 5) yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa edellä 1—3 kohdassa mainittujen asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Ehdotus

Sisäministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat.

4 §

Kotimaan valmiudet

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat:

- 1) kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävien *siviilihenkilöiden rekrytointi*;
- 2) *siviilihenkilöiden* kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen;
- 3) materiaaliset ja logistiset valmiudet;
- 4) *tutkimus- ja kehittämistoiminta*;
- 5) edellä 1—4 kohdassa mainittujen asioiden yhteensovittaminen eri hallinnon aloilla; ja
- 6) yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa edellä 1—4 kohdassa mainittujen asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

4 a §

Kriisinhallintakeskus

Sisäministeriön yhteydessä on Kriisinhallintakeskus. Sen tehtävänä on hoitaa edellä 4 §:n 1—4 kohdassa mainittuja tehtäviä sekä toimia jäljempänä 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuna valtiotyönantajana.

4 b §

Kriisinhallintakeskuksen organisaatio

Kriisinhallintakeskuksessa on johtaja ja muita virkamiehiä sekä tarvittaessa muuta henkilöstöä. Johtajan tehtävänä on johtaa, valvoa ja kehittää Kriisinhallintakeskuksen toimintaa sekä vastata toiminnan laadusta ja tuloksellisuudesta. Johtaja nimittää keskuksen virkamiehet ja ottaa palvelukseen keskuksen muun henkilöstön. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää sisäministeriö.

4 c §

Työjärjestys

Kriisinhallintakeskuksella on työjärjestys, jonka johtaja vahvistaa. Työjärjestyksessä määrätään keskuksen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä toiminnan muusta yleisestä järjestämisestä.

5 §

Julkisoikeudellinen palvelussuhde

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva henkilö on määräaikaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon, jota työnantajana edustaa Pelastusopisto. Valtiotyönantajaa edustaa kuitenkin ulkoasiainministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista tai sisäasiainministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä.

6 §

Palvelussuhteessa olevan henkilön asema

Palvelussuhteeseen otettu henkilö on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan alainen.

6 a §

Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet

Palvelussuhteessa oleviin sovelletaan:

3) Tullin palveluksesta 7 §:n nojalla virkavapaalla olevan henkilön osalta, mitä tullilaisissa (1466/1994) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

6 b §

Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja

Valtiotyönantaja vahvistaa asiantuntijan palvelussuhteeseen nimittämisen yhteydessä tai palvelussuhteen aikana asiantuntijan 1 momentin mukaisen oikeuden kantaa voimankäyttövälineitä operaatioalueella ja oikeuden käyttää palvelustehtävää suorittaessaan voimakeinoja.

6 c §

Voimankäyttövälineet ja voimakeinojen käyttö

Sallittuihin voimankäyttövälineisiin ja niiden kantamiseen, voimakeinojen käyttöön sekä

5 §

Julkisoikeudellinen palvelussuhde

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva henkilö on määräaikaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Henkilön työnantaja on Kriisinhallintakeskus. Työnantaja on kuitenkin ulkoministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista tai sisäministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta työnantaja on Pelastusopisto.

6 §

Suhde Euroopan unioniin, kansainväliseen järjestöön tai operaation toimeenpanijaan

Palvelussuhteeseen otettu henkilö on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alainen, jollei häntä ole siirretty jäljempänä 16 §:ssä tarkoitetulla tavalla kotimaan tehtävään.

6 a §

Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet

Palvelussuhteessa oleviin sovelletaan:

3) Tullin palveluksesta 7 §:n nojalla virkavapaalla olevan henkilön osalta, mitä tullilaisissa (304/2016) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

6 b §

Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja

Valtiotyönantaja vahvistaa asiantuntijan palvelussuhteeseen nimittämisen yhteydessä tai palvelussuhteen aikana asiantuntijan 1 momentin mukaisen oikeuden kantaa voimankäyttövälineitä operaation toimialueella ja oikeuden käyttää palvelustehtävää suorittaessaan voimakeinoja.

6 c §

Voimankäyttövälineet ja voimakeinojen käyttö

Sallittuihin voimankäyttövälineisiin ja niiden kantamiseen, voimakeinojen käyttöön sekä

Voimassa oleva laki

vaadittavaan voimankäyttövälineiden ja voimakeinojen käytön koulutukseen sovelletaan sen lisäksi, mitä operaatioasiakirjoissa ja operaatiolle vahvistetuissa voimankäyttösäännöissä määrätään:

2) rajavartiomiesten osalta mitä, rajavartiolaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

7 §

Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Valtion palveluksessa olevalle henkilölle on myönnettävä palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajaksi.

Työ- tai virkasuhdetta, joka tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen takia päättää eikä sen aikana irtisanoa.

Palvelussuhteen päätyttyä tai keskeydyttyä henkilöllä on oikeus palata työhön siten kuin maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 4 §:ssä säädetään.

8 §

Lomakorvaus

Muulle kuin 7 §:n 1 momentissa tarkoitetulle henkilölle suoritetaan tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen päättyessä lomakorvausta siten kuin vuosilomalaisissa (272/1973) säädetään.

Ehdotus

vaadittavaan voimankäyttövälineiden ja voimakeinojen käytön koulutukseen sovelletaan sen lisäksi, mitä operaatioasiakirjoissa ja operaatiolle vahvistetuissa voimankäyttösäännöissä määrätään:

2) rajavartiomiesten osalta, mitä rajavartiolaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

7 §

Vapautus työstä, virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Työ- tai virkasuhteessa olevalle henkilölle on myönnettävä vapautusta työstä tai palkatonta virkavapautta seuraavan toiminnan ajaksi:

- 1) tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde;
- 2) Kriisinhallintakeskuksen järjestämä siviilikriisinhallinnan peruskoulutus tai Pelastusopiston järjestämä kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutus;
- 3) palvelussuhdetta edeltävä perehdytyskoulutus; ja
- 4) sellainen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvä koulutus tai harjoitus, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, työ- tai virkasuhteessa olevan henkilön osallistuminen 1 momentin 2–4 kohdassa tarkoitettuun toimintaan voidaan mahdollistaa henkilön kannalta momentissa mainittuja toimenpiteitä edullisemmin ehdoin.

Työ- tai virkasuhdetta, joka tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä taikka 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvalla tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen takia päättää eikä sen aikana irtisanoa.

Henkilön oikeuteen palata työhön palvelussuhteen tai toiminnan päätyttyä tai keskeydyttyä sovelletaan maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 4 §:ää.

8 §

Lomakorvaus

Muulle kuin valtion palveluksessa olevalle henkilölle, jolle on myönnetty palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajaksi, suoritetaan tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajalta

vuosilomalain (162/2005) mukaista lomakorvausta. Lomakorvaus maksetaan nimittämiskirjan mukaisen palvelussuhteen päätyttyä, jollei muuta ole sovittu.

9 §

9 §

*Perhevapaat ja sairausloma**Perhevapaat ja sairausloma*

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeus sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan sekä lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin määräytyy valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeus sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan sekä lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin *ja palkkaukseen* määräytyy valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

10 §

10 §

*Ryhmähenkivakuutus**Ryhmähenkivakuutus*

Jos tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen henkilön kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan saman palvelussuhteen perusteella kuolemantapauksen johdosta maksamaan korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettua tukea maksetaan vain siltä osin kuin se on kyseistä korvausta suurempi.

Jos tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen henkilön kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai *operaation* toimeenpanijan saman palvelussuhteen perusteella kuolemantapauksen johdosta maksamaan korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettua tukea maksetaan vain siltä osin kuin se on kyseistä korvausta suurempi.

11 §

11 §

*Eläkeoikeus**Eläkeoikeus*

Tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen tuottamasta eläkeoikeudesta säädetään valtion eläkelain (280/1966) ja valtion perhe-eläkelain (774/1968).

Tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen tuottamasta eläkeoikeudesta säädetään *julkisten alojen* eläkelain (81/2016).

Jos edunsaaja on tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen alkaessa ja päättyessä valtion eläkelain 8 §:n 4 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettussa palveluksessa, ja palvelussuhteen aikana virkavapaalla tai vapautettuna kyseisestä palveluksesta, voidaan tässä laissa tarkoitettu palvelus ottaa huomioon valtion eläkelain 10 §:n 3 momentin mukaisesti kyseisen edunsaajan eläkettä määrättäessä.

Jos *henkilö* on tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen alkaessa ja päättyessä *julkisten alojen* eläkelain 101 §:n 1 momentissa tarkoitettussa palveluksessa, ja palvelussuhteen aikana virkavapaalla tai vapautettuna kyseisestä palveluksesta, voidaan tässä laissa *tarkoitettusta palvelussuhteesta saatu työansio* ottaa huomioon *julkisten alojen eläkelain 103 ja 104 §:n* mukaisesti *hänen eläkettään* määrättäessä.

13 §

13 §

*Peruspalkka**Peruspalkka*

Palkkaluokista säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

Palkkaluokista *ja palkan maksamismenettelystä* säädetään tarkemmin *sisäministeriön* asetuksella.

14 §

Olosuhdekorvaus

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvausta, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päiväraha tai muu korvaus kata sitä.

Olosuhdekorvauksen määrästä säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

14 §

Olosuhdekorvaus ja olosuhdekorvauksen lisäosa

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvausta. *Olosuhdekorvausta maksetaan, jollei Euroopan unioni, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija maksa päivärahaa tai muuta korvausta. Palvelussuhteessa olevalle henkilölle, joka ei ole sihteeristötehtävissä, maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvauksen lisäosaa.*

Olosuhdekorvausta ja olosuhdekorvauksen lisäosaa ei makseta, jos palvelussuhteeseen otettu henkilö on siirretty jäljempänä 16 §:ssä tarkoitetulla tavalla kotimaan tehtävään.

Olosuhdekorvauksen ja sen lisäosan määrästä ja maksamismenettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

14 a §

Asuntokorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus sihteeristön sijaintipaikalla asumisesta aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista.

Sisäministeriön asetuksella säädetään asuntokorvaukselle enimmäismäärä ja omavastuuosuus sekä antaa tarkempia säännöksiä asuntokorvauksesta.

14 b §

Koulutuskorvaus

*Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen esi-, perus-, lukio- ja ammatillisen perusopetuksen kirjoittautumis- ja lukukausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos henkilön toimikausi kestää vähintään vuoden, jäljempänä **koulutuskorvaus**. Oikeus koulutuskorvaukseen alkaa lukuvuoden alusta sinä kalenterivuonna, jonka aikana lapsi täyttää viisi vuotta ja päättyy sen lukukauden lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 20 vuotta.*

Korvattavien kustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon sihteeristön sijaintipaikan erityiset olosuhteet, opetuksen taso ja sisältö sekä opetuskielen ja koulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuus lapsen aikaisemman koulunkäynnin ja jatkokoulutusmahdollisuuksien kannalta.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta.

14 c §

Päivähoitokorvaus

*Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen päivähoidosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jäljempänä **päivähoitokorvaus**. Korvauksen edellytyksenä on hoidon järjestäminen valtiotyönantajan hyväksymässä hoitopaikassa. Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää päivähoitokorvaukselle enimmäismäärä ja omavastuuosuus sekä antaa tarkempia säännöksiä päivähoitokorvauksesta.*

Oikeus päivähoitokorvaukseen alkaa seuraavan kalenterikuukauden alusta lapsen täytettyä kolme vuotta ja päättyy, kun oikeus koulutuskorvaukseen alkaa. Korvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta voidaan säätää sisäministeriön asetuksella.

15 §

Eräiden kustannusten korvaaminen

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama korvaus kata niitä.

Kustannusten korvaamisessa noudatettavasta menettelystä säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

15 §

Eräiden kustannusten korvaaminen

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai *operaation* toimeenpanijan maksama korvaus kata niitä.

Kustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvästä menettelystä säädetään tarkemmin *sisäministeriön* asetuksella.

15 a §

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten toissijaisuus

Palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset vain siltä osin kuin puolisoilla ei ole oikeutta vastaavien etuuksien saamiseen muulta työnantajalta. Jos palvelussuhteeseen otettu henkilö ja hänen puolisonsa ovat molemmat tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa ja heidät on määrätty samalle toimialueelle, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan puolisoille puoliksi.

15 b §

Perhe- ja olosuhdekorvaukset perhevapaiden ja sairausloman aikana

Palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on

oikeus saada edellä 9 §:ssä tarkoitetun perhevapaan ja sairausloman aikana 14 §:n mukainen olosuhdekorvaus ja sen lisäosa vastaavilla perusteilla ja vastaavassa suhteessa kuin valtion virkaehtosopimuksessa on sovittu näiden poissaolojen aikana maksettavasta palkkauksesta. Sihteeristötehtävissä olevalla henkilöllä on oikeus saada asunto- ja koulutuskorvaus täysimääräisinä sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, isyys-, ja vanhempainrahakauden sekä adoptiovanhemman rahakauden aikana.

Korvausten maksamisen edellytyksenä on, että henkilö asuu perhevapaan tai sairausloman aikana edellä 6 §:ssä tarkoitetun tahon määräämällä toimialueella.

15 c §

Korvaukset kuolemantapauksen yhteydessä

Jos palvelussuhteeseen otettu henkilö kuolee toimikautensa aikana, oikeus saada olosuhde-, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus jatkuu sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana henkilö kuoli. Valtioyönantaja voi erityisestä syystä päättää, että oikeus asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksen saamiseen jatkuu kauemminkin.

Palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada mukana seuranneen perheenjäsenen perusteella maksettavat korvaukset sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana perheenjäsen kuoli.

15 d §

Korvausten hakeminen

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus maksetaan hakemuksesta. Palvelussuhteessa olevan henkilön on ilmoitettava viipymättä valtioyönantajalle korvauksen maksamisperusteisiin vaikuttavasta olosuhteen muutoksesta. Korvaushakemus on tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin oikeus korvaukseen alkoi. Korvauspäätös on tehtävä viimeistään kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta.

15 e §

Takaisinperintä

Maksettu korvaus voidaan periä takaisin, jos korvauksen saamisen edellytys ei täyty. Korvausta ei kuitenkaan peritä takaisin, jos palvelussuhteen aikaa tai asumista koskevan edellytyksen täyttyvät jääminen johtuu palvelussuhteessa olevan henkilön tai perheenjäsenen sairaudesta,

16 §

Palvelussuhteen päättäminen

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa.

17 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Asiantuntijarekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri.

Rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää rekrytoitaessa henkilöitä tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallintaan.

Rekisterinpitäjänä on Pelastusopisto. Sisäasiainministeriöllä on rekisterin käyttöoikeus teknisen käyttöyhteyden avulla.

18 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Henkilö voi rekisteröityä ja tallettaa asiantuntijanrekisteriin:

16 §

Palvelussuhteen päättäminen ja siirtäminen kotimaan tehtävään

henkilöstä riippumattomasta syystä toteutetusta palvelussuhteen päättämisestä tai siirrosta kotimaan tehtävään taikka muusta vastaavasta valtiotyönantajan hyväksymästä syystä. Muutoin tässä laissa tarkoitettujen korvausten takaisinperintään sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 60 ja 61 §:ssä säädetään.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvausten takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa taikka jos Suomen kansallista osallistumista kriisinhallintaan supistetaan tai osallistuminen lopetetaan.

Palvelussuhteessa oleva henkilö voidaan siirtää ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtiotyönantajana toimivaan ulkoministeriöön taikka sisäministeriöön tai Kriisinhallintakeskukseen, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Henkilö on määrättäessä velvollinen siirtymään ulkomaan tehtäväänsä vaativuudeltaan vastaavaan tehtävään Suomessa.

17 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Tämän lain mukaisten tehtävien hoitamista varten on asiantuntijarekisteri. Asiantuntijarekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää henkilöiden rekrytoimiseen tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään, valtiotyönantajan henkilöstöhallintoon, koulutus- ja harjoitustoimintaan, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpitoon sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämiseen.

Rekisterinpitäjänä on Kriisinhallintakeskus. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta rekisterinpitäjänä on Pelastusopisto.

18 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Asiantuntijarekisteriin voidaan tallettaa tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään ehdolle asetetusta,

Voimassa oleva laki

- 1) nimensä, syntymäaikansa ja yhteystietonsa;
- 2) tietoja koulutuksestaan;
- 3) tietoja työkokemuksestaan;
- 4) tietoja siitä, minkälaisista tehtävistä hän on kiinnostunut; ja

5) oman arvion terveydentilansa riittävydestä kyseisiin tehtäviin.

Rekisterinpitäjä ei ole vastuussa rekisteriin talletettujen 1 momentissa mainittujen tietojen oikeellisuudesta. Rekisteriin ilmoitetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

Rekisterinpitäjä voi tallettaa rekisteriin tiedon henkilön osallistumisesta Pelastusopiston järjestämään kriisinhallintakoulutukseen, tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä henkilön tehtävistä ja toimipaikasta palvelussuhteen aikana.

19 §

Tietojen luovuttaminen

Asiantuntijarekisterissä olevia tarpeellisia tietoja voidaan luovuttaa rekrytointitarkoituksessa, myös teknisen käyttöyhteyden avulla, ulkoasiainministeriölle, Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle

20 §

Tietojen säilytysaika

Tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kuitenkin kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisen jälkeen.

Tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa

Ehdotus

palvelussuhteeseen nimitetystä taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvasta henkilöstä seuraavat tarpeelliset tiedot:

- 1) nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, kansalaisuus ja yhteystiedot;
- 2) koulutus;
- 3) työkokemus; ja
- 4) tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen, koulutukseen tai harjoitukseen liittyvät tiedot.

Asiantuntijarekisteriin voidaan lisäksi tallettaa tiedot kansainväliseen pelastustoiminnan tehtävään nimitetyn taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvan henkilön allergioista, veriryhmästä ja rokotteista.

Rekisteriin talletetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

19 §

Tietojen luovuttaminen

Asiantuntijarekisterissä olevia tietoja voidaan salassapitosäännösten ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä luovuttaa rekrytointi-, koulutus- ja tutkimustarkoituksessa ulkoasiainministeriölle, sisäministeriölle, Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai operaation toimeenpanijalle. Ennen tietojen luovuttamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

20 §

Tietojen säilytysaika

Tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa, koulutuksessa tai harjoituksessa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kymmenen vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päättymisen jälkeen, jollei henkilö ole pyytänyt, että häntä koskevat tiedot poistetaan aikaisemmin.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kuitenkin kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisen jälkeen.

Rekisterinpitäjällä on oikeus poistaa rekisteriin talletetut tiedot, jos niistä ei käy esille tiedot tallettaneen henkilön yhteystiedot tai tiedot ovat ilmeisen virheellisiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tämän lain 16 §:n 2 momentin siirtymisvelvollisuutta sovelletaan vain sellaiseen henkilöön, jonka palvelussuhde alkaa tämän lain voimaantulon jälkeen.

21 §

(Kumotaan)

Muu tietojen käsittely

Muilta osin tietojen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia (523/1999).

22 §

(Kumotaan)

Muiden säännösten soveltaminen

Tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa olevien henkilöiden oikeudesta tapaturmakorvaukseen on voimassa, mitä valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetussa laissa (449/1990) ja ammattitautilaissa (1343/1988) säädetään.

2.

Laki

Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Pelastusopistosta annetun lain (607/2006), 3 a § ja 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 472/2008, sekä
muutetaan lain 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 472/2008, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 a §

Pelastusopiston yksiköt

Pelastusopistolla on 2 §:n 2 momentin mukaisia tehtäviä varten Kriisinhallintakeskus. Pelastusopiston muista yksiköistä määrätään työjärjestyksessä. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää sisäasiainministeriö.

4 §

Ratkaisuvalta

Edellä 1 momentista poiketen 2 §:n 2 momentin mukaiset asiat ratkaisee Kriisinhallintakeskuksen johtaja, siten kuin ratkaisuvallasta Pelastusopiston työjärjestyksessä tarkemmin säädetään

2 §

Pelastusopiston tehtävät

Pelastusopiston tehtävänä on hoitaa siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 4 §:n 1 momentissa mainittuja kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointivalmiuksia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä antaa mainitun lain mukaista siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutusta. Pelastusopisto toimii mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettuna valtiotyönantajan edustajana. Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.

Ehdotus

(Kumotaan)

(Kumotaan)

Pelastusopiston tehtävät

Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on hoitaa sisäministeriön ohjauksessa pelastuslain (379/2011) 38 §:ssä tarkoitettun kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen rekrytointia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä huolehtia kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvästä valtakunnallisesta koulutuksesta ja harjoituksista. Pelastusopisto huolehtii sisäministeriön määräämän mukaisesti kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen käytännön järjestelyistä ja toimii siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Henkilöllinen soveltamisala

Henkilöllinen soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;
2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa olevaan;

Tätä lakia sovelletaan:

1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai *siviilihenkilöiden* osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;
2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka *siviilihenkilöiden* osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa *tai harjoituksissa* olevaan;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sisäministeriön asetus

kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista annetun asetuksen muuttamisesta

Sisäministeriön päätöksen mukaisesti

kumotaan kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista annetun sisäministeriön asetuksen 7 ja 8 §,

muutetaan asetuksen nimike, 1 §, 2 §, 4 §, 6 §, 10 §:n 1 kohta, 11 §:n 1 ja 3 momentti, 12 §:n otsikko, 14 §:n 1 momentti ja 15 §:n 1 momentti ja asetuksen liite 1,

sellaisina kuin niistä ovat, 2 §, 4 §, 10 §:n 1 kohta, 11 §:n 1 ja 3 momentti ja 14 §:n 1 momentti asetuksessa 36/2011, ja

lisätään asetukseen uusi 6a-c §, seuraavasti:

Sisäministeriön asetus

kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilön palvelussuhteen ehdoista

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa (1287/2004) tarkoitetun kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan henkilön palkkaluokasta ja palkan maksamisenmenettelystä, olosuhdekorvauksesta, olosuhdekorvauksen lisäosasta, perhekorvauksista, tehtävien hoitamisesta aiheutuneiden ylimääräisten kustannusten korvaamisesta sekä korvausten toissijaisuudesta.

2 §

Palkkaluokat

Tehtävän vaativuuteen perustuvassa palkkausjärjestelmässä kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöiden kuukausipalkka on tämän asetuksen liitteen palkkaluokkien mukainen.

Valtiotyönantaja sijoittaa tehtävät palkkaluokkiin. Tehtävän vaativuuden muuttuessa olennaisesti ja muuten kuin tilapäisesti palvelussuhteen aikana tehtävä sijoitetaan tarvittaessa palkkaluokkaan uudestaan.

Valtiotyönantaja voi erityistapauksissa tehdä palvelussuhteeseen nimitettävän henkilön kanssa kirjallisen sopimuksen tehtävässä maksettavasta kuukausipalkasta.

4 §

Olosuhdekorvaus ja olosuhdekorvauksen lisäosa

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksettavan olosuhdekorvauksen määrästä säädetään tämän asetuksen liitteessä.

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle jokaiselta palvelussuhteen päivältä maksettavan olosuhdekorvauksen lisäosan suuruus on 15 euroa.

6 §

Palkan, olosuhdekorvauksen ja olosuhdekorvauksen lisäosan maksaminen

Kuukausipalkka, olosuhdekorvaus ja olosuhdekorvauksen lisäosa maksetaan kultakin kalenterikuukaudelta jälkikäteen viimeistään sen viimeisenä arkipäivänä.

6 a §

Asuntokorvaus

Asuntokorvauksen enimmäismääriin sovelletaan niitä ulkomaanedustuksen korvauksista annetun ulkoasiainministeriön asetuksen (1048/2010) liitteen 9 mukaisia vuokratottoja, joita sovelletaan sellaisiin virkamiehiin, jotka eivät ole velvoitettuja kotiedustukseen.

Asuntokorvauksen omavastuuosuus määräytyy sen mukaan, mitä edellä 1 momentissa mainitussa liitteessä asetetaan vuokratoksi sellaiselle Brysselissä asuvalle 1-2 hengen kotitaloudelle, jolla ei ole kotiedustusvelvollisuutta.

6 b §

Koulutuskorvaus

Koulutuskorvauksena maksetaan kouluruokailun kulut, jos ne eivät sisälly lukukausimaksuun, kuitenkin enintään 1 050 euroa lukuvuodelta. Jos lapsi ei osallistu kouluruokailuun, maksetaan

ruokailukustannusten tukena 525 euroa lukuvuodelta. Jos korvauksella katetaan vain osa lukuvuotta, sen suuruus on vastaava osa koko lukuvuoden korvauksesta.

Lukio- tai ammatillisesta perusopetuksesta aiheutuvat kustannukset maksetaan, jos lapsi ei ole suorittanut suomalaisen koulujärjestelmän mukaista lukion tai ammatillisen oppilaitoksen oppimäärää. Palvelussuhteeseen otetun henkilön omavastuuosuus on kuitenkin 370 euroa vuodessa, jos oppikirjat sisältyvät oppilaitoksen lukukausimaksuun.

6 c §

Päivähoitokorvaus

Kolme vuotta täyttäneen lapsen päivähoitokorvauksen omavastuuosuus on 3 100 euroa vuodessa ja omavastuuosuuden ylittävä enimmäismäärä 7 400 euroa vuodessa hoidon aloittamisesta lukien.

Alle kolmevuotiaan lapsen päivähoitokorvauksen omavastuuosuus on 1 550 euroa vuodessa ja omavastuuosuuden ylittävä enimmäismäärä 3 700 euroa vuodessa hoidon aloittamisesta lukien. Korvausta ei kuitenkaan makseta alle kolmevuotiaan lapsen päivähoitosta, jos palvelussuhteeseen otetun henkilöllä tai puolisoilla on oikeus saada kyseisen lapsen osalta lasten kotihoidon tukea.

Lapsen muuttaessa pois sihteeristön sijaintipaikalta tai siirtyessä koulutuskorvauksen piiriin, omavastuuosuus ja korvauksen enimmäismäärä kyseiseltä jaksolta lasketaan suhteellisesti vastaavalta osalta vuosittaisesta määrästä.

9 §

Matkakustannukset

10 §

Matkakustannusten korvaus ennen palvelussuhteeseen ottamista

Henkilölle korvataan ennen palvelussuhteen alkamista matkakustannukset kulloinkin voimassa olevan matkakustannusten korvaamista koskevan valtion virkaehtosopimuksen mukaisesti:

1) siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon järjestämään haastattelutilaisuuteen;

11 §

Matkakustannusten korvaus palvelussuhteen aikana

Palvelussuhteeseen otetun henkilön matka koti- tai työpaikkakunnalta siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon määräämälle toimialueelle palvelussuhteen alkaessa sekä matka toimialueelta koti- tai työpaikkakunnalle palvelussuhteen päättyessä korvataan edellä 10 §:ssä säädetyllä tavalla tai järjestetään valtiotyönantajan toimesta ja kustannuksella.

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle korvataan jokaista alkavaa kuuden kuukauden palvelussuhteen jaksoa kohden yksi edestakainen lentomatka palvelusmaasta henkilön kotimaahan valtiolle edullisinta lentoreittiä käyttäen. Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle korvataan samoin edellytyksin kotimaan matkan sijasta edestakainen lentomatka palvelusmaasta Suomeen.

12 §

Matkakustannusten korvaus palvelussuhteen päättymisen jälkeen

14 §

Korvausten toissijaisuus

Siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon maksaessa takautuvasti palvelussuhteessa olevalle henkilölle erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi päivärahan tai muun korvauksen, peritään häneltä tämän asetuksen liitteen mukaisesti maksetun maa- ja operaatiokohtaisen olosuhdekorvauksen kustannuksia vastaava määrä takaisin.

15 §

Varusteet

Palvelussuhteen aikana siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon edellyttämä tai valtiotyönantajan määräämä vaatetus ja henkilökohtainen varustus annetaan henkilön käyttöön vastikkeetta tai niiden hankinta korvataan esitettyjen asianmukaisten kuittien perusteella, valtiotyönantajan erillisen päätöksen mukaisesti.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Jos tämän asetuksen mukaiset olosuhdekorvaukset ovat asetuksen voimaantullessa voimassa olevien säännösten mukaisia olosuhdekorvauksia pienemmät, maksetaan asetuksen voimaantullessa olevien säännösten mukaista olosuhdekorvausta nimittämiskirjan mukaisen palvelussuhteen ajan loppuun asti.

Liite

Kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöiden palkkaluokat

Palkkaluokka	Palkka/kuukausi
10	10 926,54 euroa
9	9 834,11 euroa
8	8 859,56 euroa
7	7 981,590 euroa
6	7 179,97 euroa
5	6 488,88 euroa
5a	6 144,14 euroa
4	5 799,40 euroa
3	5 332,33 euroa
2	4 904,19 euroa
1	4 514,97 euroa

Olosuhdekorvaukset

Maa/operaatio

Olosuhdekorvaus/päivä

Kriisinhallintaoperaatiot maassa,

jossa on palvelussuhteeseen
nimittämisen aikana EU-operaatio

Korvaukset määräytyvät kulloinkin
voimassa olevien EU:n YTPP-
operaatiokorvausten mukaisesti
(Guidelines for allowances for
seconded staff participating in EU civilian
crisis management missions dated 10
March 2009 (RELEX 215, PESC 310,
CIVCOM 149, COSDP 214), muutettu
vuonna 2013); Indicative level of
allowances. Korvauksista tehdään samat
majoitusta, muonitusta ja muita etuja
koskevat vähennykset, jotka EU tekee
edellä mainittuihin operaatio-
korvauksiinsa. Jos EU päättää
operaationsa palvelussuhteen aikana,
korvausta maksetaan samansuuruisena
nimittämiskirjan mukaisen
palvelussuhteen ajan loppuun asti.

Afganistan

194,56 euroa

Sihteeristötehtävät

Bryssel, New York, Geneve, Nairobi ja

Wien

136,10 euroa

Strasbourg, Varsova, Riika, Vilna ja

Tallinna

120,00 euroa

EU CRT / SSR

Jos tehtävä on maassa, joka kuuluu EU:n
YTPP-operaatiokorvausten
soveltamisalaan, olosuhdekorvaus
määräytyy näiden korvausten mukaisesti.
Korvauksista tehdään samat majoitusta,

muonitusta ja muita etuja koskevat vähennykset, jotka EU tekee edellä mainittuihin operaatio-korvauksiinsa.

Muussa tapauksessa korvaus on 135 euroa. Olosuhdekorvausta voidaan korottaa, jos palvelusolosuhteet sitä edellyttävät.

Pelastusalan henkilöstö lain (379/2011) 38 §:n

mukaisissa tehtävissä

135,00 euroa